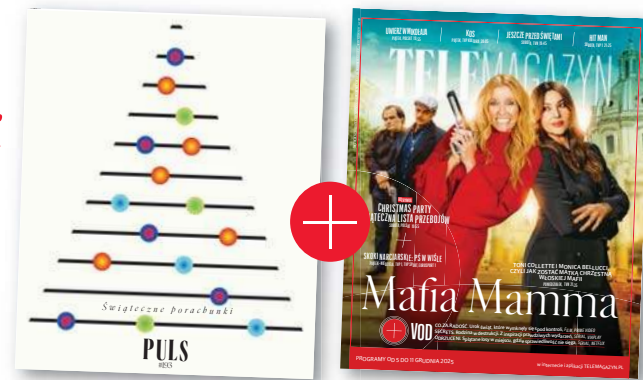

MAGAZYN *razem z dodatkami*

- Czekamy na Boże Narodzenie i mocno trzymamy się za portfele. Jest drogo
 - Po co kanclerz Willy Brandt przybył do polski w grudniu 1970 r.
 - Katastrofa helikoptera we mgle
- PLUS** TELEMAGAZYN z programem TV

GŁOS DZIENNIK POMORZA SZCZECIŃSKI

Piątek
5.12.2025

Nr 282 (5739)
Nakład: 9.730 egz.

www.gs24.pl
Cena 6,50 zł (w tym 8% VAT)

Wbijemy się w głąb ziemi po gorącą wodę

FOT. AMARIUSZ PARKITNY

Szczecińskie mieszkania mogą być ogrzewane wodą z głębi ziemi. Ruszają prace związane z próbnym odwiertem, który ma ocenić, czy miasto zainwestuje w geotermię **str. 4**

Przed nami komunikacyjny paraliż? Dwie ważne ulice na Drzetowie idą do remontu **str. 5**

Dzisiaj możemy poznać przyczynę wykolejenia się tramwaju **str. 4**

„Dziewczynka ze zdjęcia” - wstrząsający film o więźniarce Ravensbruck **str. 5**

Nr ISSN 0137-9178

Nr indeksu 348-570

Paprykarz Szczeciński
swoje święto obchodził 1 grudnia. Tego dnia dostał znak Q **TYGODNIK REGIONÓW - STR. 12**

FOT. ANDRZEJ SZKOCKI

W poprzednich kadencjach bywały spięcia, ale zawsze interes państwa był tą granicą, której żadna ze stron nie przekraczała. W tej wojnie liczy się przede wszystkim zniszczenie drugiej strony **PULS - STR. 6**

Poszukiwacze skarbów ze Sławna to wyjątkowa grupa tropicieli śladów historii
TYGODNIK REGIONÓW - STR. 14

Wynagrodzenia lekarzy budzą ogromne emocje. Jednak reformy wymaga cały system
TYGODNIK REGIONÓW - STR. 13

Leszek Kułakowski, wizjoner łączący jazz z klasyką i muzyką współczesną, skończył właśnie 70 lat. Jak mówi, jeszcze nie napisał ostatniej nuty **TYGODNIK REGIONÓW - STR. 16**

Kolejarze w nerwach, ale pasażerowie się cieszą. Nadeszła era konkurencji dla PKP **str. 6**

TYDZIEŃ Z NASZĄ GAZETĄ

- SOBOTA** ● Jerzy Bończak zmagał się z uzależnieniem
- PONIEDZIAŁEK** ● Sportowy24: Grali na boiskach, grali na parkietach
- WTOREK** ● Strefa Biznesu: W gąszczu ekonomii nie zginięsz
- ŚRODA** ● Strona Zdrowia: Idealny moment na morsowanie
- CZWARTEK** ● Pod Paragrafem: jak Brytyjczycy wydali Kozaków
- PIĄTEK** ● Puls i Tygodnik Regionów. Teksty ze znakiem jakości

ZAMÓW PRENUMERATĘ: tel. 94 340 11 14, mail prenumerata.gdp@polskapress.pl, na stronie prenumerata.gp24.pl

Karta praw pacjenta do kontaktu ze zwierzęciem towarzyszącym

Mira Suchodolska
Rozmowa

Z dr hab. Tomaszem Dzierżanowskim, kierownikiem Kliniki Medycyny Paliatywnej Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego

Panie profesorze, ostatnio głośno zrobiło się o tym, że pacjenci w szpitalach nie mogą spotkać się ze swoimi zwierzętami. Co pan na to? To temat dotyczący setek tysięcy pacjentów w Polsce, choć wciąż w większości szpitali nie jest w ogóle dostrzegany. Ludzie przywiązują się do swoich pupili, które często są jedynymi istotami rozumiejącymi ich emocje i towarzyszącymi w trudnych chwilach. Dlatego zaproponowałem „Kartę praw pacjenta do kontaktu ze zwierzęciem towarzyszącym”. To dokument z preambułą i siedmioma artykułami, który daje pacjentowi prawo do więzi z pupilem na równi z prawem do odwiedzin członków rodziny. Podpisało ją już ponad 11 tysięcy osób – zarówno pacjentów, jak i pracowników służby zdrowia.

Dlaczego uważa pan, że taka karta jest potrzebna?

Polska medycyna często bywa ślepa i głucha na emocjonalne potrzeby pacjentów. Formalnie pacjent ma prawo do godnego leczenia i umierania w spokoju, ale w praktyce często nie ma możliwości spotkania się z tym, co dla niego najważniejsze. Dla wielu osób ich najbliższym jest właśnie zwierzę. Epidemia samotności wśród osób starszych, osób długotrwale hospitalizowanych i pacjentów przewlekle chorych to ogromny problem. To nie tylko kwestia komfortu, lecz realnego zdrowia psychicznego – brak więzi może pogłębiać depresję, lęk, obniżać odporność. Wielu pracowników medycznych wychodzi z założenia, że największym szczęściem dla pacjenta jest to, że udało mu się w ogóle dostać do szpitala, więc jeśli już tam jest, to powinien grzecznie leżeć i spokojnie czekać na śmierć.

FOT. WARSZAWSKI UNIWERSYTET MEDYCZNY

Tomasz Dzierżanowski: - Nie ma przepisów, które uniemożliwiają obecność zwierząt w szpitalach

Czy może pan podać przykłady takich sytuacji?

Oczywiście. Proszę sobie wyobrazić pana Waldemara – człowieka w zaawansowanym stadium choroby nowotworowej. Martwił się nie o siebie, lecz o swoje koty, które karmił jego sąsiad, czyścił ich kuwetę, ale nie miał czasu, żeby się nimi jakoś szczególnie zajmować, więc zwierzęta po prostu totalnie zdziczały. Kiedy zapytałem pana Waldemara, czy chciałby je zobaczyć, odpowiedział: „chciałbym, ale nie wolno”. Ludzie myślą, że przepisy sanepidu zabraniają takich wizyt. To nieprawda. Nie ma przepisów uniemożliwiających obecność zwierząt pacjentów w szpitalach, jeśli zachowane są podstawowe środki bezpieczeństwa i higieny.

Jak wyglądają takie wizyty w praktyce?

Zwierzę, zaszczepione i pod opieką właściciela. Zgłoszenie odbywa się dzień wcześniej u lekarza prowadzącego lub pielęgniarki. Zwierzę nie chodzi od pacjenta do pacjenta, kontakt odbywa się w sposób bezpieczny – dla innych chorych i dla pupila. Nawet kilkanaście minut spędzonych z kotem lub psem może przynieść spektakularny efekt: pacjent staje się spokojniejszy, lęk i napięcie mięśniowe ustępują, poprawiają się apetyt, nastrój, wraca chęć życia. Czasem ustępują bóle psychosomatyczne.

Jak reaguje personel szpitala na takie wizyty?

Większość personelu reaguje pozytywnie. Pojedyncze osoby bywają sceptyczne, ale widząc reakcję pacjentów – zmieniają nastawienie. To kwestia empatii i wrażliwości, które trzeba w medycynie kształcić. Klinika Medycyny Paliatywnej jest jedynym oddziałem w Polsce, który wprowadził w ramach Studenckiego Koła Naukowego wolontariat studencki – młodzi ludzie rozmawiają z pacjentami, spędzają z nimi czas, grają w karty, domino etc. To formacja serca, której nie da się uzyskać tylko poprzez naukę wiedzy, umiejętności i kompetencji. Jestem przekonany, że w czasach, kiedy nauki medyczne pędzą naprzód to, czego nam najbardziej brakuje, to właśnie formacja lekarzy, wychowywanie młodych adeptów tej dyscypliny w ten sposób, żeby lubili innych ludzi, nie brzydzyli się ich, kochali ich, nawet wówczas, kiedy są „brzydzy”, np. starzy, brzydko pachnący, żeby byli wierni wobec tych najbardziej potrzebujących.

Czy są badania potwierdzające korzyści kontaktu pacjentów ze zwierzętami?

Tak, dogoterapia i zooterapia mają setki dowodów naukowych. Ale nie potrzebuję badań, by widzieć efekty na co dzień. Pacjenci po wizycie swojego pupila stają się spokojniejsi, ich lęk maleje. Widziałem pacjentkę w ciężkim stanie, który po spotkaniu z psem następnego dnia znacznie się poprawił, uśmiechała się od ucha do ucha, siadała w łóżku, choć wcześniej tylko leżała. To niezwykła siła psychosomatyki, której wciąż do końca nie rozumiemy.

Czy planuje pan rozmowy z Ministerstwem Zdrowia w sprawie wprowadzenia takich praw?

To nie ministerstwo jest adresem Karty. Najpierw chcę zebrać szerokie poparcie społeczne i naukowe – podpisy, organizacje pacjentów, towarzystwa naukowe. Dopiero

potem planuję spotkanie z Rzecznikiem Praw Pacjenta i ministerstwem. Naszym celem jest przede wszystkim zmiana mentalna – społeczeństwo musi zrozumieć, że prawo pacjenta do kontaktu ze zwierzęciem to nie fanaberia, lecz element godności i przeciwdziałania samotności.

Są szanse na zmianę prawną?

Tak, widzimy realną możliwość nowelizacji ustawy o prawach pacjenta w ten sposób, aby obecność zwierząt towarzyszących była zagwarantowana na równi z ludzkimi wizytami. Dzięki temu żaden dyrektor szpitala nie mógłby arbitralnie zakazać takich wizyt. To kwestia godności, miłości i wierności, które możemy dzielić ze zwierzętami, nawet w szpitalnym łóżku.

Czy doświadczenia pacjentów i personelu wskazują na konieczność szerszych działań edukacyjnych?

Zdecydowanie. Potrzebna jest edukacja personelu w zakresie psychologii pacjenta i roli więzi emocjonalnych, także z pupilem. Szpitale muszą uczyć się empatii w praktyce, nie tylko w teorii. Kampanie społeczne pokazują, że można „odczarować” różne choroby – pacjent ze stomią, po amputacji czy z chorobą przewlekłą też może czuć wsparcie i godność, jeśli włączymy w proces bliskie relacje, w tym z pupilem. Powtórzę: największym problemem terminalnie chorych pacjentów nie jest ich choroba, oni zazwyczaj się z nią pogodzili, zaakceptowali. Tym, co im najbardziej dolega, jest samotność. A obecność zwierzęcia, który kocha, jest wierny, akceptuje, nie ocenia i nie zadaje pytań, może uczynić więcej niż najnowocześniejsze procedury medyczne. To kwestia nie tylko prawa, ale przede wszystkim tego, co czyni nas ludźmi – bliskości, miłości i wierności, które możemy dzielić ze zwierzętami nawet w najtrudniejszych chwilach życia. ©©

KALENDARIUM

5 GRUDNIA POLSKA

1975 59 intelektualistów wysłało list do władz przeciwko zmianom w Konstytucji PRL, zwłaszcza wpisaniu do niej kierowniczej roli PZPR i wieczystego sojuszu z ZSRR.

1975 Oddano do użytku Dworzec Centralny w Warszawie.

1992 Wystartowała pierwsza ogólnopolska telewizja prywatna Polsat.

1999 Na parkingu hotelowym w Zakopanem został zastrzelony gangster Andrzej Kolikowski ps. „Pershing”.

ŚWIAT

1360 Wszedł do obiegu frank francuski.

1933 Ratyfikacja 21. poprawki

do Konstytucji Stanów Zjednoczonych uchyliła 18. poprawkę, znosząc tym samym prohibicję.

1952 Nad Londynem utworzył się wielki smog, który spowodował w następnych dniach śmierć 12 tys. osób.

1963 W Waszyngtonie zebrała się po raz pierwszy komisja Warrena, powołana do zbadania sprawy zabójstwa prezydenta Johna F. Kennedy'ego.

1994 Zostało podpisane memorandum budapeszteńskie na mocy którego USA, Rosja i Wielka Brytania zobowiązały się do respektowania suwerenności i integralności terytorialnej Ukrainy, a w zamian ta zobowiązała się do przekazania strategicznej broni nuklearnej Rosji i przystąpienia do układu o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej.

ZDJĘCIE TYGODNIA

FOT. LUKASZ CAPAR

W wielu miastach regionu trwają przygotowania do imprez związanych z Mikołajem i Świętami Bożego Narodzenia. W Słupsku na Starym Rynku od piątku, 5 grudnia, od godz. 17 czynny będzie świąteczny jarmark. Ale atrakcje dla najmłodszych rozpoczną się już o godz. 16:30 - na uczestników będą czekać animacje, w tym stoiska warsztatowe. Dzieci będą mogły własnoręcznie przygotować choinkowe ozdoby i kartki świąteczne.

AKCJA CHARYTATYWNA

0511434824

nasz REGION

Wciąż nie są znane przyczyny wykolejenia się tramwaju linii II

Mariusz Parkiny
Szczecin

Prokuratura wszczęła śledztwo w sprawie wykolejenia się tramwaju na ulicy Parkowej. Najpóźniej dzisiaj mamy poznać przyczyny groźnego wypadku.

Prokuratura Rejonowa Szczecin-Niebuszewo bada sprawę pod kątem spowodowania katastrofy w ruchu lądowym. A do piątku ma być znana odpowiedź na pytanie dlaczego tramwaj wypadł z szyn, przejechał przez ulicę, wjechał na chodnik i z ogromną siłą uderzył w kamienicę.

Wczoraj dokument nie był jeszcze gotowy. Opracowują go m.in. Tramwaje Szczecińskie. Wstępnie wykluczono, że zawiñił stan torowiska, choć pod zdarzeniu, prędkość na za-

kręcie między ulicami Dubois i Parkową ograniczono dla tramwajów do 10 km/h.

Polisa Tramwajów Szczecińskich pokryje koszty remontu kamienicy.

Tydzień temu, w czwartek ok. godz. 10 tramwaj linii II tuż za zakrętem z ulicy Dubois w Parkową wypadł z szyn i z dużą siłą uderzył w ścianę frontową kamienicy. Jedną osobą, pasażerką tramwaju, została ranna. Uszkodzona jest brama wejściowa, okno mieszkania oraz ściana, za którą jest Sklep Zoologiczny i Salon Pielęgnacji Zwierząt.

Motorniczy „11” ma dwuletni staż w prowadzeniu tramwajów. Mimo silnego uderzenia, nic mu się nie stało. Był trzeźwy. Wstępne badania pod kątem narkotykowym, nie wykazało, aby był pod wpływem środków odurzających.

Sklep zoologiczny „Delfinek” wciąż jest zamknięty dla klientów, a mały rodzinny biznes walczy o przetrwanie

SZCZECIN

Fatalna pomyłka. Funkcjonariusze, którzy sprawdzali zgłoszenie o możliwym rozprowadzaniu narkotyków w jednym z budynków, natknęli się na 19-latkę. Jak relacjonują policjanci, mężczyzna spotkany na klatce schodowej miał zapytać jednego z nich: „to wy?”, po czym wręczył mu strunowy woreczek z zielonym suszem. W mieszkaniu nastolatka znaleziono 30 gramów narkotyków, 7 telefonów i 1,5 tys. zł

Mariusz Parkiny
Szczecin

Niepozorna działka przy ulicy Dąbskiej już wkrótce ma zdradzić, czy Szczecin prawie piątą część zapotrzebowania na ciepło będzie czerpał z gorących wód podziemnych.

Umowa na próbny odwiert w głąb ziemi została właśnie podpisana. Zajmie się tym firma UOS Drilling. Na wszystkie działania ma rok.

- Wykonanie otworu to nie jest prosta sprawa. Spodziewamy się, że sam odwiert zajmie cztery miesiące, a procedury go poprzedzające, w tym przygotowanie terenu, pół roku - mówił w czwartek Arkadiusz Biedulski, prezes UOS Drilling.

Jego zdaniem jest szansa, że woda, która wypłynie z głębi ziemi będzie miała ok. 70 stopni Celsjusza. To byłby świetny wynik, bo w innych częściach kraju temperatura wody z głębin ziemi ma ok. 40-45 stopni C. A i tak jest użytkowana pod geotermię.

Według Anny Szotkowskiej, zastępcy prezydenta Szczecina, w optymistycznym wariantcie geotermia mogłaby zapewnić miastu nawet 20 procent ciepła. Zwraca też uwagę, że to inwestycja w dywersyfikację źródeł energii.

- To istotny element budowania samowystarczalności

Za ogrodzeniem widać działkę ciepłowni Dąbska, na którym odbędzie się próby odwiert geotermalny

energetycznej miasta, nie tylko pod kątem energii elektrycznej, ale i ciepłej. Mamy nadzieję, że źródła geotermalne będą kolejnym źródłem energii to jeden z elementów dekarbonizacji systemu ciepłowniczego w Szczecinie i podnoszenia poziomu samowystarczalności energetycznej Gminy Miasto Szczecin.

Wykorzystanie zasobów geotermalnych jest jednym ze sposobów zmniejszających emisję CO2 i innych składników zanieczyszczających atmosferę przez wyeliminowanie wy-

FOT. ARCHIWUM

DYŻURNY GŁOSU
Marek Jaszczynski,
tel. 601 742 819,

Na naszych Czytelników czekamy w redakcji Głosu Szczecińskiego w Szczecinie przy al. Niepodległości 26/U1 oraz pod adresem: alarm@gs24.pl

W przyszłym roku woda popłynie z ziemi. Oby gorąca

Specjalne wiertło ma znaleźć gorące źródła na głębokości około 1 950 metrów tj. do nawiercenia około 30 metrów utworów triasu górnego. Na podstawie przeanalizowanych materiałów, wyników badań hydrogeologicznych, założono uzyskanie z otworu wody termalnej o wydajności 200 m3/h, temperaturze ok. 70-75 stopni Celsjusza i mineralizacji ogólnej - 120-130 g/. Szansa, że te teoretyczne badania potwierdzą się w praktyce, jest spora.

- Tylko jeden na dziesięć odwiertów próbnych nie potwierdza wstępnych założeń. W Szczecinie jest to ta sama warstwa wodonośna, która jest w Stargardzie, czy w Pyrzycach, gdzie geotermia działa od lat - dodaje prezes Arkadiusz Biedulski.

Pierwszy odwiert próbny jest możliwy do zrealizowania, gdyż Gmina Miasto Szczecin pozyskała dofinansowanie z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, w ramach programu „Udostępnianie wód termalnych w Polsce”, którego celem jest wsparcie jednostek samorządu terytorialnego w wykonywaniu prac i robót geologicznych, związanych z poszukiwaniem i rozpoznawaniem złóż wód termalnych, umożliwiających wykorzystanie pozyskanego ciepła lub energii do ogrzewania.

© ©

Odwiert próbny będzie kosztował ponad 15 mln zł. Cała kwota pochodzi z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska

Radni PiS: Brud i smród w schronisku dla bezdomnych zwierząt

Leszek Wójcik
Szczecin

Radni Prawa i Sprawiedliwości przeprowadzili kontrolę w szczecińskim Schronisku dla Bezdomnych Zwierząt. Co zobaczyli? - Jest brudno! - twierdzi przewodniczący klubu Krzysztof Romanowski.

Radni PiS wszczęli alarm na czwartkowej konferencji prasowej, na którą zaprosili wolontariuszkę od dwóch lat pracującą w szczecińskim Schronisku dla Bezdomnych Zwierząt. Kobieta

pokazała zrobione przez siebie zdjęcia, na których widać odchody i wymiociny w „kocich” boksach.

- Takie nieczystości często leżą tygodniami - zapewnia Do-brochna Kamińska.

Na fotografiach widać także pudła z darami. - Leżą na dworze, niezabezpieczone przed warunkami atmosferycznymi i trzeba je często później wyrzucić - dodaje wolontariuszka.

Zgłaszała pani komuś o nieprawidłowościach? - Każdy, kto ma jakieś zastrzeżenia, musi się liczyć z tym, że zostanie usu-

nięty - twierdzi. - Że nie będzie mógł dalej pracować w schronisku.

Zarzuty stawiane przez pracowników schroniska potwierdzają radni, którzy w środę po godz. 15 przeprowadzili w placówce kontrolę.

- Nie było pani kierowniczk, choć placówka jest otwarta do godz. 16 - dziwi się przewodniczący Romanowski. - A co do czystości, szczególnie w tzw. kocich boksach? Brud, smród i nic więcej. Po prostu są zaniebdania. Nie przestrzega się zasad higieny.

Radni PiS schronisko dla zwierząt odwiedzili w środę. Swoimi wrażeniami podzielili się na konferencji prasowej

Relacja radnych robi wrażenie. Ich zdaniem boksy, w których przebywają koty nie są sprzątane.

- Zanieczyszczona jest nawet kratka do odpływu wody - podkreśla Krzysztof Romanowski.

Krzysztof Romanowski i Julia Szałabawka mają już gotowy wniosek o wszczęcie pilnej kontroli w schronisku. Sprawą zainteresowali Powiatowego i Wojewódzkiego Inspektora Weterynarii.

Do sprawy czystości w schronisku dla zwierząt jeszcze wrócimy. © ©

13 lodolamaczy gotowych do walki z zimą na Odrze. Flota na każdą aurę

Marek Jaszczyński
Region

Do akcji lodolamania przygotowano 7 polskich i 6 niemieckich jednostek.

- Jesteśmy już w sezonie, w którym musimy przeciwdziałać sytuacjom lodowym. W dyspozycji mamy siedem lodolamaczy, jeden rezerwowy, a ze stroną niemiecką prowadzimy akcję wspólnie - łącznie trzynastą flotą. Cała flota jest sprawna i obsadzona załogami. Zima może być łagodna, ale infrastruktura musi być gotowa na anomalie pogodowe - od plus dwunastu stopni dziś, po minus dziesięć za dwa tygodnie. Naszym celem jest zapobieganie powstawaniu zatorów i zagrożeniom dla mienia oraz

życia ludzi - mówi Michał Durka, dyrektor RZGW Szczecin. - Do końca marca pozostajemy w gotowości dla mieszkańców regionu.

Stefan Iwicki, kierownik Centrum Operacyjnego RZGW Szczecin, wyjaśnił, że akcja rozpoczyna się przy dodatnich temperaturach i korzystnych wiatrach, aby uniknąć tworzenia wtórnych zatorów w silnych mrozach.

- Rozpoczynamy od jeziora Dąbie, a następnie przesuwamy się w górę rzeki przez Widuchową, Gozdowice i Słubice. W razie potrzeby wspieramy kolegów z RZGW Poznań. Ze stroną niemiecką ustaliliśmy sposób komunikacji, wymiany informacji oraz dyżurów - zapewnia Stefan Iwicki. ©

Strony polska i niemiecka zgłosiły gotowość swoich jednostek od 1 grudnia 2025 r. do 15 marca 2026 roku

Komunikacyjny paraliż? Dwie ważne ulice pójdą do remontu

Marek Jaszczyński
Szczecin

W 2026 roku ruszy nie tylko przebudowa ulicy Emilii Plater, ale także modernizacja ulicy Miedzianej - ważnego skrótu dla kierowców. Urzędnicy nie potrafią dziś wskazać, jak prace wpłyną na przejazd przez osiedle ani kiedy dokładnie się rozpoczyna. Komisja nadal analizuje oferty w przetargu na przebudowę Miedzianej.

Modernizacja ulicy Emilii Plater obejmie odcinek od skrzyżowania z ulicą Szczanieckiej do ulicy Firlika i zostanie podzielona na trzy etapy, prowadzone kolejno od Firlika do Miedzianej, od Miedzianej do Parkowej oraz od Parkowej do Szczanieckiej. Na czas prac ulica będzie zamknięta dla ruchu ogólnego, a przejazd zachowają jedynie mieszkańcy dojeżdżający do swoich posesji.

Komunikacja miejska - autobusy linii 53 i 67 - ma natomiast kursować przez teren budowy.

Jak wyjaśnia Radosław Tumielewicz, prezes spółki Szczecińskie Inwestycje Miejskie, nie można podać konkretnego terminu rozpoczęcia robót, ponieważ wymagają one m.in. zgód policji oraz przygotowań ze strony Zarządu Dróg i Transportu Miejskiego. Pewne jest jedynie to, że prace wystar-

Mieszkańców Drzetowa czeka koszmar komunikacyjny? Trwają przygotowania do remontu nie tylko ulicy Emilii Plater, ale również ulicy Miedzianej

tuja w pierwszej połowie 2026 roku.

Równolegle planowana jest przebudowa ulicy Miedzianej. Projekt przewiduje modernizację kanalizacji deszczowej, wykonanie nowej jezdni o szerokości pięciu metrów, budowę zatoki postojowej z kostki granitowej, położenie nowych chodników z płyt betonowych, przebudowę oświetlenia ulicznego oraz zagospodarowanie zieleni. Po rozpoczęciu robót ulica - będąca ważnym skrótem dla kierowców z Emilii Plater - może zostać wyłączona z ru-

chu. Miasto na razie nie potrafi odpowiedzieć, czy prace ruszą równolegle z remontem Emilii Plater ani czy Miedziana zostanie przejezdna. Jak podkreśla rzecznik prasowy Szczecina ds. inwestycji, Piotr Zieliński: - Nie mamy wybranego wykonawcy. Na dziś nie wiadomo, kiedy prace się roz-

Na dziś nie wiadomo, kiedy prace się rozpoczną ani jak wykonawca będzie je prowadził

poczną ani jak wykonawca będzie je prowadził.

Do przetargu na budowę kanalizacji deszczowej wraz z odtworzeniem nawierzchni w ulicy Miedzianej wpłynęło pięć ofert, z których najniższą - 4 577 000 zł - złożyła firma Elbud Szczecin, a najwyższą - ponad 9,1 mln zł - MET-INSTAL. Miasto planuje przeznaczyć na realizację zadania 6 409 983 zł brutto, a oferty analizuje obecnie komisja przetargowa.

Nad przebiegiem obu inwestycji czuwać będzie spółka Szczecińskie Inwestycje Miejskie. ©

„Dziewczynka ze zdjęcia” - wstrząsający film o więźniarce Ravensbruck

Leszek Wójcik
Chojna

„Dziewczynka ze zdjęcia”. Tak jest zatytułowany niezwykle mocny i jednoznacznie poruszający dokument, który wyciąga na światło dzienne tajemnice obozu-widmo, czyli KL Ravensbruck. Jego premiera jest zaplanowana na 9 grudnia.

To pouczający i wzruszający film. Odkrywa nieznane dotąd fakty o filii niemieckiego obozu koncentracyjnego Ravensbruck w Chojnie i jednocześnie ukazuje losy jednej z więźniarek - 13-letniej wówczas Jadzi Chomickiej. „Dziewczynka ze zdjęcia” pokazuje także widzom przebieg śledztwa prowadzonego przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu IPN w Szczecinie.

- Śledztwo jest prowadzone od końca 2023 r. i znajduje się już na mocno zaawansowanym etapie. Obecnie koncentrujemy się na poszukiwaniu miejsc pochówku osób zmarłych i zamordowanych w obozie - mówi prokurator Marek Rabiega.

Nowy film Przemysław Kaweńskiego przedstawia fakty dotąd zupełnie nieznane. To jedno z najważniejszych stwierdzeń. Ukazuje bowiem dotychczasowe ustalenia prokuratury dotyczące podobozu KL Ravensbruck w Chojnie, o którym nawet mieszkańcy miasta niewiele dotąd wiedzieli.

- To prawda. Informacji o tym obozie było bardzo niewiele - przyznaje śledczy Marek Rabiega. - Rozpoczynając śledztwo nie wiedzieliśmy nawet, gdzie się obóz mieścił i jak wyglądał. Brak było informacji o załodze i pokrzywdzo-

Premierowy pokaz odbędzie się we wtorek, 9 grudnia o godz. 14 w szczecińskim Multikinie.

nym - mieliśmy jedynie lakoniczne wzmianki o sześciu więźniarkach.

Ale w toku postępowania, powoli, śledczy docierali do coraz to kolejnych informacji. Jak nam powiedział reżyser filmu, do odkrycia niektórych faktów doszło w czasie pracy nad filmem.

Kamera towarzyszy śledczym: od analizy starych zdjęć lotniczych i skanowania terenu nowoczesną technologią LIDAR, po poszukiwania masowych grobów w rejonie byłego lotniska, gdzie kobiety umierały z wycieńczenia, pracując jako niewolnice.

Co już wiemy? Że obóz powstał pod koniec wojny, w 1944 r. Przetransportowano tam wówczas z Ravensbruck 1500 kobiet. Cel? Praca przy utrzymaniu pobliskiego lotniska Luftwaffe.

- Ponad połowa więźniarek, około 60 proc., to były Polki, które najczęściej trafiły do obozu po upadku Powstania Warszawskiego - twierdzi prok. Marek Rabiega.

Dziś udało się ustalić nazwiska dwustu pań, w tym Jadzi Chomickiej - dziewczynki ze zdjęcia.

- To był jeden z głównych powodów, który spowodował, że zainteresowałem się tematem obozu w Chojnie - przyznaje Przemysław Kaweński, reżyser filmu. - Mała Jadwiga. Zachowało się jej zdjęcie - wtedy jeszcze nie znaliśmy jej imienia. To mnie zainspirowało.

Sercem opowieści jest więc Jadwiga - w jej postać wcieliła się aktorka ze Szczecina, Maria Świątka. Premiera filmu odbędzie się 9 grudnia - w szczecińskim Multikinie. Później obraz będzie pokazywany w domach kultury, przede wszystkim na Pomorzu Zachodnim. Dlatego nie zdradzimy tragicznych losów nastolatki z Warszawy - o nich widzowie dowiedzą się z filmu.

Honorowy patronat nad filmem objął Prezydent RP, Karol Nawrocki. Dokument powstał przy współpracy Gminy Chojna i Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Szczecinie, który współfinansował produkcję, a jego pracownicy wsparli ją także merytorycznie.

Reżyserem i twórcą filmu jest Przemysław Kaweński, autor dokumentu „Marsz śmierci” o więźniarkach z Ravensbruck z 2024 roku.

Bitwa o tory. Co zyska pasażer?

Agnieszka Domka-Rybka

Kolejarze w nerwach, ale pasażerowie się cieszą. Na polskie tory wreszcie wjechały prywatne pociągi. Weszliśmy w nową erę konkurencji dla PKP. Jechałam czeskim pociągiem RegioJet między Pragę a Ostrawą. U nas można co najwyżej dostać wafelka, a tam podają szampana!

To musiało się stać. Czeskie, prywatne pociągi z przystupem wjechały na polskie tory. Taka konkurencja wcześniej czy później wymusi zmiany w naszych, państwowych kolejach, jak boleśnie doświadczyły tego České dráhy, czyli odpowiednik PKP Intercity. Podróżni czekają!

Polska ma czas do 2030 roku na uwolnienie rynku dalekobieżnych przewozów pasażerskich. Między przewoźnikami zaczyna się powoli konkurencja, która zawsze wychodzi na dobre klientom. Pasażerowie zyskają więcej połączeń i mniej zapłacą za bilety. Ponadto poprawi się przepustowość przez budowę Kolei Dużych Prędkości (rynek przewozów towarowych został uwolniony w 2000 roku).

Cztery klasy w pociągu. Co nas tam czeka?

Krok milowy w tym kierunku został właśnie uczyniony. Kilka dni temu weszliśmy w nową erę konkurencji dla PKP Intercity. Podróżni zobaczyli na dworcach kolejowych nieznaną im dotąd żółty skład czeskiego, prywatnego przewoźnika RegioJet.

To nowe rozdział na polskiej kolei. Choć RegioJet kursuje na razie między Warszawą a Krakowem, to Czesi już zapowiadają, że planują uruchomienie następnych pociągów. Od grudniowego rozkładu PKP wejdą trasy: Warszawa-Poznań, Kraków-Warszawa-Gdynia, Warszawa-Ostrawa-Praga, Warszawa-Ostrawa-Wiedeń. I na tym zapewne nie koniec.

Za tym wszystkim stoi czeski milioner, Radim Jančura, w 100 procentach właściciel RegioJet. Założył firmę w wieku 23 lat, będąc jeszcze na studiach.

Jak namieszał na czeskim rynku kolejowym (tam koleje uwolniono w 2011 roku), do brze wiedzą České dráhy, gdzie bardzo zmieniały się standardy

Tak wygląda wnętrze „Standard” (odpowiednik naszej II klasy w wagonie RegioJet. W cenie biletu są m.in. kawa bez limitu, ekrany z filmami, portal rozrywkowy

jakości i usług oferowanych klientom.

Teraz to samo może czekać nasze państwowe koleje. Wszak RegioJet to nie byle jaka konkurencja, bo mówimy o największym prywatnym przewoźniku kolejowym w Europie Środkowej oraz drugim co do wielkości operatorze autobusowym. Zatrudnia niemal 2000 pracowników, a w zeszłym roku przewiózł na drogach i kolei 13 milionów pasażerów.

RegioJet jest obecny poza Czechami na Słowacji, w Austrii, na Węgrzech, no i teraz również w Polsce.

Cytowany przez Rynek-Kolejowy.pl Jančura powiedział: „Zaczynamy naszą obecność w Polsce na trasach krajowych. Od roku 2026/27 chcemy uruchamiać aż 23 połączenia, a później zamierzamy brać udział w postępowaniach przetargowych, które będą musiały być ogłaszane również dla połączeń długodystansowych. Otwieramy w Polsce czas konkurencji w połączeniach niedotowanych i zamierzamy konkurować nie tylko ceną, ale i jakością. Nasi pasażerowie będą mieli do wyboru cztery klasy podróży, ciekawą ofertę gastronomiczną oraz np. duże przedziały dla dzieci”.

Miałam okazję poznać osobie pana Radima, gdy bydgoska Pesa podpisywała w Pradze umowę na Elfy. Pewny siebie biznesmen, taki „z krwi i kości”. Nawet nie krył, że obsłu-

guje najbardziej znane i rentowne trasy, do których nie trzeba dopłacać, jak państwowe koleje do pipidówek, gdzie muszą się zatrzymywać. Biznes to biznes! Choć w Czechach znają go nie tylko ze smykałki do interesów, ale też z zaangażowania w działania antykorupcyjne, m.in. w prace Fundacji Antykorupcyjnej.

Jego kontrakt z Pesą był do brze wynegocjowany.

- Obecnie w Czechach, w barwach RegioJet jeździ 13 pociągów z Bydgoszczy i produkujemy kolejne - powiedział nam Maciej Grześkowiak, dyrektor ds. projektów strategicznych i komunikacji w Pesie.

Pojechałam RegioJetem na trasie Praga - Ostrawa. Zrobiłam sobie wycieczkę między wagonami różnych klas.

Zaczęłam od odpowiednika naszej drugiej klasy „Standard”. Były tam duże, wygodne siedzenia ze sporą przestrzenią między nimi. W cenie takiego biletu pasażer miał: rezerwację na miejsce, prasę, WiFi, portal rozrywkowy, ekrany z filmami, wodę mineralną, kawę bez limitu, herbatę, sok plus produkty pakowane, ale już za dodatkowe pieniądze.

„Standard” to jedna z czterech klas, które oferuje RegioJet. W najtańszej wersji, „Low Cost” klient dostaje butelkę

wody mineralnej, gazety do przeczytania i korzysta z portalu rozrywkowego.

Zajrzałam także do wagonu klasy „Relaks”. Pasażerowie siedzieli w dużych, skórzanych fotelach, przed nimi były stoliki. Poza tym, że korzystali z oferty, jak w „Standardzie”, mogli zamówić wybrany (płatny) posiłek z menu, tzn. już nie tylko produkty pakowane. Znalazłam w nim m.in.: spory kawałek ciasta, dużą kanapkę z szynką i warzywami, znane czeskie piwo, 185 g sałatki z fetą, 260-gramową porcję sushi.

Weszłam też do wagonu „Biznes” (nasza I klasa) z ci-

chymi i przestronnymi przedziałami dla czterech osób. Tutaj pasażerowie siedzieli w skórzanych fotelach, każdy miał swój stolik i dostęp do gniazdka 230 V. W cenie biletu mieli wszystko to, co w tańszych klasach, a ponadto ciastko i szampana. Płatnie mogli zamówić jedzenie z menu - naliczyłam w nim 11 apetycznie wyglądających dań.

Nie podaję szczegółowych cen, bo mogły się zmienić. Jednak u nas np. za bilet na trasie Warszawa - Kraków za miejsce w klasie „Low Cost” pasażer zapłaci 49 zł, za „Standard” 59 zł, a za „Relax” - 69 zł.

Przechadzając się między wagonami, trafiłam do kolorowej bawialni, w której były atrakcje dla najmłodszych pasażerów.

Po drodze od konduktora usłyszałam, że ten nie kontroluje biletów, bo skoro pasażer siedzi, to znaczy, że kupił bilet.

Następnego dnia wsiadłam do pociągu PKP IC z Warszawy do Bydgoszczy, do wagonu II klasy. Nie dali mi nawet wody mineralnej, czasami zdarzy mi się dostać wafelek.

Powrót do rzeczywistości, ale jest nadzieja.

Zapowiada się walka o portfele podróżnych

Uwolnienie rynku dało się mocno we znaki państwowym kolejom w Czechach. W pewnym momencie tamtejsze Ministerstwo Transportu chciało je nawet częściowo wstrzymać, przyznając ČD 10-letnie kontrakty na wielu liniach dalekobieżnych.

Jak to może wyglądać w Polsce?

Zapowiada się ciekawie, bo nie tylko RegioJet zamierza zrobić furorę na naszych torach. Inny czeski operator, Leo Express, planuje od marca 2026 roku uruchomić połączenia obejmujące Warszawę, Kraków i Pragę.

A to oznacza, że konkurencja na szynach nabierze na sile i może wpłynąć zarówno na ofertę, jak i jakość usług. Pasażerowie mogą spodziewać się atrakcyjniejszych ofert oraz większej konkurencji o ich portfele.

Oczywiście, na liberalizacji na pewno stracą państwowi gracze, jak PKP Intercity i przewoźnicy regionalni. Jednak pełnią one funkcję publiczną i nie kursują wyłącznie tam, gdzie się opłaca. ©©

Czeski milioner Radim Jančura, właściciel firmy RegioJet. Sporo namieszał na rynku kolejowym u południowych sąsiadów, na polskim chce konkurować jakością i ceną

Od Bóbrki do Baltic Pipe. Barbórka i historia ludzi, którzy zbudowali polską branżę naftową i gazowniczą

Barbórka to jedno z tych świąt, które najmocniej łączy przeszłość z teraźniejszością polskiej energetyki. Choć wielu kojarzy ją z górnikami węgla, 4 grudnia jest równie ważny dla tysięcy pracowników wydobycia gazu ziemnego i ropy naftowej – ludzi, którzy każdego dnia budują bezpieczeństwo energetyczne kraju. Dla Grupy ORLEN Barbórka to nie tylko okazja do uhonorowania ich pracy, lecz także do pokazania, jak tradycja górniczego etosu spleta się z nowoczesnymi projektami wydobywczymi, inwestycjami i technologiami, które budują stabilność systemu energetycznego Polski.

Historia Barbórki na ziemiach polskich sięga połowy XVIII wieku, kiedy to górnicy z Tarnowskich Gór po raz pierwszy uczcili swoją patronkę, św. Barbarę. Legenda o jej odwadze i męczeństwie stała się symbolem ochrony przed nagłą i niespodziewaną śmiercią. Za przyjęcie chrześcijaństwa ojciec wydał ją Rzymianom i sam wykonał wyrok sądu, który skazał ją na ścięcie. Według innych dawnych podań święta Barbara była ocalona przez cudowne otwarcie skały, w której ukryła się przed ojcem. Dlatego od pokoleń górnicy, geolodzy i wszyscy pracujący przy wydobyciu surowców z ziemi, proszą ją o opiekę.

Barbórka szybko stała się jednym z najważniejszych świąt zawodowych w Polsce. Dziś tradycje górnicze, w tym obrzędy barbórkowe, znajdują się na krajowej liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego, a Polska wraz z Austrią i Luksemburgiem ubiega się o ich wpisanie na listę UNESCO. Nie dziwi więc, że święto to ma tak duże znaczenie nie tylko dla wydobywających węgiel.

Nie tylko górnicy węgla

Choć w powszechnej świadomości górnik kojarzy się głównie z kopalnią węgla, Barbórka jest świętem znacznie szerszej grupy zawodowej. Obchodzą ją również górnicy naftowi i gazownicy – to oni eksploatują, wydobywają i zabezpieczają strategiczne surowce energetyczne kraju. Pracują na platformach, w kopalniach ropy i gazu, w podziemnych magazynach i odazotowaniach, dbając o to, by paliwa i gaz docierały do milionów odbiorców. Wśród świętują-

cych są także górnicy soli, siarki czy specjaliści pozyskujący hel.

W Grupie ORLEN Barbórka jest świętem całego segmentu wydobywczego – geologów, wiertników, geofizyków, ratowników górniczych, operatorów infrastruktury i pracowników magazynowania surowców. To ludzie, którzy kontynuują tradycję górniczej kultury pracy w nowoczesnej branży wydobywczej. Barbórka jest również świętem tradycji polskiego przemysłu naftowego, który we współczesnej formie narodził się pod koniec XIX wieku.

Chlubne tradycje

Historia rodzimego gazownictwa i przemysłu naftowego zaczyna się od człowieka, który wyprzedził swoją epokę. W 1854 roku Ignacy Łukasiewicz uruchomił w Bóbrce pierwszą na świecie kopalnię ropy naftowej – miejsce działające do dziś, będące żywym pomnikiem narodzin globalnej branży naftowej. Tam powstały jej podwaliny: pierwsze szyby, rafinerie i technologie pozwa-

lające wykorzystać ropę i gaz na skalę przemysłową.

Łukasiewicz tworzył nie tylko innowacje techniczne, lecz także nowoczesny etos pracy – zakładał kasy brackie, dbał o edukację pracowników i rozwój lokalnych społeczności. W kolejnych dekadach Polska rozbudowywała infrastrukturę gazową, tworzyła gazociągi, a gaz z Podkarpacia zasiliał pierwsze zakłady chemiczne. Dziedzictwo tamtego czasu jest dziś fundamentem, na którym ORLEN łączy 170 lat tradycji z nowoczesnymi technologiami i globalnym zasięgiem segmentu wydobywczego.

Święto całego górnictwa

W Grupie ORLEN Barbórka jest wyjątkowym świętem, łączącym wiekową tradycję z nowoczesnym przemysłem. To dzień szczególnie ważny dla pracowników segmentu wydobywczego: geologów, górników naftowych i gazowych, wiertników, geofizyków, ratowników, operatorów instalacji oraz wszystkich zaangażowanych w poszukiwanie,

wydobywanie, magazynowanie i przesył gazu i ropy. Tego dnia, tradycyjnie odbywają się msze święte, przemarsze orkiestr górniczych, akademie z wręczeniem stopni górniczych, odznaczeń branżowych i wyróżnień, w tym Honorowej Szpady – jednego z najbardziej prestiżowych symboli w środowisku górniczym.

W ORLENIE Barbórka jest również czasem podkreślania roli pracowników Segmentu Upstream, ich odpowiedzialności i profesjonalizmu, które budują siłę polskiego sektora wydobywczego. To dzień, w którym tradycja staje się mostem do przyszłości – przypominając, że nowoczesne technologie i bezpieczeństwo energetyczne mają swoje źródło w pracy ludzi, przez pokolenia związanych z górnictwem gazowym i naftowym.

Dywersyfikacja kluczem do stabilności energetycznej

Stabilność energetyczna Polski coraz mocniej opiera się na działaniach Grupy ORLEN, która dzięki połączeniu tradycji z nowoczesno-

cią wspiera bezpieczeństwo energetyczne w regionie. Krajowe wydobycie gazu ziemnego utrzymuje się w ostatnich latach na poziomie ok. 3,5 mld m³ rocznie, co pokrywało blisko 20% rocznego zapotrzebowania. Kolejne miliardy metrów sześciennych pochodzą ze złóż eksploatowanych przez ORLEN na Norweskim Szelfie Kontynentalnym. Gaz z Norwegii, przesyłany bezpośrednio do Polski przez Baltic Pipe, jest dziś jednym z kluczowych filarów dywersyfikacji dostaw. Do 2030 roku ORLEN chce zwiększyć własne wydobycie – w kraju i za granicą – do 12 mld m³.

Równolegle rozwija się segment LNG. W 2024 roku terminal w Świnoujściu oraz dostawy z USA, Kataru i innych kierunków pozwoliły sprowadzić ponad 6 mld m³ gazu po regazyfikacji. Ważnym elementem są również podziemne magazyny gazu, których rozbudowa – m.in. PMG Wierzbowice – zwiększy pojemność krajową do ponad 4 mld m³.

Dzięki temu ORLEN stabilizuje rynek energii i umo-

żliwia transformację energetyczną, w której gaz pełni rolę paliwa pomostowego wspierającego rozwój OZE oraz technologii wodorowych.

Symbol szacunku dla ludzi pracy

Barbórka przypomina, że fundamentem polskiej branży wydobywczej zawsze byli ludzie – ich wiedza, odwaga i gotowość do pracy w trudnych warunkach. Dziedzictwo Ignacego Łukasiewicza trwa dziś w nowoczesnych instalacjach, odwiertach, magazynach i projektach ORLEN. To połączenie tradycji i technologii pozwala budować stabilny i bezpieczny system energetyczny, z którego korzystają miliony Polaków.

W świecie pełnym zmian Barbórka jest momentem zatrzymania – czasem, w którym oddajemy szacunek górnikom naftowym i gazowym, pamiętamy o ponad 170-letniej historii, a jednocześnie patrzymy w przyszłość ku inwestycjom, które zapewnią bezpieczeństwo energetyczne kolejnym pokoleniom.

KRÓTKO

PODKARPACIE

Wybuch telefonu komórkowego

Do groźnego zdarzenia doszło w nocy ze środy na czwartek w internacie w Ropczycach. Około 40 minut po północy w jednym z pomieszczeń doszło do wybuchu telefonu komórkowego.

Jak relacjonuje Polskie Radio Rzeszów, według informacji przekazanych przez dyżurnego Straży Pożarnej, w wyniku zdarzenia osiem małoletnich osób zostało poszkodowanych i trafiło do szpitala na obserwację. Jedna z nich odniosła lekkie oparzenia. Poszkodowanymi

są obywatele Ukrainy w wieku od 16 do 18 lat.

- Na szczęście nie doszło do pożaru. Strażacy przy użyciu mierników gazowych sprawdzili pomieszczenia, aby wykluczyć obecność toksycznych gazów, zabezpieczyli miejsce zdarzenia i przewieźli budynek. Po ponownym sprawdzeniu obiektu mieszkańcy mogli wrócić do internatu - mówił st. bryg. Marcin Betleja, rzecznik prasowy Podkarpackiego Komendanta Wojewódzkiego PSP. Marcin Trzyna

WARSZAWA

Konferencja „Media Przyszłości”

Ekspertka w zakresie strategii technologicznej i transformacji cyfrowej prof. Pinar Ozcan podczas wystąpienia otwierającego VI konferencję PAP „Media Przyszłości”. W programie znajdują się m.in. wystąpienia ekspertów oraz panele dyskusyjne o tym, jak media mogą odnaleźć się w świecie zdominowanym przez AI.

SEJM

Komisja „klepnęła” 7 poprawek

Sejmowa Komisja Finansów Publicznych w czwartek zajmowała się poprawkami do projektu budżetu na 2026 r., zgłoszonymi w drugim czytaniu. Z 99 poprawek zarekomendowała przyjęcie siedmiu. Projekt budżetu teraz trafi na głosowanie Sejmu. Wśród poprawek, które zostały zaaprobowane, jest przesunięcie 5 mln zł w ramach budżetu NIK, przesunię-

cie środków na wspólną infrastrukturę informatyczną państwa czy na nową siedzibę RDOŚ w Gorzowie Wlkp. Inne poprawki dotyczą stworzenia trzech etatów - w Brukseli i Genewie - dotyczących zdrowia czy wpisania do wykazu zadań programu polegającego na budowie statków dla uczelni morskich, na który środki zostały już zapisane w budżecie. PAP

BARBÓRKA

- Barbórka to moment, w którym cała Polska patrzy w stronę ludzi ciężkiej pracy, odpowiedzialnej i niezbędnej. Ludzi, którzy stąpają mocno po ziemi, a swoim codziennym trudem zapewniają bezpieczeństwo energetyczne milionom rodaków - powiedział prezydent do obchodzących swoje święto górników. Podziękował za ich pracę, która - jak dodawał - wymaga odwagi, hartu ducha, kompetencji i zaufania do współpracowników.

Polityczna debata o finansach służby zdrowia na dwa głosy

Karolina Wrońska
Warszawa

Narodowy Fundusz Zdrowia nie jest bankrutem i jest wypłacalny - zapewnił w czwartek na szczycie medycznym w Warszawie premier Donald Tusk. Drugi szczyt zorganizuje dziś prezydent.

Szczyty medyczne, organizowane przez minister zdrowia Jolantę Sobierańską-Grendę w czwartek i prezydenta Karola Nawrockiego w piątek, skupiają się na problemach finansowania ochrony zdrowia. Deficyt NFZ w przyszłym roku szacowany jest na około 23 mld zł.

- Narodowy Fundusz Zdrowia nie jest bankrutem i jest wypłacalny - zapewnił na szczycie premier Donald Tusk. - NFZ jest nie tylko wypłacalny, ale jest również rzetelnym płatnikiem - dodał. - W obrocie gospodarczym jest mało tak rzetelnych płatników jak NFZ, jeśli chodzi o płaćenie tego, do czego się zobowiązał wobec podmiotów - podkreślił premier.

Wyjaśnił też, że co roku pojawia się problem z wykonywaniami limitowanymi. - Będziemy tu szukali rozwiązań - podkreślił szef rządu.

Finansowanie ochrony zdrowia stało się sprawą polityczną po tym, gdy okazało się, że deficyt NFZ w przyszłym roku szacowany jest na około 23 mld zł.

Ekspertci podkreślają, że w sytuacji niedoboru pieniędzy na le-

Donald Tusk podkreśla, że rozmowa o służbie zdrowia powinna być odizolowana od konfliktów politycznych

czenie możliwe jest albo znalezienie oszczędności w systemie, albo zwiększenie dotacji z budżetu państwa, albo zwiększenie wpływów ze składki zdrowotnej, np. przez jej podniesienie. NFZ jest bowiem w większości finansowany ze składki zdrowotnej. Dodatkowo zasilany jest dotacją z budżetu państwa.

We wrześniu premier Donald Tusk zapowiedział jednak, że rząd nie będzie podnosił składki zdrowotnej. Szefowa resortu zdrowia pytana wówczas, czy będzie w stanie przekonać ministra finansów do większego dotowania systemu, odparła: „Wie-

”

- Kiedy mówimy o katechezie w parafii, to w żaden sposób nie oznacza to, że rezygnujemy z lekcji religii w szkole

bp Wojciech Osiał przewodniczący Komisji Wychowania Katolickiego KEP

w październiku zaproponowało w 2026 r. oszczędności na kwotę 10,4 mld zł. Zakładają one wprowadzenie limitów w poradniach specjalistycznych i w niektórych zabiegach, np. leczenia zaćmy, korekty na liście darmowych leków dla dzieci i seniorów. Oszczędności i zmiany systemowe pozwoliłyby obniżyć niedobór w przyszłym roku do 12,9 mld zł. MZ i rząd podkreślają, że decyzje w sprawie propozycji jeszcze nie zapadły.

Problemy finansowe NFZ pojawiły się już w 2025 r. Szpitale sygnalizowały, że przesuwają planowane zabiegi w związku z opóźnionymi płatnościami NFZ. Samorząd lekarski alarmował, że niektóre szpitale odsyłały pacjentów kwalifikujących się do programów lekowych, w tym onkologicznych, do innych ośrodków. Rząd zdecydował się na dosypanie pieniędzy do systemu m.in. z emisji obligacji, z budżetu państwa i z Funduszu Medycznego (ustawa w tej sprawie czeka na decyzję prezydenta). Według minister zdrowia ok. 3,6 mld zł z Funduszu Medycznego pozwoli zaspokoić potrzeby NFZ w 2025 r. W sumie dotacja z budżetu państwa w grudniu osiągnęła według różnych szacunków od 31 do 33 mld zł.

W związku z alarmującymi doniesieniami ze szpitali w listopadzie zdecydował o zorganizowaniu 5 grudnia szczytu zdrowotnego „Na ratunek ochronie zdrowia”. PAP

Wiceminister finansów w rządzie Beaty Szydło usłyszał zarzuty „przyjęcia korzyści majątkowych”

Katarzyna Kapusta-Gruchlik
Warszawa

Były wiceminister finansów Konrad R. usłyszał zarzuty „przyjmowania korzyści majątkowych w zamian za pośrednictwo w załatwieniu spraw”. Chodzi o kwotę 1,5 miliona złotych.

Były wiceminister finansów usłyszał zarzuty przyjmowania korzyści majątkowych w zamian za pośrednictwo

w załatwieniu spraw różnym przedsiębiorcom. Łączna wartość przyjętych korzyści przekracza 1,5 mln złotych. Śledztwo w tej sprawie pod nadzorem Prokuratury Okręgowej w Łodzi prowadzą funkcjonariusze - poinformował Jacek Dobrzyński, rzecznik prasowy Ministra Koordynatora Służb Specjalnych.

Konrad R. w latach 2015-2016 pełnił funkcję wiceministra finansów w rządzie Beaty Szydło. Do 2020 roku był człon-

kiem Narodowej Rady Rozwoju przy Prezydencie RP.

Śledztwo w tej sprawie prowadzą funkcjonariusze CBA pod nadzorem Prokuratury Okręgowej w Łodzi.

Jak informuje Dobrzyński, śledztwo jest prowadzone od 2022 roku. Były wiceminister miał powoływać się na wpływy m.in. w Kancelarii Premiera ówczesnego rządu, Polskim Funduszu Rozwoju S.A., Polskim Funduszu Rozwoju Nieruchomości S.A.,

Banku Gospodarstwa Krajowego, Agencji Rozwoju Przemysłu, Narodowym Banku Polskim, Komisji Nadzoru Finansowego.

Prokuratura Okręgowa w Łodzi ogłosiła Konradowi R. trzy zarzuty przyjmowania korzyści majątkowych od ustalonych przedsiębiorców w okresie od lipca 2019 r. do maja 2023 r.

Prokuratura po ogłoszeniu zarzutów nie zastosowała wobec podejrzanego środków zapobiegawczych.

Rubio: Polska zajmie należne miejsce w G20 podczas szczytu w Miami

Marcin Koziestański
USA

- Polska dołączy do G20, aby zająć należne jej miejsce - ogłosił sekretarz stanu USA Marco Rubio. Szczyt przywódców największych gospodarek świata odbędzie się w grudniu 2026 r. w Miami.

Marco Rubio ogłosił w środę, że Polska dołączy do G20, aby „zająć należne jej miejsce w gronie największych gospodarek świata”. Stany Zjednoczone objęły przewodnictwo w grupie w poniedziałek. Rubio podkreślił, że USA po raz pierwszy od 2009 roku będą gospodarzem spotkania 20 największych gospodarek świata. Zaznaczył, że szczyt będzie okazją do docenienia wartości innowacyjności, przedsiębiorczości i wytrwałości, które „uczyniły Amerykę wielką i wyznaczają ścieżkę do dobrobytu dla całego świata”.

- Będziemy zapraszać przyjaciół, sąsiadów i partnerów na amerykański szczyt G20. Przy amerykańskim stole powitamy największe gospodarki świata,

a także rozwijających się partnerów i sojuszników - dodał Rubio.

W komunikacie zwrócił uwagę na rolę Polski: „W szczególności Polska, kraj, który dawniej tkwił w pułapce za Żelazną Kurtyną, a obecnie jest w gronie 20 największych gospodarek świata, dołączy do nas, aby zająć należne jej miejsce w G20. Sukces Polski dowodzi, że skoncentrowanie się na przyszłości jest lepszym rozwiązaniem niż skupianie się na pretensjach”.

PAP

Sekretarz Stanu USA Marco Rubio: Polska obecnie jest w gronie 20 największych gospodarek świata

Kijów oczekuje większego nacisku USA na Kreml

Marcin Koziestański
USA/Ukraina

Ambasadorka Ukrainy w USA, Ołha Stefaniszyna, oceniła, że rozmowy amerykańskich przedstawicieli z Władimirem Putinem nie przyniosły znaczącego przełomu. Zapowiedziała kolejne negocjacje Ukrainy z USA.

Stefaniszyna stwierdziła, że wtorkowe rozmowy przedstawicieli USA z Władimirem Putinem na Kremlu nie przyniosły wyraźnych rezultatów. Jednocześnie poinformowała, że kolejna runda konsultacji między Ukrainą a USA ma odbyć się w czwartek, 5 grudnia w Miami. W jej ocenie Waszyngton mógłby silniej oddziaływać na Rosję.

Dyplomatkę odniosła się do spotkania wysłanników Stanów Zjednoczonych - Steve'a Witkoffa oraz Jareda Kushnera - o czym mówiła dziennikarzom w amerykańskim Senacie, gdzie zabierała głos na temat uprowadzonych ukraińskich dzieci.

- Ukraina podjęła wszelkie możliwe wysiłki na rzecz zakoń-

FOT. PAP/TYTUS ZMUEWSKI

Ołha Stefaniszyna: Jeśli chodzi o spotkania w Moskwie oraz kolejne działania, które mogłyby zostać podjęte, to nie ma zbyt wielkiego postępu, ale to jest proces

czenia wojny i zapewnienia sprawiedliwego i trwałego pokoju w naszym kraju. Poświęciliśmy dużo czasu na komunikację ze stroną amerykańską. (...) Jeśli chodzi o spotkania w Moskwie oraz kolejne działania, które mo-

Ambasadorka Ukrainy w USA: Nie powinniśmy czekać do jutra. Rosja do jutra zdąży popełnić wiele zbrodni

głyby zostać podjęte, to nie ma zbyt wielkiego postępu, ale to jest proces - podkreśliła Stefaniszyna.

Zapowiedziała również rozmowy w Miami, w których ukraińskiej delegacji przewodzić będzie Rustem Umierow. - Dopiero po tej rozmowie możemy wyciągnąć jakieś wnioski - zaznaczyła.

Pytana o słowa Donalda Trumpa, który ocenił, że Putin dąży do pokoju, ale „do tanga trzeba dwojga”, Stefaniszyna odwołała się do wypowiedzi szefa

Pentagonu Pete'a Hegsetha. Ten w jednym z wywiadów mówił, że jego wymarzonymi gośćmi na wspólnej kolacji byłiby Trump, Putin i Wołodymyr Zełenski, a w menu znalazłyby się steki, frytki i rosyjski dressing. - Pokój z rosyjskim dressingiem to nie jest pokój, jakiego my chcemy - skomentowała ambasadorka.

Zwróciła również uwagę, że Ukraina ma poparcie obu stron politycznych w Kongresie. Wyraziła nadzieję, że przełoży się ono na decyzję o wprowadzeniu dodatkowych sankcji wobec Rosji. Podkreśliła, że działania nie powinny być odkładane w czasie.

- Nie powinniśmy czekać do jutra. Rosja do jutra zdąży popełnić wiele zbrodni. Nie osiągnęli porozumienia na Alasce. Nie zorganizowali spotkania w Budapeszcie. Nie negocjowali w dobrej wierze w sprawie tej 28-punktowej propozycji. Wystarczy. A prezydent Trump powinien mieć do dyspozycji większe środki nacisku. Myślę, że Senat mógłby mu to umożliwić w dalszych negocjacjach - powiedziała.

PAP

REKLAMA

0011438446

SYLWESTER z DWÓJKĄ
2025
Katowice pod Spodkiem

Start 19:50

PATRONI MEDIALNI

SPONSOR GŁÓWNY

ŚWIĄTECZNE GWIAZDECZKI. Zobaczcie wyjątkowe uśmiechy, które wprowadzają w magię świąt i wspierajcie swoich faworytów!

Katarzyna Adamczyk
katarzyna.adamczyk@polskapress.pl

Przed nami Mikołajki - dzień pełen magii, radości i niespodzianek, który rozświetla zimowy czas wyjątkowym blaskiem. To właśnie w tak niezwyklej atmosferze prezentujemy Państwu Świąteczne Gwiazdeczki.

Wśród migoczących światełek, zapachu cynamonu i pierwszych prezentów pojawiają się Oni: mali bohaterowie świątecznego nastroju. To idealny moment, by wspólnie odkryć wyjątkowe dziecięce Gwiazdeczki, które już teraz podbijają serca naszych Czytelników i wprowadzają nas w najpiękniejszy czas w roku.

To także doskonała chwila, by oddać głos na swoich faworytów, tym bardziej, że na uczestników czekają naprawdę wyjątkowe nagrody: m.in. rodzinne sesje fotograficzne, vouchery na zakupy w sklepach SMYK, a w wielkim finale: wyjazdy do największego w Europie parku wodnego Suntuago, vouchery

do biura podróży i aż dwie nagrody główne po 40 000 zł każda!

Dzisiaj, z ogromną radością, przedstawiamy Państwu kolejnych uczestników naszej akcji. Poznajcie małe Gwiazdeczki, które wysunęły się na prowadzenie i już teraz zachwycają świątecznym urokiem oraz niezwykłym wdzie-

kiem. Głosowanie trwa, emocje rosną, a każdy oddany głos może odmienić układ tabeli i sprawić, że to właśnie Wasz faworyt zabłyśnie jeszcze mocniej.

Z okazji zbliżających się Mikołajek życzymy Państwu dużo radości, uśmiechu oraz magii, która sprawia, że ten czas staje się naprawdę wyjąt-

kowy. Niech ten dzień będzie pełen drobnych dobroci, ciepła i niespodzianek, takich, jakie potrafią przynieść tylko święta i... nasze uroczyste Świąteczne Gwiazdeczki!

Aktualne wyniki głosowania można znaleźć na:

www.gs24.pl/gwiazdeczki

MALUSZKI do lat 2

Julia Przydryga,
Szczecin

Bianka Cybulska,
powiat myśliborski

Ashanti Isabella Wasiołek,
powiat stargardzki

Jan Fuk,
powiat gryfiński

Marcel Kowalski,
powiat goleniowski

Nela Wiszniewska,
powiat gryficki

Fabian Kurlapski,
powiat choszczeński

Kuba Wojciechowski,
powiat pyrzycki

Nadia Walkowiak,
powiat łobeski

Lea Andybur,
Swinoujście

DZIEWCZYNKI i CHŁOPCY od lat 2

Jan Majewski,
Szczecin

Nadia Kroczyńska,
powiat gryfiński

Zofia Anna Słowik,
powiat kamieński

Emma Przybysławska,
powiat policki

Marcelina Cholewa,
powiat stargardzki

Lena Pilch,
powiat gryficki

Viktoria Krytkowska,
powiat myśliborski

Stanisław Kopcewicz,
powiat goleniowski

David Pawelczyk,
Swinoujście

Ksawery Klat,
powiat choszczeński

tygodnik Regionów

Piątek, 5.12.2025

ATO CIEKAWE

1 grudnia swoje urodziny obchodziła kultowa puszka - paprykarz szczeciński **str. 12**

SŁUŻBA ZDROWIA

Wynagrodzenia lekarzy budzą wielkie emocje. Jednak reformy wymaga cały system **str. 13**

LUDZIE Z PASJĄ

Sławieńskie Stowarzyszenie Eksploracyjne to grupa tropicieli śladów historii **str. 14**

FOT. LESZEK KUŁAKOWSKI.COM

Wizjoner jazzu skończył 70 lat i jeszcze nie napisał ostatniej nuty

Swobodnie łączy jazz z klasyką i muzyką współczesną. Świat konsonansów i dysonansów ciągle go fascynuje. O swojej twórczości opowiada Leszek Kułakowski **str. 16-17**

Paprykarz szczeciński, czyli jak PRL przetrwał w kuchni

Mariusz Grabowski

Wielbiciele tego smakołyku, a jest ich i dziś niemało, mają swoje nieformalne święto 1 grudnia. Tego dnia, w 1968 r., paprykarz został opatrzony znakiem „Q”.

Oznaczało to, że jest nie tylko dobry, ale też stanowi dumę socjalistycznej gastronomii. Po pół wieku paprykarz wciąż ma się dobrze. Co więcej, ze skromnej przekąski awansował do katalogu dań kultowych, jak schabowy, pomidorowa z ryżem i sałatka warzywna.

Z zakresu konserw

Imaginarium PRL-owskiej gastronomii miało swoje ograniczenia: biedę, wieczny niedobór dóbr spożywczych i estetykę, która zbyt wyrafinowanie uważała za burżuazyjny przesąd. Budowniczy socjalizmu miał pożywiać się solidnie i narodowo w treści: zupami z wkladką mięsna, kotletami w towarzystwie polskich ziemniaków, zaś na deser owocami z PGR-owskich sadów.

W kwestii przekąsek dominowały ryby i nabiał, a z garmażu pasztetowe, kaszanki i salcesony. Gdy zatem w połowie lat 60. w szczecińskim Gryfie, Przedsiębiorstwie Połowów Dalekomorskich i Usług Rybackich, technologowie opracowali recepturę konserwy rybnej o oryginalnym smaku, asortyment dań gotowych znacząco się wzbogacił.

Było to możliwe, bowiem w 1962 r. Zakłady Rybne w Szczecinie połączono z Zakładem Produkcji Konserw PPDiu Gryf. W ten sposób powstał czołowy polski producent konserw rybnych. Paprykarz z Gryfa był ponoć wynikiem pomysłu racjonalizatorskiego na zagospodarowanie odpadów po wykrawaniu kostki rybnej z zamrożonych bloków rybnych. Poza mięsem w pierwotnym oryginalnym paprykarzu była pulpa z pomidorów, ryż, warzywa i przyprawy. Pierwsze puszki paprykarza zeszły z taśmy produkcyjnej Gryfa w 1967 roku. 1 grudnia 1968 r. szczecińska puszka paprykarza otrzymała wspomniany wyżej znak jakości.

Błękitka nie lubimy

Można zatem powiedzieć, że paprykarz zrodził się przy-

padkiem. - Kiedyś nasi technologowie ze statków-chłodni spróbowali w którymś z afrykańskich portów lokalnego przysmaku czop-czop. Była w tym ryba, ryż i bardzo ostra przyprawa - pima - wspominał Bogusław Borysewicz, założyciel Zakładu PPDiu Gryf.

Według normy ZN-67/ZGR-09815 obowiązującej od 1 lutego 1967 r. paprykarz szczeciński to „rozdrobniona masa powstała przez wymieszanie mięsa ryb z ryżem, koncentratem pomidorowym, olejem, cebulą, przyprawioną pieprzem nigeryjskim”. Potem recepturę wielokrotnie modyfikowano i zmieniano. W miarę narastającego kryzysu gospodarczego i dostępności danego surowca zmieniał się także skład paprykarza - stosowano późniejsze gatunki ryb, np. błękitka zamiast mintaja, wyeliminowano pime, a ryż próbowano zastąpić kaszą.

Paprykarz zyskał niezwykłą popularność w kraju - był nieodłącznym elementem stołówek zakładowych, obozów harcerskich i kantyn wojskowych - ale trafiał także za granicę. Eksportowany był m.in. do ZSRR, Danii, USA, Japonii, Jordanii, Liberii, Węgier, Wybrzeża Kości Słoniowej, a nawet egzotycznego Togo.

Był patent czy nie?

Marek Rudnicki, dziennikarz „Głosu Szczecińskiego”, przeprowadził w 2011 roku śledztwo w niezwykle ważkiej sprawie: czy paprykarz szczeciński został w PRL-u opatentowany? Tak twierdził m.in. Bogusław Borysewicz, ale dokumentów nie udało się odnaleźć. - Nasze produkty otrzymywały znak towarowy i były zgłaszane do urzędu patentowego. (...) Taki patent dostały np. koreczki szczecińskie i są pośrednim dowodem, że taki patent istniał - przypominał.

W Urzędzie Patentowym RP informują, że firma PPS Gryf-ryb (następczyni Gryfa) trzy razy ubiegała się o patent dla paprykarza szczecińskiego, ale dopiero w latach 1992-1996. Dostała decyzję odmowną. Dlaczego? Nie wiadomo. Dodajmy, że na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych aż osiem wyrobów Gryfa otrzymało znak jakości Q, w tym bardzo popularna niegdyś sałatka pikantna z makreli oraz brylsing w oleju aromatycznym.

Twórcy instalacji pomnika paprykarza szczecińskiego, który kiedyś zdobył Szczecin: Bogusław Dydek i Jacek Jastrzębski

Dziś paprykarz w różnych wersjach i od różnych producentów widnieje nawet na ministerialnej liście produktów tradycyjnych województwa zachodniopomorskiego - obok pasztecików Bogumiły Polańskiej, jeziorowego ogórka kiszzonego, kapusty kiszzonej z beczki, ogórka kołobrzesckiego, chleba razowego koprzywieńskiego, śliwek z Dębiny, miodu drahimskiego oraz trójniaka.

Chleb, paprykarz, wódka

W 2003 r. Adam Zadworny z „Gazety Wyborczej”, pisząc tekst o paprykarzu, przeprowadził niecodzienny eksperyment: rozesał wśród znajomych ankietę na temat jego smaku. Odzew był jednoznaczny: „Bywał mniej lub bardziej pikantny, cholera wie, od czego to zależało”; „Czasami jak rzucili gorszą partię, to kręgosłupy się trzęsły, kawałki płetw, lu-

sek. Ale w akademiku wszystko się jadło”; „Kiedyś próbowałem go podgrzać, bo na puszcze było napisane, że można też jeść na gorąco. Wyszło coś strasznego”.

Co ciekawe, nikt nie przyznał się do tego, że smaku tego produktu nie zna. To z jednej strony efekt jego dawnej sławy, z drugiej zaś niekończącego się kryzysu gospodarczego w Polsce Ludowej. Paprykarz często nie spełniał bowiem wymogu pierwotnej normy zawartości 50 proc. mięsa rybiego, a poza mięsem trafiały do niego wszelakie odpady, nierzadko budzące grozę. W kilku numerach „Kuriera Szczecińskiego” z połowy sierpnia 1972 roku alarmowano, że w pewnej partii paprykarza znaleziono „elementy metalowe przypominające fragmenty łożyska tocznego”.

Specjał ze Szczecina miał za to podstawową zaletę: był ogólnie dostępny, tani i rzucał się w oczy z powodu czerwonej etykiety. Pasował jako przekąska, mógł być zagryzką do alkoholu, przydawał się na wybieczkach i przy ognisku. W 1970 r. puszka paprykarza kosztowała 2,5 zł, tyle co bochenek chleba. Dla porównania: kilo cukru 2,70 zł, litr mleka 3,30 zł, kilo margaryny 34 zł, tabliczka czekolady 15 zł, a pół litra wódki 50 zł.

Zrodzone z nostalgii

Gdyby klasyfikować kulinaria wedle sentymentu, paprykarz trafiłby do popularnej kategorii „kiedyś wszystko było lepsze”. Rosół podczas domowych obiadów był bezkonkurencyjny, bo z prawdziwej kury; kaszankę można było przysmażyć na patelni; salcesony były smaczniejsze, bo w ogóle były - od włoskiego po brunswicki. Piwo Łomża, produkowane w PRL-owskim browarze, nie miało zaś konkurencji na wschód od Wyszki.

Nawet bułka z pieczarkowym farszem, która uchodziła w późnych latach 80. za rodzimy fast food, spełniała kanony gastronomicznej satysfakcji. Podobnie jak bajaderka - ciasto z resztek, która mogłoby pretendować do miana ówczesnego polskiego zero waste, gdyby nie narodziło się prozaicznie, z kryzysu.

Nostalgii nie wolno lekceważyć, ale nie można przeceniać. Autorzy wpisu na rządowej stronie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi zapo-

mnieli, że paprykarz szczeciński to ostatecznie jedynie puszka rybna, nawet jeśli owiana sentymentem, a nie potrawa definiująca polską gastronomię. „Paprykarz szczeciński zdobywa wiele nagród, m.in.: I miejsce w konkursie Nasze Kulinarne Dziedzictwo - Smaki Regionów, a także III miejsce w wakacyjnym konkursie kulinarnym Zachodniopomorskie Je Je Je!”.

Echem tam pompowanej sławy jest m.in. „pomnik” paprykarza szczecińskiego autorstwa Bogusława Dydka i Jacka Jastrzębskiego - rodzaj instalacji przedstawiający monstrualną puszkę, który wabi turystów na plac Gryfitów na Łasztowni w Szczecinie. Walory estetyczne pomnika są dyskusyjne, wrażenie - piorunujące.

„Przez nas wykonane”

Na koniec kilka słów o jeszcze jednym elemencie: paprykarz szczeciński jest co prawda przykładem regionalnej gastronomicznej wynalazczości swoich czasów, ale z czasem stał się memicznym elementem ogólnonarodowej dumy. Podobnie jak majonez kielecki, flaki zamojskie czy śliwka nałęczowska. Ma to niewiele wspólnego z daniami, które zrodziły się w Polsce Ludowej z powodu narodowych kompleksów. Takie fenomeny kulinarne, jak fasolka po bretońsku, śledź po japońsku, kurczak po mandaryńsku, ryba po grecku, sałatka grecka czy wreszcie rodzimej produkcji włoska mortadela zaliczyć można do dań „kuchni wyobrażonej” z czasów, gdy Polską rządili towarzysze Gomułka i Gierek.

Elżbieta Szczepańska w „Bohemistycie”, czasopiśmie Uniwersytetu Jagiellońskiego (nr 2 z 2020 r.), w tekście „Na tropie czeskich i polskich ciekawostek kulinarnych” zalicza te dania do kategorii „marzeń” i podsumowuje: „Ich nazwy świadczą raczej o polskich wyobrażeniach o tamtejszych kuchniach, ale jednocześnie odpowiadają raczej polskiemu gustom kulinarnym”.

Paprykarz nie jest jednak „wyobrażony” - jest całkowicie realny, nie ma odpowiednika w innych gastronomiach. „Patrzcie, mówimy, to jest nasze, przez nas wykonane” - można by zacytować tekst z „Misia”. Przynajmniej jeśli idzie o puszki rybne co się nam za komuny udało. ©©

Prezes izby lekarskiej: Brzuchy takie same, ale głowy już inne

Jolanta Gromadzka-
-Anzelewicz

Resort zdrowia chce wprowadzić limity wynagrodzeń dla lekarzy na kontraktach. Propozycja budzi duże emocje, ale pacjentów mało obchodzi, ile zarabia lekarz. Dla nich ważne jest, by lekarz potrafił leczyć, no i by w ogóle się do niego dostać.

Zaczął się od krótkiej informacji prasowej o tym, że jeden ze szpitali poszukuje lekarza specjalisty medycyny ratunkowej, który zechciałby pracować na Szpitalnym Oddziale Ratunkowym. Dyrekcja placówki była na tyle zdeterminowana, że zaoferowała miesięczny kontrakt z wynagrodzeniem rzędu 100 tysięcy złotych. Potem wyszło na jaw, że lekarze potrafią zarobić w ciągu miesiąca nawet trzy, cztery razy więcej. Dla pacjentów czekających w przychodniach i szpitalach w długich kolejkach była to wiadomość szokująca. Podobnie jak dla wielu lekarzy.

Temat zastępczy?

Pod wpływem społecznego poruszenia Ministerstwo Zdrowia zapowiedziało wprowadzenie limitu wynagrodzeń dla lekarzy na kontraktach ustalonego na poziomie 36 480 zł tys. zł miesięcznie, z możliwością podniesienia do 48 tys. zł w uzasadnionych przypadkach. Jak wynika z komunikatu resortu, miało to zapobiec dysproporcjom w płacach w ochronie zdrowia.

- Te limity to temat zastępczy i robienie z nas kozłów ofiarnych - oburza się dr med. Grażyna Cebula-Kubat, przewodnicząca Ogólnopolskiego Związku Zawodowego Lekarzy. - Operowanie takimi epitetami jest niemoralne, ponieważ tylko wzmaga nienawiść społeczeństwa do nas. Nie pomaga to ani nam w pracy, ani społeczeństwu. Ostatnie propozycje Ministerstwa Zdrowia, zakładające m.in. wprowadzenie limitów wynagrodzeń lekarzy kontraktowych oraz zmian w zasadach zatrudniania w sektorze publicznym to przerzucanie odpowiedzialności za kryzys w systemie opieki zdrowotnej na lekarzy. A to nie lekarze odpowiadają za niedoszacowane ryczałty, złe wycenione procedury, brak środków w NFZ i nieadekwatny procent PKB przeznaczany na zdrowie. Odpowiada za to system, który od lat nie dostosowuje się

do rzeczywistych potrzeb pacjentów.

Kto nas będzie leczyć?

Wynagrodzenia w ochronie zdrowia w ostatnich latach na szczęście się poprawiły. Lekarze przestali wyjeżdżać do pracy za granicę, kandydatów na studia medyczne jest kilkakrotnie więcej, szpitale są dobrze wyposażone w aparaturę, sprzęt i coraz lepiej zarządzane. Jest więc nadzieja, że będzie miał kto nas leczyć.

- Wbrew temu, co mówią przedstawiciele resortu zdrowia, nowych propozycji płacowych, w tym limitów, nikt z lekarzami nie konsultował - przekonuje szefowa OZZL.

Jednym z limitów wynagrodzeń dla lekarzy to w istocie limit świadczeń dla pacjentów. A na to lekarski związek nie wyraża zgody, bo jeżeli lekarz będzie miał ograniczone wynagrodzenie i będzie pracował na pół etatu, to przyjmie tylko połowę chorych i wykona połowę świadczeń.

Po raz kolejny na medyków spadł grad zarzutów dotyczących „pazerności lekarzy”, „chorych stawek” i „patologii systemu”.

Tymczasem kominy płacowe, czyli słynne już 100-300 tysięcy złotych miesięcznie, zarabia w Polsce jedynie 431 osób, co - jak obliczyli związkowcy - stanowi nie 1 (jak twierdzą przedstawiciele resortu zdrowia), a zaledwie 0,3 procent lekarzy pracujących aktywnie z pacjentem.

Ci lekarze - głównie zabiegowcy - to superspecjaliści mający szczególne kompetencje.

Czy to moralne?

- Wypada zapytać, ile godzin i w ilu miejscach pracują i stoją przy stole operacyjnym. Niektórzy to 12-13 godzin - dodaje doktor Cebula-Kubat. - Pytam więc, czy moralne jest to, że pozwalano się, by lekarze pracowali po 300-400 godzin?

Od trzech lat, odkąd dr Cebula-Kubat jest przewodniczącą Związku Zawodowego Lekarzy, apeluje, by Ministerstwo Zdrowia wspólnie z rządem ustaliło normy zatrudnienia lekarzy. Jej zdaniem niedopuszczalne są przypadki, w których jeden rezydent ma 300 pacjentów pod opieką, a dyżurant czuwa nad chorymi z trzech oddziałów.

- Gdy pytałam niektórych dyrektorów, dlaczego pozwalają, żeby lekarz na kontrakcie pracował siedem dni po rząd, to sły-

FOT. PIXABAY.COM

Zarobki lekarzy kontraktowych budzą emocje, ale część tych kwot pochłaniają koszty prowadzenia działalności

szłam, że przecież nie mogą mu ograniczać jego działalności, bo on jest sam, prowadzi swoją działalność gospodarczą - dodaje szefowa związku.

Państwo nie może bowiem dowolnie regulować wysokości przychodów osób prowadzących działalność gospodarczą ani nadmiernie wkraczać w swobodę zawierania umów między niezależnymi podmiotami. Zasada ta wynika zarówno z Kodeksu cywilnego, który gwarantuje stronom prawo do swobodnego kształtowania treści umowy, jak i z konstytucji, dopuszczającej ograniczenie wolności działalności gospodarczej wyłącznie w drodze ustawy i jedynie ze względu na ważny interes publiczny.

Od lat Polska przeznaczająca na ochronę zdrowia zbyt mały procent PKB, około 3-4 proc. mniej niż średnia krajów OECD. To właśnie ten niedobór, a nie wynagrodzenia lekarzy jest jedną z przyczyn chronicznego niedofinansowania systemu. W efekcie wielu lekarzy, którzy obecnie uzupełniają grafiki dyżurowe lub wykonują dodatkowe procedury, będzie zmuszonych ograniczyć czas pracy i liczbę świadczeń. Stracą na tym przede wszystkim pacjenci. Według danych, w Europie brakuje 1,2 miliona lekarzy i pielęgniarek, dlatego medycy powinni mieć godne warunki pracy i płacy, aby nie odchodzili z publicznego systemu ochrony zdrowia.

Wypychali lekarzy na kontrakty

W porównaniu z innymi regionami Pomorze nie ma kłopotów. Ochrona zdrowia działa tu najsprawniej, dzięki reformie i koncentracji. Szpitale są dobrze zarządzane i się bilansują.

W województwie pomorskim zarejestrowanych jest ponad 16 tysięcy lekarzy, z czego 8780 (również lekarzy denty-

stów) pracuje na kontraktach. Z tego, co udało się nam ustalić, żaden z nich nie zarabia tyle co lekarze z „grupy 431”.

- Wielu lekarzy zostało wypychanych na kontrakty, ponieważ pracodawca uznał, że tak będzie dla niego taniej - twierdzi dr Krzysztof Bukiel, były przewodniczący OZZL, ekspert do spraw systemu ochrony zdrowia.

Człowiek porównuje

Pewien niepokój społeczny wywołuje sama kwota, bo jeżeli Ministerstwo Zdrowia proponuje miesięcznie 40-48 tysięcy, to większość ludzi przyjmuje, że 48 tysięcy wpływa do kieszeni lekarza.

Tymczasem lekarz na kontrakcie nie pobiera pensji, nie ma godzin nadliczbowych, nie otrzymuje dodatku za dyżur ani urlopu wypoczynkowego. Mówienie o „wynagrodzeniu za pracę” czy „etacie” w odniesieniu do osoby prowadzącej działalność gospodarczą jest po prostu błędem. Lekarz na kontrakcie sam finansuje składki, podatki, ubezpieczenie OC, często również zatrudnia personel pomocniczy. Prowadzi działalność z pełnym ryzykiem gospodarczym, nierzadko ponosząc koszty wyposażenia i dojazdów do wielu miejsc pracy. Porównywanie jego przychodu do pensji jest nadużyciem. To, co w komunikacie MZ nazwano „wynagrodzeniem lekarza”, jest w rzeczywistości przychodem z działalności gospodarczej, z którego dopiero po opłaceniu wszystkich kosztów pozostaje realny dochód.

Płace z budżetu

Zdaniem Dariusza Kutelli zamiast proponować lekarzom, by ratowali system, zrzekając się części zarobków, trzeba zacząć od przyzwolenia reformy.

- Płace lekarzy powinny być, co mi się bardzo podobało, finansowane z budżetu, a nie z pieniędzy, które są na zdrowie - dodaje prezes Kutella. - Poza tym, jak sobie wyobrażam tych kilku lekarzy, którzy jeździli do szpitali powiatowych i tam na przykład operowali, to chyba też kwestia kondycji szpitala, bo oczywiście im wyższe procedury, tym i on ma więcej pieniędzy. A że tego człowieka operował fachowiec,

zatorów ochrony zdrowia, bo nie przejmują się zbytnio kosztami pracy. Te same badania wykonuje kolejno kilku lekarzy. Są pewne mechanizmy, ale należy przestać na tym temacie zdobywać punkty polityczne. Należy wspólnie poszukać rozwiązań merytorycznych.

Pacjenci wiedzą i akceptują

- Ministerstwo Zdrowia, które podaje informacje o przychodzie brutto lekarza kontraktowego, wprowadza w błąd - twierdzi dr Dariusz Kutella, prezes Okręgowej Izby Lekarskiej w Gdańsku. - Od ponad dwudziestu lat jestem samodzielnie wykonującym praktykę lekarską, nie mam kontraktu z Narodowym Funduszem Zdrowia. Pacjenci wiedzą, jakie są ceny na rynku i przyjmują to do wiadomości. Lekarz na kontrakcie sam finansuje składki, podatki, ubezpieczenie OC, często również zatrudnia personel pomocniczy. Prowadzi działalność z pełnym ryzykiem gospodarczym, nierzadko ponosząc koszty wyposażenia i dojazdów do wielu miejsc pracy. Porównywanie jego przychodu do pensji jest nadużyciem. Takich różnic jest więcej: brak ochrony przedemerytalnej, brak dodatków, nagród jubileuszowych itd. Natomiast pytania dotyczące tego, ile lekarz powinien zarabiać, czy to jest przyzwoite, śmieszą mnie. Przypominają mi się czasy PRL-u. W latach osiemdziesiątych pracowałem w szpitalu i na jednym z zebrań związków zawodowych, na którym byli palacz w kotłowni, pielęgniarka, sprzątaczką, lekarze i dyrektor, padło pytanie: „Dlaczego mamy mniej zarabiać, skoro mamy takie same brzuchy?” Cóż, brzuchy może i takie same, ale głowy już nie.

- Poza tym tutaj zakłamanie jest bardzo duże, bo mówi się, że to lekarze dużo zarabiają, a tak naprawdę są specjaliści, którzy naprawdę dużo zarabiają, ale wykonują dużo procedur. Każda procedura jest wyceniona przez NFZ i lekarz nie bierze lewych pieniędzy, tylko pieniądze za procedurę, którą ma umówioną z podmiotem medycznym - wyjaśnia Kutella.

Wstrzymane przyjęcia

Sytuacja w ochronie zdrowia jest nadal dramatyczna, mimo że Narodowy Fundusz Zdrowia otrzymał w ubiegłym tygodniu dodatkowo 3,5 mld zł z budżetu państwa. Możliwe jest jeszcze zwiększenie tej kwoty o kolejne 3-4 mld zł. Środki te przeznaczone są na rozliczenia z placówkami medycznymi. Łącznie dotacja dla funduszu w tym roku sięgnęła 31 mld zł. Według szacunków Ministerstwa Zdrowia w roku przyszłym luka finansowa w NFZ wyniesie 23 mld zł. Tymczasem w kolejnych szpitalach zaczyna brakować pieniędzy, przekładane są planowe hospitalizacje i operacje.

Warszawskie UCK, podobnie jak gdański szpital Copernicus, zmuszone było ograniczyć wydawanie leków w programach lekowych. Z podobnymi problemami borykają się Uniwersytecki Szpital Kliniczny nr 4 w Lublinie oraz Reszowski Szpital Miejski im. Jana Pawła II. Terminy na poszczególnych oddziałach są tam przesuwane średnio o cztery miesiące. Ograniczenia w zakresie przyjmowania nowych pacjentów do programów lekowych wprowadził też Kliniczny Szpital Wojewódzki im. św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie.

Tak więc los pacjentów jest nie do pozazdroszczenia, o czym świadczą liczne skargi kierowane do Rzecznika Praw Pacjenta. Do jego biura trafiło ich już około 96 tysięcy. Problemy z dostępem do świadczeń zdrowotnych są najczęstszym przedmiotem skarg. Aż 36 proc. wszystkich zgłoszeń dotyczących prawa do świadczeń zdrowotnych odnosiło się właśnie do kwestii dostępności. ©

Na tropie pomorskich skarbów

Tomasz Turczyn
Sławno

Inspiruje ich Indiana Jones - archeolog i poszukiwacz przygód-skarbów. Postać wykreowana przez George'a Lucasa. Jego atrybutami są: bicz, skórzana kurtka, rewolwer. Tę postać z ekranów kinowych znają doskonale łowcy skarbów zrzeszeni w Sławińskim Stowarzyszeniu Eksploracyjnym.

Poszukiwacze skarbów ze Sławna, podobnie jak filmowy Indiana Jones, mają swoje atrybuty w postaci wykrywaczy metalu i łopatek-saperek. Tym sprzętem starają się wydzierać ziemi jej skarby. Zrzeszyli się rok temu w Sławińskim Stowarzyszeniu Eksploracyjnym.

- Nasza działalność jest legalna. Aktualnie penetrujemy cztery miejsca, na które zgodę mamy od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i Nadleśnictwa Sławno - podkreśla Michał Osesek, jeden z pasjonatów ze Sławna. - Chodzimy tam od czasu do czasu i zawsze coś się trafi, co ucieszy nasze oczy.

Ich zasięg - Pomorze

Inspiruje ich historia Pomorza, którą regularnie zgłębiają. To tutaj wyszukują miejsc, które warto odwiedzić. Starają się docierać do starych dokumentów i map. Interesują ich szlaki, które przemierzały wojska w różnych okresach - od Napoleona do II wojny światowej. Już mogą się pochwalić ciekawymi odkryciami.

Na przykład wydarli z ziemi monetę z 1924 roku - z wizerunkiem kłosów, z okresu Republiki Weimarskiej (Rentmarka). Wykonana jest z brązu-aluminium. Na rewersie ma napis: Deutsches Reich, Rentenpfennig 5. Kolejna moneta jest z 1921 roku. To Rzesza Niemiecka - Weimar - 50 fenigów - pakiet kłosów - aluminium.

- Ciekawostką jest też płyta nagrobkowa Marthy v. Zitzewitz urodzonej w 1866 roku, która pochodziła ze starego szlacheckiego rodu pomorskiego o pierwotnym nazwisku Sycewic, wywodzącym się od wsi Sycewice. To miejscowość niedaleko Słupska przy krajowej drodze nr 6 - opisuje Michał Osesek. - Każdy, kto jedzie tą drogą, natyka się na nią, ale nie każdy wie, gdzie znajduje się płyta nagrobna. Jej lokalizacji nie zdradzamy. Powiem tylko, że nie jest tam łatwo trafić.

Płyta została na miejscu, a stowarzyszenie uwieczniło ją na zdjęciach i czyni starania, aby została ona fachowo zabez-

pieczona oraz wyeksponowana w którymś z okolicznych muzeów.

Z historii wiadomo, że na początku XV wieku ród Zitzewitz podzielił się na trzy główne linie: pierwszą - z Moztarzyna, Budowa, Dobieszewa, Gogolewa, drugą - z Podola, Sycewici Krzyny, trzecią - z Janiewicz, Warcina, Biesowic w okręgu sławieńskim. W XVI wieku członkowie rodu pełnili rozmaite funkcje ziemskie i dworskie. W 1608 roku dwaj bracia von Zitzewitz otrzymali potwierdzenie lenna na ponad 40 wsi w ziemiach słupskiej i sławieńskiej.

- Ze Sławińskim Stowarzyszeniem Eksploracyjnym współpracuję od 2024 roku. To dla mnie naturalne przedłużenie pasji do historii ziemi sławieńskiej - połączenie pracy archiwalnej z żywą eksploracją terenu - mówi Bartosz Żyłuk, pasjonat historii Pomorza, z zawodu radca prawny. - Wspólnie z członkami stowarzyszenia analizuję znaleziska, konteksty topograficzne oraz dawne mapy i dokumenty, aby lepiej zrozumieć historię naszego regionu. Jednym z przykładów takiej współpracy była identyfikacja słoiczka znalezione w okolicach wsi Pomiłowo w gminie Sławno na terenie powiatu sławieńskiego. Dzięki połączeniu materiału terenowego z kwerendą archiwalną udało nam się ustalić jego związek z przedwojenną Adler-Apotheke Hermanna Müllera w Sławnie. Takich spraw jest znacznie więcej - często wspieram stowarzyszenie interpretacjami dawnych nazw miejscowych, rekonstrukcją przebiegu historycznych dróg czy analizą źródeł pisanych. Biorę udział w części działań terenowych, ale przede wszystkim pomagam merytorycznie: przygotowuję analizy, wyjaśnienia, komentarze historyczne i powiązania z dawnymi źródłami. Członkowie stowarzyszenia wykonują ogrom pracy fizycznej w terenie, ja staram się dołożyć do tego precyzją archiwisty i regionalisty - tak, aby każde odkrycie miało możliwie pełny kontekst historyczny - akcentuje.

100 godzin kopania w ziemi

- Przez rok udało się zorganizować kilkadziesiąt wyjść w teren, blisko 100 godzin poszukiwań i kopania w ziemi, poszukiwań detektorem, wyjść eksploracyjnych. Wydobyliśmy około 150 przedmiotów, a także setki kilogramów śmieci, złomu. W ten sposób oczyszczamy różne miejsce z niepo-

Są miłośnikami lokalnej historii i ją propagują

trzebnych odpadów. Trzy nasze znaleziska zostały zgłoszone jako potencjalne zabytki. Stowarzyszenie w roku 2024 zakładało pięć osób, obecnie jest nas 13. Stworzyliśmy nasz wewnętrzny rejestr znalezisk, do czego zobowiązują nas także przepisy prawa - wymienia Michał Osesek. - Każdy przedmiot znaleziony podczas poszukiwań to dla nas kawałek jakiejś historii, którą staramy się wydobyć i pokazać. Ustalić daty, personalia itd. Zgodnie z naszym regulaminem o odnalezionych przedmiotach chcemy informować opinię publiczną. Zabiegamy i poszukujemy miejsca na wyeksponowanie ich.

Poszukiwacze poszukują lokalu

- Poszukujemy lokalu, gdzie umieścić wszystkie znaleziska wraz z opisami, aby każdy zainteresowany historią

Tablica nagrobkowa Marthy v. Zitzewitz

Sławna i okolic mógł je zobaczyć - kontynuuje Michał Osesek. - To jeden z głównych celów naszej działalności. Osoby chętne do pomocy w zorganizowaniu takiego miejsca dla nas prosimy o kontakt. To dla

nas priorytet, a na razie temat nie do pokonania. Z drugiej strony jesteśmy dumni z pierwszego wydarzenia, które zorganizowaliśmy w Sławnie na placu kardynała Stefana Wyszyńskiego, gdzie reklamowaliśmy nasze stowarzyszenie i prezentowaliśmy nasze znaleziska. Finałem było sprzątanie rzek w Sławnie i udało się je oczyścić ze sporej ilości złomu.

- Stowarzyszenie wystąpiło do nas o zgodę na poszukiwania. Przedłużamy im tę zgodę, którą mają na kolejny rok na wybrane miejsca w powiecie sławieńskim - mówi Tade-

usz Lewandowski, nadleśniczy Nadleśnictwa Sławno. - O efekcie ich pracy przekonam się niedługo, bo na koniec roku mają złożyć sprawozdanie. Śledzę doniesienia prasowe o ich działaniach i rzeczywiście znajdują sporo drobnych rzeczy, przedmiotów, fajnych ciekawostek.

Co dalej?

- Chcemy zakupić i zbieramy fundusze na namiot wystawowy z logo stowarzyszenia (korzystamy z pożyczonego) - odpowiada Michał Osesek. - Planujemy kolejną akcję sprzątania rzek w roku 2026. Pojawiają się nowe miejsca na poszukiwania. Jedno z nich może okazać się ewenementem na skalę nie tylko Polski. Chcemy zmontować w tym celu grupę złożoną m.in. z archeologa, nurka, firmy obsługującej georadar. Jeśli się nam uda, to będzie to przedsięwzięcie, o którym na pewno będzie się głośno mówiło. Tyle na razie mogę zdradzić.

Nasz rozmówca podkreśla, że kluczem w takich akcjach jest dokładne planowanie oraz wiedza historyczna.

- Oczywiście zawsze może zdarzyć się coś zaskakującego - mówi. - Praca z wykrywaczem metalu nie jest łatwa, ale z każdą wyprawą się jej uczymy, nabywamy doświadczenia. Nie zamykamy się w swoim gronie, zapraszamy do współpracy z nami. Można nas znaleźć na Facebooku po wpisaniu nazwy Sławińskie Stowarzyszenie Eksploracyjne.

Warto wiedzieć

W Polsce można leganie kupić wykrywacz metalu i go posiadać. To wydatek - dla początkujących poszukiwaczy - około tysiąca zł. Do tego należy też mieć na wyposażeniu metalowe sitko - łopatkę, które ułatwia poszukiwania na przykład na plaży. To wydatek rzędu kolejnych 150 zł. Zestaw można uzupełnić saperką - około 100 zł, plus - 150 zł - słuchawkami, które zakładamy, wsłuchując się w dźwięki wykrywacza. Namierzenie znaleziska - dokładne zlokalizowanie - ułatwia także mały podręczny wykrywacz metalu, który można nabyć już za 100 zł. Oczywiście można skompletować droższy zestaw. Warto też pamiętać, że używanie wykrywacza metalu do poszukiwania zabytków jest regulowane prawem i wymaga zezwoleń od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Bez pozwolenia można szukać rzeczy współczesnych na plażach i kąpieliskach. ©

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa WSPIERA ROLNIKÓW I RYBAKÓW – NOWE NABORY I ŚRODKI DO WYKORZYSTANIA

– rozmowa ze **Stanisławem Kuczyńskim**, Dyrektorem Zachodniopomorskiego Oddziału Regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

Od 20 listopada do 19 grudnia 2025 r. można składać wnioski w dwóch obszarach interwencji I.10.1.1 realizowanych w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027:

Obszar A – wsparcie na operacje dotyczące rozwiązań rolnictwa precyzyjnego w budynkach lub budowach służących produkcji zwierzęcej oraz

Obszar D – wsparcie na operacje dotyczące maszyn do zbioru

Panie Dyrektorze, obecnie trwa nabór wniosków na wsparcie dla rolników w obszarze A i D. Dlaczego warto się nimi zainteresować?

To jedno z najbardziej praktycznych i oczekiwanych form wsparcia, które daje ogromne szanse na rozwój zachodniopomorskich gospodarstw. Rolnicy mogą nie tylko unowocześnić swoje gospodarstwa, ale też realnie obniżyć koszty produkcji, poprawić rentowność i zwiększyć konkurencyjność.

Dodam, że kryteria i zasady wsparcia są podobne do dawnych naborów z modernizacji gospodarstw rolnych ogłaszanych w poprzednich programach, tj. mówiąc w skrócie z PRO-W-u (Program Rozwoju Obszarów Wiejskich).

Kto może skorzystać ze wsparcia?

Wsparcie w obszarze A skierowane jest do rolników prowadzą-

cych działalność rolniczą (osób fizycznych i prawnych, jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej, wspólników spółek cywilnych).

Natomiast obszar D skierowany jest do grupy rolników, do której należą co najmniej trzy osoby.

W obu przypadkach wsparcie jest kierowane dla gospodarstw rolnych nie większych niż 300 ha, które wykazują się rocznym przychodem ze sprzedaży produktów wytworzonych w gospodarstwie na poziomie minimum 75 tys. zł.

Jaka kwota pomocy jest możliwa do uzyskania?

W każdym z obszarów kwota dofinansowania wynosi maksymalnie 300 tys. zł na jednego rolnika. Poziom refundacji stanowi od 45% lub 65% kosztów kwalifikowalnych. Rolnicy, którzy nie ukończyli 41. roku życia mają wyższy poziom pomocy. Na realizację inwestycji może być wypłacona zaliczka w wysokości 50% kwoty przyznanej pomocy.

Warto też zaznaczyć, że wspólna inwestycja w obszarze D grupy rolników to wyższa kwota pomocy, większe możliwości inwestycyjne dla gospodarstw i lepsze wykorzystanie sprzętu.

Jakie inwestycje kwalifikują się w obszarze A do wsparcia finansowego?

To inwestycje w automatyzację chowu i hodowli, czyli rolnictwo

precyzyjne w budynkach służących do produkcji zwierzęcej. Mówimy m.in. o finansowaniu nowych maszyn i urządzeń wraz z oprogramowaniem. Przykładowe inwestycje: zakup robotów udojowych, systemu żywienia, identyfikacji zwierząt, inteligentne zarządzanie stadem. To także inwestycje w odnawialne źródła energii.

Przejdźmy teraz do obszaru D. Co mogą dokładnie sfinansować grupy rolników?

Wspólna inwestycja, która przekłada się na wyższą kwotę dofinansowania, co daje wymierne możliwości inwestycyjne. Wsparcie można uzyskać na zakup np. kombajnów zbożowych, ziemniaczanych i buraczanych, maszyn do zbioru warzyw i owo-

ców, samojezdnych i przyczepianych maszyn do zbioru ziemio-
płodów wytwarzanych w gospodarstwie. Ponadto zakupić można także przetrząsacze, zgrabiarki i sieczkarnie.

A jak wspólna inwestycja przekłada się na kwotę pomocy?

W przypadku grup rolników, do której należą co najmniej trzy osoby, mogą oni otrzymać wsparcie maksymalnie 900 tys. zł, w przypadku czterech rolników będzie to 1 mln 200 tys. zł.

W jaki sposób należy złożyć wniosek o przyznanie pomocy?

Wnioski przyjmowane będą do 19 grudnia 2025 r. wyłącznie drogą elektroniczną poprzez Platformę Usług Elektronicznych

ARiMR (PUE ARiMR): <https://epue.arimr.gov.pl>

Czy w ARiMR wsparcie dotyczy jedynie rolników?

Nie, wsparcie dla rolników to jedna część zadań realizowanych przez Agencję. W Zachodniopomorskim Oddziale Regionalnym ARiMR realizowane są zadania dotyczące wdrażania środków przeznaczonych na udzielanie pomocy w ramach programu Fundusze Europejskie dla Rybactwa na lata 2021-2027. FER na lata 2021-2027 to blisko 732 mln euro, z czego 70% stanowią środki UE, a 30% z budżetu państwa. Niebagatelną rolę w dystrybuowaniu środków dla rybołówstwa odgrywa Biuro Wsparcia Rybactwa ARiMR. Główne obszary wdrażania środków na udzielenie pomocy to: wzmocnienie zrównoważonej działalności połowowej, modernizacja flot rybackich, dywersyfikacja działalności rybackiej, rozwój akwakultury, przetwórstwo produktów rybnych, bezpieczeństwo i higiena pracy, modernizacja i rozwój portów, kontrola rybołówstwa oraz rekompensaty.

Zachodniopomorski Oddział Regionalny ARiMR obecnie zajmuje się weryfikacją wniosków z sierpniowego naboru w ramach działania 1.8 „Tymczasowe zaprzestanie działalności po-

łowowej”. Czego dokładnie dotyczy to działanie i jakie są jego główne założenia?

Tak, to prawda. Obecnie zajmujemy się m.in. weryfikacją wniosków o dofinansowanie, które zostały złożone w sierpniowym naborze br. w ramach działania. Nabór był skierowany w związku z tymczasowym zaprzestaniem działalności połowowej na obszarze Morza Bałtyckiego i Zalewu Szczecińskiego. Pomoc, którą wypłaca ARiMR tzw. „postojówka” kompensuje, łagodzi straty dochodów i zapewnia stabilność ekonomiczną armatorów statków rybackich wynikających z konieczności 30-dniowego postoju w danym roku. W ramach sierpniowego naboru w Zachodniopomorskim Oddziale Regionalnym ARiMR złożono 182 wnioski o dofinansowanie na kwotę około 12 mln zł.

W chwili obecnej kończymy podpisywanie ostatecznych umów o przyznanie pomocy. Środki finansowe są sukcesywnie wypłacane na konta armatorów jednostek rybackich.

Dziennikarz: **Dziękuję za rozmowę.**

Dziękuję i zachęcam do udziału w naborach Po więcej informacji zapraszam na naszą stronę internetową www.gov.pl/arimr

Zaczęło się od diabelskiego akordu z septymą. Miał wtedy 15 lat i zapragnął komponować

Anna Czerny-Marecka
Słupsk

Rozmowa z Leszkiem Kułakowskim, słupskim kompozytorem, pianistą jazzowym, pedagogiem, współtwórcą, wraz z żoną Reginą, Komeda Jazz Festivalu, na który przyjeżdżają gwiazdy muzyki jazzowej z Polski i zagranicy. Ojcem pianistki Martyny, kontrabasyisty Piotra i dziennikarza Tomasza.

Skończyłeś 70 lat. Słuszny wiek i duży dorobek twórczy. Wiesz, ile kompozycji stworzyłeś? Liczysz je?

Nie wiem, może 300, może 400. Nie liczę tego, nie robię opusów. Można by ewentualnie policzyć poważniejsze rzeczy, które są na jakieś większe obsady np. wokalnie-instrumentalne i wymagają więcej pracy, warsztatu, twórczego zaangażowania. Ale już jazzowe kawałki... za dużo ich jest, żeby liczyć.

Które swoje kompozycje lubisz najbardziej? Nawet po latach słuchasz ich z przyjemnością i satysfakcją?

Zawsze miałem cięgoty do orkiestry symfonicznej - jako student Akademii Muzycznej w Gdańsku byłem skrzypkiem, grałem w orkiestrze. Potem po studiach w Polsce dwa lata spędziłem w Niemczech na prywatnych studiach kompozytorskich. To był bardziej pretekst do tego, żeby wejść jako kompozytor do tego symfonicznego świata, który jest bardziej kolorowy niż jazzowy big band. Big band jest trochę homogeniczny i po prostu nie ma takich barw, jakie można uzyskać w orkiestrze symfonicznej, bo tam jest cała masa instrumentów dętych drewnianych, blaszanych, smyczkowych, perkusyjnych. Można jeszcze harfę dołożyć, fortepian, tak że to są nieograniczone możliwości brzmieniowe i to mnie właśnie interesuje. A że jestem jazzmanem z krwi i kości, to staram się komponować utwory, które sam mogę grać i zaprojektowane tak, by muzyka płynnie przebiegała, by ten

świat klasyczny i jazzowy płynnie się przenikały. To jest łączenie ognia z wodą, intelektu ze spontanicznością, wyrafinowania z jazzowym szaleństwem. A konkretne ulubione utwory? Raczej są to płyty.

To wymień te, które cenisz najbardziej...

Płyta „Chopin & Other Songs” z 1995 roku. Były to aranżacje mazurków i preludium, Chopin inaczej - trio jazzowe z orkiestrą symfoniczną. Typowo jazzowy krążek to „Interwa-

ły” z 1996 roku, na którym tematy były skonstruowane od prymy do oktawy. Takiej płyty, o tak wyrafinowanej konstrukcji, nie ma w światowej literaturze. Kamieniem milowym była niewątpliwie „Eurofonia” na głos solowy

kwintet jazzowy i orkiestrę symfoniczną. To był mój artystyczny wkład w proces przystąpienia Polski do Unii Europejskiej i ideę wspólnej Europy. Wyraziłem tak swój akces i swoją radość. To był rok 2000. No a dziełem życia jest

msza - Missa Miseri Cordis z 2008. Dzieło bardzo emocjonalne, dedykowane Ojcu Świętemu Janowi Pawłowi II. Byłem w tamtym czasie zafascynowany Jego charyzmą, naukami, mesjanizmem, Jego wielkim wkładem w upadek komunizmu w Polsce. JP II obudził w Polakach pewne siły, które zaowocowały tym, że żyjemy w wolnym kraju. Był autorytetem, którego dziś brakuje, bo obecnie politycy, internet, media niszczą wszelkie autorytety. Z tego powodu Polaków ogarnia jakieś zbiorowe szaleństwo. Ale wróćmy do meritum. Z takich klasycznych utworów jazzujących, lubię koncert fortepianowy, który napisałem dla brata Bogdana.

Rodzina, w większości muzyczna, chyba często cię inspiruje...

Tak. Niebawem, bo 19 grudnia, odbędzie się w Filharmonii Koszalińskiej wykonanie koncertu wiolonczelowego, który dedykowałem bratanekowi Maciejowi, fenomenalnemu wiolonczeliście. Dla żony Reginy napisałem z kolei „Dyskretny urok konsonansów” na orkiestrę smyczkową, dwa tygodnie temu zagrany w Warszawie na Festiwalu 100-lecia Związku Kompozytorów Polskich. Jest pełen klasycznych brzmień, miłych, sympatycznych, nie dysonujących, takich, które ja też bardzo lubię, a Regina lubi najbardziej.

A czy masz jakieś utwory, które wyrzuciłeś do kosza, bo uznałeś za nieudane?

Mam takie utwory z okresu młodości, wtedy zapisywane ołówkiem na papierze nutowym. Trzymam je, staram się nie wyrzucać, bo to jest jakaś moja historia. Po napisaniu ich uznałem, że nie pasują do koncepcji jakiejś płyty, a teraz widzę, że są nawiązujące, bo operują już innym językiem muzycznym. Jestem po prostu w innym miejscu.

Krytycy wiele lat temu nazwali cię wizjonerem jazzu ze względu właśnie na twój styl. Jak byś go określił?

Staram się nie sugerować, nie inspirować innymi artystami, innymi kompozytorami, tylko szukam własnej drogi i bardziej słucham serca, wnętrza. Uważam, że w komponowaniu muzyki najważniejszy jest tak zwany human touch (ludzki dotyk, rozumiany też jako ludzkie ciepło, ludzka empatia - dop. red.). Tak też tłumaczę studentom, że komponowanie muzyki to jest emocjonalny kontakt z instrumentem. Bo jeżeli dziś studenci wpisują mi w komputer z klawiatury dźwięki, które są bez kontekstu, bez emocji, to to jest droga donikąd.

Jak dochodziłeś do tego własnego stylu?
To był taki wieloletni proces dojrzewania. Przełom lat 70. i 80. XX wieku - współtworzyłem wtedy z Tośkiem Śliwą, Lechem Wielebą i Józefem Eliaszem ważny dla mojego rozwoju zespół jazzowy Antiquitet. Potem praca w Teatrze Instrumentalnym przy Teatrze Muzycznym w Gdyni. To był bardzo awangardowy teatr, który otworzył mnie na przestrzeń muzyki współczesnej. Byliśmy wtedy muzykami (muzykami i aktorami), komponowałem muzykę do przedstawień i grałem na skrzypcach. To był teatr bez słów, tylko sama muzyka, intensywna narracja mu-

zyczna tworzyła akcję. Było to dla mnie bardzo ważne doświadczenie otwierające wyobraźnię na nieskończoność Muzyki. Kluczowym elementem były w latach 1983-85 prywatne studia kompozytorskie w Hamburgu u Dietera Glavischnika w Hochschule für Musik. To absolutny mistrz, jeżeli chodzi o komponowanie, aranżowanie na big band jazzowy.

Jak wygląda u ciebie proces komponowania?
Generalnie to jest praca od podstaw, szukanie w sobie różnej muzyki i potem przepisywanie tego na papier. Dopiero jak mam ołówkiem na papierze nutowym napisane jakieś szkice, zapisuję to w komputerze i zaczynam modelować fakturę, formę, instrumentację, ostateczny kształt utworu. Bo to nie jest tak, że jak wpiszesz w komputer jakiś tekst muzyczny, to to już będzie tak wykonane na scenie jeden do jednego. Kompozytor, jak malarz, stopniowo maluje, kształtuje swój utwór.

A co jest dla ciebie takim pierwszym impulsem, punktem wyjścia do utworu? Melodia, rytm, zasłyszany dźwięk?
Czasami jest to jakaś muzyczna fraza, pomysł strukturalny obejmujący całą formę

utworu, ciąg harmoniczny, inspiracja rytmiczna bądź świadectwo otwierające wyobraźnię na nieskończoność elementów naraz. Trzeba mieć przemyślany pomysł, bez tego nie ma co siadać do komponowania, bo to jest strata czasu. Może to też być pomysł na jakąś szczególną obsadę, która mnie interesuje. Ja lubię na przykład, przy okazji Komeda Jazz Festivalu, tworzyć duże projekty, które zresztą potem ciężko mi sprzedać, bo mają wielu wykonawców. Jednak na tym mi zależy, żeby ten tworzony od lat przeze mnie wspólnie z żoną festiwal miał jakość i ciągle czymś nieoczekiwanym zaskakiwał.

Wcześniej mówiłeś o swojej fascynacji Janem Pawłem II, ale chyba taką drugą fascynacją jest Witkacy. Masz na koncie kilka poważnych dzieł, w tym stworzonych na Komeda Jazz Festival, inspirowanych jego twórczością...
Witkacy wiąże się dla mnie z lokalnym patriotyzmem. W słupskim muzeum mamy największą w świecie kolekcję jego portretów. Jeżdżąc po Polsce z koncertami, zauważam, że mało kto o tym wie! Nawet w Krakowie nie wiedzą. Staram się więc swoimi witkacowskimi projektami tę wiedzę o słupskich zbiorach upowszechniać. A moja wie-

dza o Witkacym? Co roku jeżdżę do Zakopanego. Wszystkie zakopiańskie zakątki Witkacego mam dogłębnie spenetrowane. Wszystkie książki, które wyszły o Witkacym, mam kupione i przeczytane. Tak że po prostu mam szajbę trochę na jego punkcie, bo był genialnym artystą, dramatopisarzem, filozofem, wizjonerem.

Powiedz jeszcze, skąd wzięło się twoje komponowanie. Kiedy wpadło ci do głowy, że to twoja zawodowa droga?
Miałem 15 lat i zdawałem z Tośkiem Śliwą do średniej szkoły muzycznej w Słupsku. On na flet poprzeczny, ja na skrzypce. I kiedy czekaliśmy w salce z pianinem na wejście na egzamin, on zagrał mi akord z septymą wielką, mocno dysonansowy. Przeżyłem wtedy szok emocjonalny, kulturowy, absolutne muzyczne tsunami, bo do tej pory jako uczeń szkoły muzycznej żyłem w świecie błogich konsonansów i muzyki klasycznej. Nie słyszałem przedtem takiego diabelskiego, intrygującego akordu. I od tego czasu, od tego akordu, który mi Tosiek zagrał, zacząłem poszukiwać sam takich drapieżnych harmonii, diabelskich, penetrujących, dysonansowych, trochę dziwnych akordów. Potem były jakieś warsztaty ja-

zzowe, wspomniane Antiquitet i Teatr Instrumentalny. A zaczęło się od tego akordu z septymą. To był bodziec do szukania własnej muzyki, indywidualnego brzmienia.

Kto jest pierwszym odbiorcą twoich utworów? Regina?
Regina, tak. Kiedy komponuję, słysząc muzykę w całym domu, ja mojej żonie wręcz współczuję.

Bierzesz pod uwagę jej uwagi?
Jeżeli jakieś ma, to muszę je przemyśleć. Bo przecież jest wykształconym muzykiem i się na tym zna. Jednak ważne są dla mnie także reakcje muzyków na próbach - jak oni postrzegają moje utwory. No a najważniejszy, tak naprawdę, jest odbiór ze strony publiczności. Jak ona reaguje. Jeżeli chłodno, to muszę to przemyśleć, co było źle zrobione? Może program nieodpowiednio sprofilowany? Bo np. recenzja negatywna daje mi więcej do myślenia niż głoszenie i zachwyt. Myślę, że negatywna recenzja pobudza myślenie i to jest bardziej twórcze.

A miałeś takie negatywne recenzje?
Miałem kiedyś w „Gazecie Wyborczej” taką recenzję. Ten redaktor, który ją napisał, po-

tem wstydził się jej i mnie przeproszał. Oceniał płytę z kwartetem smyczkowym i triem jazzowym, w której wykorzystałem dużo naturalnych alikwotów w smyczkach (aliquoty to harmoniczne składowe dźwięku nadające mu unikalną dla każdego instrumentu barwę - dop. red.). Naturalne smyczkowe flakolity z natury nie stroją. A ten recenzent tego nie rozumiał i napisał, że nic nie stroi i w ogóle to się do słuchania nie nadaje. Odpowiedziałem w „GW” na ten krytyczny tekst. Po raz pierwszy i ostatni, bo nie ma sensu reagować. Reakcja na krytykę kompozytora utwierdza czytelnika w przekonaniu, że jednak krytyk miał rację.

A jakie są twoje marzenia muzyczne?
Mam teraz taki okres, że przez problemy ze zdrowiem trochę mniej pracuję. Ale czekam na jakiś impuls, który mnie zainspiruje. Jakbym dostał jakiś inspirujący tekst, to bym się zaczął zastanawiać. Myślę o kameralnej, jazzowej płycie z wokalistką. Z poezją o miłości. Młoda Polska, Skamandryci, ten okres. Mądre, wyrafinowane wiersze o miłości trafiają do każdego, bo miłość jest przecież najważniejsza w życiu.
©@

DROBNE

Jak zamieścić ogłoszenie drobne? Telefonicznie: 94 347 35 12
Przez internet: ibo.polskapress.pl
W Biurze Ogłoszeń:

Oddział Koszalin: ul. Partyzantów 17, 75-411 Koszalin, tel. 94 347 35 12
Oddział Słupsk: ul. Henryka Pobożnego 19, 76-200 Słupsk, tel. 59 848 81 03
Oddział Szczecin: Al. Niepodległości 26/U1, 70-412 Szczecin, tel. 91 48 13 310

RUBRYKI W OGŁOSZENIACH DROBNYCH:

■ NIERUCHOMOŚCI
■ HANDLOWE
■ MOTORYZACJA

■ FINANSY/BIZNES
■ NAUKA
■ PRACA

■ ZDROWIE
■ USŁUGI
■ TURYSTYKA

■ BANK KWATER
■ ZWIERZĘTA
■ ROŚLINY, OGRODY

■ MATRYMONIALNE
■ RÓŻNE
■ KOMUNIKATY

■ ŻYCZENIA
■ /PODZIĘKOWANIA
■ GASTRONOMIA

■ ROLNICZE
■ TOWARZYSKIE

Nieruchomości

DZIAŁKI, GRUNTY SPRZEDAM

DZIAŁKA, jezioro Rydzewo k/Drawska
uzbrojona 1,15ha z linią brzegową,
18żł/m², 502-914-559.

REKLAMA 0011247910

OMEGA
WYCENY
OBRÓT
SŁUPSK, UL. STARZYŃSKIEGO 11
tel. 59 841 44 20
601 654 572
www.nieruchomosci.słupsk.pl
omega@nieruchomosci.słupsk.pl

Handlowe

JUBILERSTWO

SKUP złota i srebra, wszystkie próby,
ul. Młyńska 63, K-lin 509-345-577.

Zdrowie

NEUROLOGIA

SPEC. Neurolog. NFZ. Bez kolejek.

Codziennie. Koszalin, 605-284-364.

Usługi

AGD RTV FOTO

PRALKI naprawa w domu, 603 775 878

PORZĄDKOWE

CZYSZCZENIE dywanów, kanap,
foteli 889-571-282.

Turystyka

KRAJ - GÓRY

Beskidy koło Wadowic -
tradycyjne turnusy Świąteczne,
tel.: 501-642-492.

Różne

GOTÓWKA za KSIĄŻKI, 881-934-948

Rolnicze

MASZYNY ROLNICZE

KUPIĘ ciągniki, przyczepy, maszyny
rolne. Tel. 535135507.

PŁODY ROLNE

SPRZEDAŻ białej cebuli, 512-267-568

ZWIERZĘTA HODOWLANE

KURKI nioski z jajem dowóz
600539790

AUTOREKLAMA

ibo TWOJE DOMOWE BIURO OGŁOSZEŃ

Ogłoszenia drobne
w Twojej gazecie zlecisz
bez wychodzenia z domu
przez Internetowe
Biuro Ogłoszeń

ibo.polskapress.pl

AUTOREKLAMA

Polecamy →

SPORTOWY24

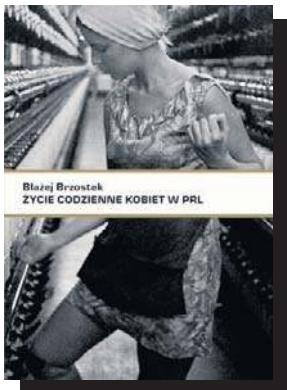
Sport to Wy

sportowy24.pl

NIEZBĘDNIK CZYTELNICZY

poleca
Agaton Koziński

Baba z mięsem i dowód miłości. Życie w Polsce ludowej oczami kobiet

Każda wizyta w studiu telewizyjnym wiąże się z koniecznością odwiedzenia charakteryzatorów. Za makijażami nie przepadam, wcieranie mi w twarz warstw podkładów, kremów i pudrów traktuję jako zło konieczne. Jak wizyta u dentysty – nie lubi się tego, ale trzeba. Trzeba też wypracować metody przetrwania. Ja mam własną: ucinam sobie pogawędkę z paniami zajmującymi się makijażami. One się zwykle trochę nudzą, zawsze są bardzo sympatyczne, więc krótki small talk pozwala uratować sytuację.

I właśnie przy takiej okazji wróciłem do „Chłopek”. Książka Joanny Kuciel-Frydryszak ukazała się dwa lata temu i okazała się fenomenem; do końca 2024 r. sprzedała się ponad pół miliona egzemplarzy. Książki faktograficzne w Polsce sprzedają się zwykle w nakładach rzędu (max) 5 tys. sztuk, a tutaj mamy 100 razy więcej. I ten fenomen ciągle żyje – o czym przypominała mi pani makijażystka, która czytała właśnie „Chłopki”, a o czym się przekonałem, widząc tę książkę na jej biurku. Emocje, z jakimi mi o niej opowiadała, dowodziły, dlaczego ten tytuł tak świetnie się sprzedał.

Do księgarni właśnie trafiła książka, która sukces „Chłopek” chciałaby powtórzyć. „Życie codzienne kobiet w PRL” to szczegółowy, faktograficzny opis tego, jak wyglądało funkcjonowanie kobiet w Polsce Ludowej. Właśnie ta szczegółowość sprawiła, że ten tytuł zrymował mi się z dziełem Kuciel-Frydryszak. W „Życiu codziennym...” – podobnie jak w „Chłopkach” – odżywają czasy, które każdy z nas zna (z autopsji, z opowiadań, z przekazów kulturowych), które wszyscy mamy zakodowane w narodowym DNA.

Autor opisywanej tutaj książki trafnie posługuje się różnego rodzaju terminami, które w latach PRL-u były powszechne, a dziś już stały się nieaktualne. „Baba z mięsem”, „goździk i rajstopy”, „młode małżeństwo” – to wszystko były bardzo charakterystyczne zwroty dla okresu do 1989 r. „Dowód miłości” – określenie będące synonimem seksu, znane tylko wtedy. Oddzielna sprawa, że o seksie w książce dużo mniej niż o religii i Kościele – bo też opisów doświadczeń religijnych w dokumentach źródłowych pozostało dużo więcej niż doświadczeń o charakterze cielesnym. Kolejny wyróżnik tamtej epoki w porównaniu z rzeczywistością.

Książkę czyta się dobrze, mnóstwo smacznych wyjątków. Ale czy ma ona szansę powtórzyć fenomen „Chłopek”? Jednak nic dwa razy się nie zdarza. Tym bardziej, że autorem książki o kobietach – w przeciwieństwie do „Chłopek” – jest mężczyzna.

Błażej Brzostek „Życie codzienne kobiet w PRL”, wyd. PIW, Warszawa 2025, cena 79 zł

Wszystkie nerwice Zbigniewa Cybulskiego

Biografia chyba najbardziej ikonicznego aktora polskiego w XX w. Autorka szczegółowo opisuje życie prywatne Cybulskiego – jakże odmienne od jego publicznego wizerunku.

Dorota Karaś „Cybulski. Podwójne salto”, wyd. Znak, Kraków 2025, cena 69,99 zł

Wigilia zawsze była najważniejsza

Zbliża się Boże Narodzenie, okres świątowania. A jak to robili nasi przodkowie? Książka przybliży zwyczaje świąteczne Słowian. Wigilia jest zawsze najważniejsza.

Anna Stasiak „Słowiański przewodnik po świątowaniu”, wyd. Insignis, Kraków 2025, cena 79,99 zł

Dlaczego mężczyźni są ciągle zmęczeni

Po bestsellerowej „Sztuce obsługi penisa” Gryźewski powraca z kolejnym męskim poradnikiem. Próbuje w nim zrozumieć, czemu współczesny mężczyzna jest tak zmęczony.

Andrzej Gryźewski „Sztuka obsługi mężczyzny”, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2025, cena 59,90 zł

Opowieść wigilijna z Płocka

Bohaterem tej opowieści wigilijnej nie jest Ebenzer Scrooge, tylko prokurator Lewanowska. Akcja nie dzieje się w Londynie, tylko w Płocku. Ale tutaj również mamy sporo powrotów do przeszłości.

Jacek Ostrowski „Opowieść wigilijna”, wyd. Skarpa Warszawska, Warszawa 2025, cena 49,90 zł

Dlaczego Europa i Azja są tak ważne

W USA trwa dyskusja o tym, czy one muszą myśleć o Europie. Ta książka przypomina, że Eurazja to serce świata.

Hal Brands „Stulecie Eurazji. 100 lat konfliktów i zimnych wojen, które ukształtowały współczesny świat”, wyd. Prześwity, Warszawa 2025, cena 79,90 zł

Polski wywiad i hinduski trop

Powieść szpiegowska, której fabuła opiera się mocno na faktach z powojennej historii Polski. Akcja płynnie przenosi się między Polską lat PRL, Europą – ale też Indiami.

Marcin Faliński „Indyjska szarada”, wyd. Czarna Owca, Warszawa 2025, cena 49,99 zł

Tragedia Kryptona i regres na Ziemi

Komiks będący swoistym życiem po życiu serii o Supermanie. Po tragedii na Kryptonie na Ziemi znikają zdobywcze cywilizacyjne. Superbohaterowie muszą wsiąść na koń.

Tom Taylor „Wojna Trzech Królestw. Mroczni Rycerze ze Stali”, wyd. Egmont, Warszawa 2025, cena 139,99 zł

Miłość, strata i swingujący Londyn

Efektownie wydany (barwione brzegi) romans z czasów swingującego Londynu. Powoli pękają surowe powojenne normy społeczne, młodzi ludzie zrzucają moralny gorset. A w tle rodząca się właśnie wtedy muzyka rockowa.

Lucinda Riley „Ballada o miłości”, wyd. Albatros, Warszawa 2025, cena 59,90 zł

Zerwać maskę z twarzy Gatesa

Biografia twórcy Microsoftu, który demaskuje jego mit miliardera troszczącego się o potrzebujących. Dużo o kulisach wielkiej polityki i biznesu.

Tim Schwab „Problem z Billem Gatesem. Rozliczenie z mitem dobrego miliardera”, wyd. Insignis, Kraków 2025, cena 59,99 zł

Najsłynniejsze oratorium świata

„Mesjasza” Georg Friedrich Händel skomponował w 1741 r. Ta książka przybliży nam historię i znaczenie tego epickiego oratorium. Pozwala lepiej zrozumieć przesłanie.

Błażej Matusiak „Mój Mesjasz. Przewodnik po oratorium G.F. Haendla”, wyd. W Drodze, Poznań 2025, cena 34,90 zł

Co się stanie, gdy w szkole cofnie się czas

„Umarłej klasy nie oceniam” – śpiewał Obywatel GC w piosence o zjazdach licealnych po latach. Ta książka też potwierdza, że szkoła to nie jest miejsce, w którym warto cofać się w czasie.

Wojciech Wójcik „Kapsuła”, wyd. Zysk i S-ka, Poznań 2025, cena 57,90 zł

Gdy Batman potrzebuje ratunku

Czy Batman zawisnie? Szubienica już stoi w centrum Gotham City – ale też Mroczny Rycerz ma przyjaciół, którzy ruszają mu z pomocą, z Catwoman na czele. Zdążą?

Ram V, Jason Shawn, Alexander „Gothamski Nokturn. Intermezzo”, wyd. Egmont, Warszawa 2025, cena 69,99 zł

Wszyscy ludzie Hitlera

Nazizm, Holocaust mają twarz Hitlera – ale przecież on sam nie byłby w stanie zbudować tak wielkiej fabryki śmierci. Evans opisuje najważniejsze osoby z jego otoczenia.

Richard Evans „Ludzie Hitlera. Twarze Trzeciej Rzeszy”, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2025, cena 119,90 zł

Polski Dzik Zachód

Szczecin tuż po wojnie nazywano „polskim Dzikim Zachodem”. Koprowski przypomina, w jaki sposób to miasto się polonizowało.

Marek A. Koprowski „Przez krew i zgliszczą. Odrodzenie polskiego Szczecina”, wyd. Replika, Poznań 2025, cena 69,90 zł

Bitwy i wojny pokazane na infografikach

Zbiór czytelnych i działających na wyobraźnię infografik opisujących wojny – od bitwy pod Maratonem do wojny atomowej. Sprawdzi się jako pomoc szkolna.

Vincent Bernard, Julien Peltier, Laurent Touchard „Historia wojen. Infografiki”, wyd. Rebis, Poznań 2025, cena 75 zł

Skąd właściwie wzięła się Lolita

Tak naprawdę miała na imię Dolores. Powieść z 1955 r. o fascynacji erotycznej 12-letniej dziewczynką, przez głównego bohatera zwaną Lolitą, to klasyka literatury. Teraz powraca w eleganckim wydaniu.

Vladimir Nabokov „Lolita”, wyd. W.A.B., Warszawa 2025, cena 69,99 zł

PIŁKA NOŻNA POLSKA POZNA EWENTUALNYCH RYWALI W MŚ, CHOĆ JESZCZE NIE PRZEBRNĘŁA PRZEZ BARAŻE

Losowanie w amerykańskim stylu

Jacek Czaplewski
redakcja@polskapress.pl

Dziś o godzinie 18 w Kennedy Center w Waszyngtonie rozpocznie się losowanie grup przyszłorocznych mistrzostw świata organizowanych przez Kanadę, Meksyk i Stany Zjednoczone.

To ma być ceremonia z wielką pompą, w amerykańskim stylu. FIFA do współpracy namówiła znane postaci ze świata show-biznesu i sportu. Na scenie wystąpią choćby Andrea Bocelli, Robbie Williams, Nicole Scherzinger czy zespół Village People, który zyskał rozgłos dzięki kultowemu utworowi „Y.M.C.A.”. W rolę prowadzących wcielią się aktorzy Kevin Hart i Danny Ramirez oraz modelka Heidi Klum (Niemka dostąpiła tego zaszczytu już dwadzieścia lat temu, gdy jej kraj zorganizował mundial).

Dosamego losowania zdecydowano się natomiast zaangażować byłego angielskiego piłkarza Rio Ferdinanda, pochodzącego z Kanady hokeistę

FOT. SYLVIA DĄBROWA

Na razie nie wiadomo, czy na mundialu wystąpi reprezentacja Polski. Kadra Jana Urbana zmierzy się w barażach z Albanią, a jeśli wygra, z Ukrainą lub Szwecją

Wayne’a Gretzkyego, a także amerykańskie gwiazdy najważniejszych dyscyplin - futbolu, baseballu i koszykówki, czyli kolejno Toma Brady’ego, Aaron Judge’a i Shaquille’a O’Neala. Transmisję z komentarzem Piotra Sobczyńskiego i Macieja Iwańskiego zapowiedziano w TVP Sport.

Losowanie wyłoni dwanaście czterzespołowych grup. FIFA zastrzegła w regulaminie, że do grupy może trafić maksymalnie jedna drużyna z danego regionu. Wyjątek stanowi UEFA, z której na turnieju pojawi się aż szesnaście spośród czterdziestu ośmiu uczestników - w tym przypadku dopuszcza się mak-

symalnie dwie drużyny w grupie.

W pierwszym, najmocniejszym koszyku są współorganizatorzy mistrzostw, a także zespoły ze ścisłej czołówki rankingu FIFA na czele z Argentyną, która wygrała ostatni mundial. Polska trafiła do czwartego koszyka razem z pozostałymi drużynami uwi-

klanymi w marcowe barażach. Sam turniej ruszy z kolei 11 czerwca w Meksyku (finał 19 lipca w Nowym Jorku). I tu pojawia się kolejna ciekawostka: dzień po losowaniu grup zaplanowano jeszcze transmisję z ogłoszenia samego terminarza.

Podział na koszyki przed losowaniem:

koszyk 1: Kanada, Meksyk, USA, Hiszpania, Argentyna, Francja, Anglia, Brazylia, Portugalia, Holandia, Belgia, Niemcy; koszyk 2: Chorwacja, Maroko, Kolumbia, Urugwaj, Szwajcaria, Japonia, Senegal, Iran, Korea Południowa, Ekwador, Austria, Australia;

koszyk 3: Norwegia, Panama, Egipt, Algieria, Szkocja, Paragwaj, Tunezja, Wybrzeże Kości Słoniowej, Uzbekistan, Katar, Arabia Saudyjska, RPA;

koszyk 4: Jordania, Republika Zielonego Przylądka, Ghana, Curaçao, Haiti, Nowa Zelandia, zwycięzcy baraży europejskich (4) i interkontynentalnych (2).

Sześciu uczestników mistrzostw wciąż nie zostało wyłonionych. Mijemy nadzieję, że

wśród nich znajdzie się nasza reprezentacja. Drużynę prowadzoną przez Jana Urbana czekają baráže pod koniec marca. Najpierw w półfinale na PGE Narodowym w Warszawie zmierzmy się z Albanią. Potem czeka nas wyjazd do Solnej lub... Hiszpanii, bo tam Ukraina najpewniej rozegra ewentualny finał po wyeliminowaniu Szwecji. Wcześniej zrezygnowała z gry w Polsce, choć w eliminacjach korzystała ze stadionów w Krakowie, Warszawie i Wrocławiu.

Czterech uczestników wyłonią baráže europejskie, zaś dwóch interkontynentalne. Demokratyczna Republika Konga na składzie z obrońcą Legii Warszawa Steve’em Kapuadim czeka na wygranego meczu Nowa Kaledonia - Jamajka. W drugim finale Irak, w którego kadrze są Amir Al-Ammari (Cracovia) i Hussein Ali (Pogoń Szczecin), zmierzy się przeciwko wygranemu z pary Boliwia - Surinam.

Dodajmy, że tzw. superkomputer już wyłonił faworyta mistrzostw - jest nim Hiszpania. W dalszej kolejności wymienia się Francję i Anglię.

MATERIAL INFORMACYJNY HONEST MEDIA

0011443807

Polscy pływacy są szczęśliwi, że mogą walczyć o medale mistrzostw Europy przed swoimi kibicami

To bez wątpienia historyczny moment dla polskiego pływania! W Lublinie do niedzieli trwać będą Mistrzostwa Europy na pływalni dwudziestopięciometrowej. Takiej imprezy nie było od czternastu lat, a w polskiej kadrze jest tylko jedna zawodniczka, Katarzyna Wasick, która wystąpiła na poprzedniej wielkiej imprezie w naszym kraju - w 2011 roku w Szczecinie również odbyły się mistrzostwa Starego Kontynentu na krótkim basenie.

Co ciekawe, gdy europejscy pływacy ostatni raz walczyli o medale mistrzostw Europy, w zawodach brała udział również Otylia Jędrzejczak, dzisiaj prezes Polskiego Związku Pływackiego. - Pamiętam, że marzyłam, żeby zdobyć medal w Polsce i mi się nie udało. To było coś niesamowitego móc w Polsce wystartować na zawodach i poczuć polskich kibiców, którzy kibicują kadrze narodowej. Jestem przekonana, że nasi zawodnicy to doceniają - mówi Otylia Jędrzejczak.

Czy rzeczywiście doceniają? Nie ma żadnych wątpliwości, że tak. - Czujemy

FOT. RAFAŁ OLESIEWICZ

większy komfort psychiczny, znamy basen i Lublin, a do tego mamy wspaniałą publiczność na trybunach. To na pewno gra na naszą korzyść, co widać w tych porannych eliminacjach - podkreśla Kornelia Fiedkiewicz, która razem z koleżankami ze sztafety 4x50 metrów stylem dowolnym już pierwszego dnia mi-

strzostw stanęła na podium, odbierając brązowy medal.

- To jest mój ulubiony basen w Polsce, może oprócz tego, na którym trenuję. Padło tu dużo rekordów życiowych i rekordów Polski. Cieszę się, że jesteśmy w Polsce i mogą kibicować mi najbliżsi - dodaje Dominika Sztandera, specjalistka stylu klasycznego.

Z kolei Krzysztof Chmielewski, wicemistrz świata z tego roku z Singapuru na 200 metrów stylem motylkowym, uważa, że fakt, iż mistrzostwa odbywają się w Lublinie, nie tylko powoduje lepsze samopoczucie, ale również dodaje pewności siebie, co może być decydujące w zaciętej walce o medale.

- Fajnie się tu czujemy, na pewno własny obiekt i nasi kibice dodają nam pewności siebie. Zazwyczaj w kraju, np. na kwalifikacyjnych zawodach w Polsce, pływamy lepiej niż na imprezach docelowych, więc to nam pomaga, a nie przeszkadza - mówi Chmielewski. Start Białe-Czerwonych w mistrzostwach Europy będą wspierać sponsor polskiego pływania PGE Polska Grupa Energetyczna oraz Ministerstwo Sportu i Turystyki.

Prezes Polskiego Związku Pływackiego jest szczęśliwa, że wielka europejska impreza wróciła do Polski. - Cieszę się, że w tym roku będziemy mogli kibicować naszej kadrze narodowej startującej w mistrzostwach Europy w Lublinie. A do tego w mistrzostwach Europy masters będą mogli także wystąpić Białe-Czerwoni, czyli ta grupa osób, która z przyjemnością amatorsko wskakuje do wody. Szczecin 14 lat temu się sprawdził i miejmy nadzieję, że Polski Związek Pływacki i Lublin w 2025 roku także się sprawdzą - podkreśla Jędrzejczak.

Prace związane z organizacją dużej imprezy

na pływalni w Lublinie trwały od wielu miesięcy. - Dla Polskiego Związku Pływackiego jest to duże wyzwanie organizacyjne. Szczecin sprostał temu wyzwaniu jako organizator w 2014 roku. Dzięki wsparciu Ministerstwa Sportu i Turystyki, naszych sponsorów, wśród których są m.in. Orlen oraz marki Lotto i DrWitt, możemy to wydarzenie realizować i jestem przekonana, że zawodnicy wyjadą z Lublina zadowoleni. Jak ja to mówię, nie ma rzeczy niemożliwych, są tylko takie, do których się słabo przykładamy. Dlatego jako Polski Związek Pływacki chcieliśmy podjąć to wyzwanie, żeby promować polskie pływanie i pokazywać, jak bardzo ważną dyscypliną sportu w Polsce jest pływanie - mówi najwybitniejsza zawodniczka w historii polskiego pływania.

Mistrzostwa Europy na krótkiej pływalni zakończą się w niedzielę 7 grudnia. Każdego dnia sesje poranne zaczynają się o godz. 10, a wieczorne o 19. - Zachęcamy do kibicowania na trybunach, bo naprawdę warto przyjść i poczuć te emocje - zachęca Katarzyna Wasick, czołowa pływaczka świata w stylu dowolnym.

SPORT

www.sportowy24.pl

W sobotę ostatni mecz Pogoni w tym roku. Dobra okazja, by zmazać plamę

Maurycy Brzykcy
sport@gs24.pl

PIŁKA NOŻNA. Przed nami ostatnia kolejka PKO Ekstraklasy w tym roku. Pogoń Szczecin zagra w sobotę na własnym boisku z Radomiakiem Radom.

Kibice PKO Ekstraklasy byli już trochę przyzwyczajeni do tego, że liga kończy rozgrywki dopiero mniej więcej w połowie grudnia. Od dwóch sezonów ekstraklasowcy ostatni mecz rozgrywają na początku grudnia i później ich przerwa trwa do przełomu stycznia i lutego.

To doskonała okazja dla Portowców, by zmazać plamę sprzed kilku dni. Pogoń przegrała na swoim stadionie z Widzewem Łódź 0:1 i odpadła z STS Pucharu Polski. Oznacza

to, że i w tym roku szczeciński klub zakończy rozgrywki bez trofeum. Majeszcie oczywiście szansę na mistrzostwo, ale strata 10 punktów do lidera to sporo.

Mecz z Radomiakiem łatwy nie będzie. Ekipa z Radomia zajmuje 5. miejsce w tabeli, a w ostatnich 5 kolejkach, trzykrotnie wygrywała. W ostatnim tygodniu o Radomiaku jest głośno, nie tylko ze sportowych powodów. Jeden z jego zawodników został zatrzymany na 3 miesiące pod zarzutem gwałtu. Miało dojść do tego 29 listopada, a więc zaledwie tydzień temu.

Zestaw par 18. kolejki: Arka Gdynia - Motor Lublin, Bruk - Bet Termalica Nieciecza - Jagiellonia Białystok, Cracovia - Lech Poznań, Korona Kielce - Wisła Płock, Lechia Gdańsk - Górnik Zabrze, Piast Gliwice - Legia Warszawa, Pogoń Szczecin - Radomiak Radom (sobota, godz. 14:45), Raków Częstochowa - GKS Katowice, Zagłębie Lubin - Widzew Łódź.

Kamil Grosicki był mocno przybity po spotkaniu z Widzewem. Okazja do małej rehabilitacji w sobotę

PIŁKA NOŻNA

10 par 6. rundy Pucharu Polski (28 lutego-1 marca): Pogoń Szczecin WLJ - Gryf Kamień Pomorski, Świt II Szczecin - Sparta Gryfice, Bizon Cerkwica - Chemik Police, Astra Ustronie - Gwardia Koszalin, Kotwica Kołobrzeg - Mechanik Bobolice, Mechanik Turowo - Wieża Postomino, Błękitni Stargard WLJ - Pogoń Barlinek, Błękitni Pomierzyn - Biali Sądów, Myśla Dargomyśl - AP Gavia Choszczno, Zorza Dobrzany - Dąb Dębno, Orzeł Wałcz - wolny los.

Piotr Lisek w klatce KSW. Będzie walczyć z influencerem

Maurycy Brzykcy
sport@gs24.pl

SZTUKI WALKI. W łódzkiej Atlas Arenie odbędzie się gala XT B KSW 113 i będzie miała wyjątkowego uczestnika. Do klatki wejdzie szczecinianin, Piotr Lisek, medalista ME i MŚ w skoku o tyczce.

Lisek to od wielu lat najlepszy tyczkarz w naszym kraju. Zawodnik zaczynał od startów w Olimpii Poznań, zaś w 2011 r. trafił do OSO T Szczecin i tam też odnosił największe sukcesy. Lisek ma w dorobku złoto halowych mistrzostw Europy (Belgrad 2017), srebro mistrzostw świata (Londyn 2017), srebro halowych ME (Glasgow 2019 i Stambuł 2023) oraz 6 brązowych medali (MŚ Pekin 2015, MŚ Doha 2019, HMŚ Portland 2016, HMŚ Birmingham 2018, HME Praga 2015, HME Toruń 2021). Trzy razy brał udział w Igrzyskach Olimpijskich. Najbliżej medalu był w 2016 r, gdy w Rio de Janeiro zajął 4. miejsce. Lisek to również aktualny rekordzista Polski z wynikiem 6,02 m, osiągniętym w 2021 r. Ostatnio zmienił trenera. Przesłał nim być Marcin Szczepański, z którym nasz tyczkarz osiągnął sporo sukcesów. Nowym szkoleniowcem Piotra została... jego żona, Aleksandra. Sam zawodnik reprezentuje obecnie KMS Szczecin.

Szczeciński tyczkarz ma za sobą debiut w formule MMA (mieszane sztuki walki). We

Jak ustalił Super Express, Piotr Lisek (na zdjęciu) i Adam Josef mają wspólnie zainkasować za pojedynek podczas gali XT B KSW 113 około 800 tysięcy złotych

wrześniu 2023 r. wziął udział w gali Fame Friday Arena 2. To federacja zarządzająca gale freak fightów, czyli zestawienia zawodników, którzy często pochodzą z różnych sportowych aren, czy po prostu z szeroko pojętego show businessu. Lisek w pierwszej walce pokonał Dariusza „Daro Lew” Kaźmierczuka przez nokaut w 1. rundzie.

20 grudnia podczas gali XT B KSW 113 Lisek stanie naprzeciwko Adama Josefa, znanego jako „AJ”. Rywal Liska to popularny influencer, znany jest ze swojego zamiłowania do kultury i sportów walki. Walka Liska i Josefa odbędzie się w limicie wagowym do 100 kg, a za-

kontraktowana została na 3 rundy, po 3 minuty każda (bez uderzeń łokciami w parterze).

Ogłoszenie walki wywołało spory szum w mediach. Nie zawsze są to pozytywne głosy. Polski Związek Lekkiej Atletyki nie chciał komentować sprawy, jednak ostatecznie prezes związku, Sebastian Chmara, poinformował w rozmowie z WP Sportowe Fakty o zawieszeniu finansowania zawodnika.

Jako władze PZLA przyjęliśmy do wiadomości decyzję Piotra o walce w KSW. Jesteśmy z nim w stałym kontakcie i wspólnie ustaliliśmy, że do tego czasu Piotr Lisek samodzielnie będzie finansował

PIŁKA WODNA
2 dni turnieju Democo Cup
W weekend we Floating Arenie odbędzie się turniej Democo Cup Szczecin z udziałem Arkonii Szczecin, Alfory Gorzów, ASC Brandenburg i HSG Warnemünde w dwóch kategoriach, U13 i U15.

FOT. ARKONIA WATERPOLO

Weekend pełen koszykówki. U siebie grają King Szczecin i PGE Spójnia Stargard

Maurycy Brzykcy
sport@gs24.pl

ZAPOWIEDŹ. Dwa mecze domowe i trzy wyjazdy. Tak wygląda weekend naszych zespołów halowych.

LIGA CENTRALNA/PIŁKARZCZNA
WKS Śląsk Wrocław - Sandra Spa Pogoń Szczecin, piątek, godz. 19

W weekend przedostatnia kolejka tego roku w Lidze Centralnej. Naszego lidera tabeli, Sandrę Spa Pogoń Szczecin, czeka wyjazd. Już w piątek szczecinianie zagrają na parkiecie WKS Śląska Wrocław. Początek spo-

tkania o godz. 19. Sandra Spa zajmuje 1. miejsce z 29 punktami w dorobku (10 zwycięstw w 11 pojedynkach). Śląsk także radzi sobie świetnie. Zajmuje 4. lokatę (23 punkty, 7 zwycięstw w 11 spotkaniach). W kolejny weekend ostatnia kolejka Ligi Centralnej i domowy mecz szczecinian z AZS UW Warszawa.

LIGA CENTRALNA/PIŁKARZCZNA
Handball AZS AWF - SPR Pogoń Szczecin, sobota, godz. 19

Wyjazd czeka również nasze panie w Lidze Centralnej. SPR Pogoń Szczecin zmierzy się w so-

botę z Handball AZS AWF. Początek starcia o godz. 19. Obie ekipy sąsiadują ze sobą w tabeli. Gospodarze zajmują 8. pozycję (7 punktów), SPR Pogoń jest lokatą niższą (6 punktów). Za tydzień ostatnia kolejka - SPR zagra u siebie z SPR Olsztyn.

EKSTRAKLASA KOSZYKARZY
King Szczecin - Górnik Zamek Książ Wałbrzych, niedziela, godz. 12.30

Koszykarze z Energa Basket Ligi wracają do gry po przerwie na mecze reprezentacji Polski. King Szczecin zagra we własnej hali z Górnik Zamek Książ Wałbrzych. Początek starcia w Netto

Arenie w niedzielę o godz. 12.30. W ostatniej kolejce przed przerwą Wilki Morskie przegrały w Sopocie i przerwały serię pięciu zwycięstw z rzędu. To była też mini seria wyjazdowa. Z trzech z rzędu spotkań przed obcą publiką, King wygrał dwa. Wilki zajmują 3. miejsce w tabeli, Górnik ma punkt w dorobku mniej i zajmuje 5. lokatę.

LIGA KOSZYKARZY
PGE Spójnia Stargard - Solver Sokół Łańcut, sobota, godz. 17

PGE Spójnia Stargard także zagra u siebie. W sobotę o godz. 15 podejmie Solver Sokół Łańcut

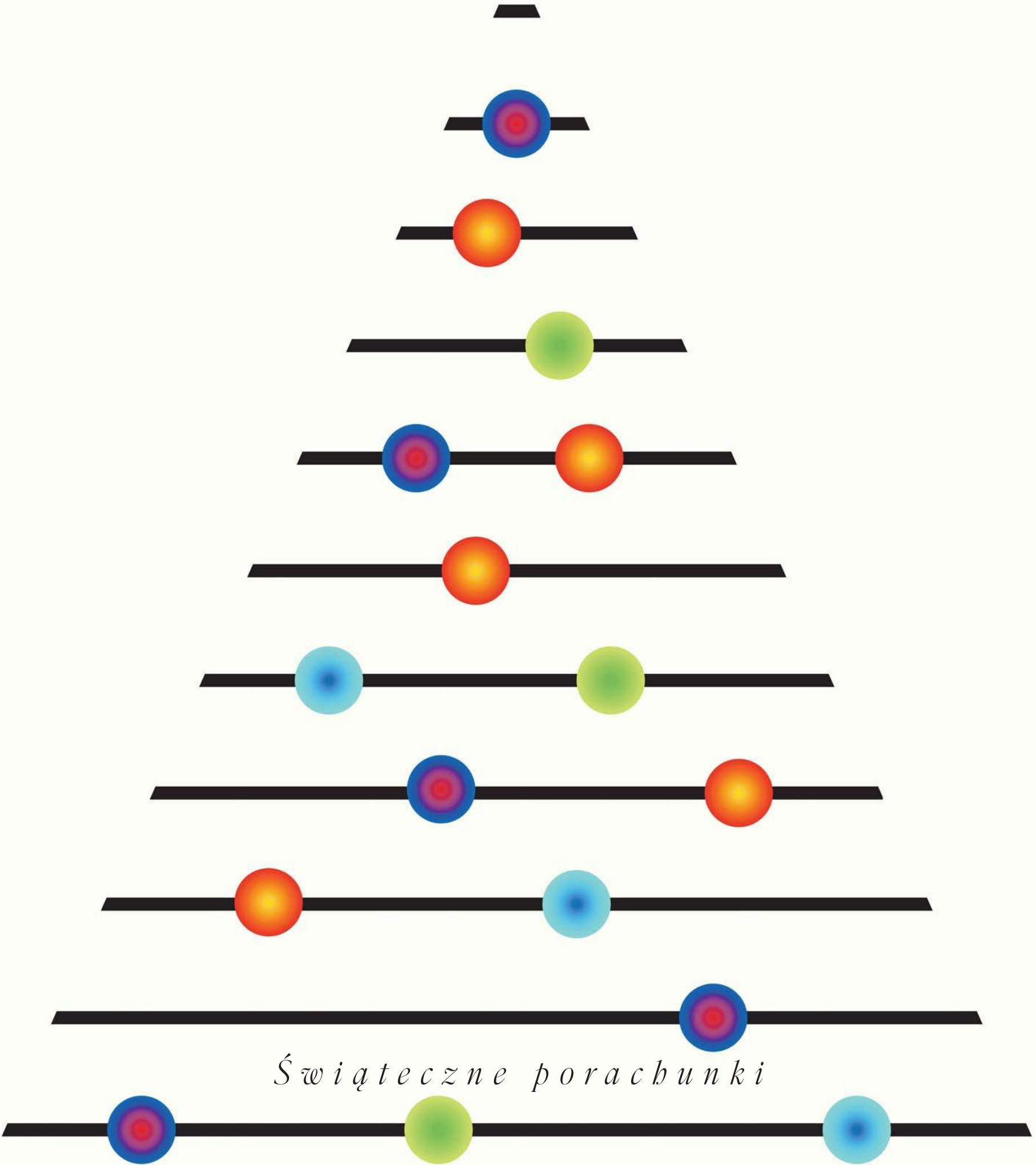
w ramach I ligi. Spójnia zajmuje 8. miejsce w tabeli (18 punktów w 11 meczach), Sokół jest 3. (20 oczek w 12 pojedynkach).

LIGA FUTSALU
AZS UG Gdańsk - Futsal Szczecin, sobota, godz. 18

Ostatnia kolejka tego roku przed nami. Po ostatnim bardzo cennym zwycięstwie, Futsal Szczecin czeka wyjazd do Trójmiasta. Mecz z AZS UG Gdańsk rusza w sobotę o godz. 18. Oba zespoły są obok siebie w tabeli I ligi. Futsal Szczecin jest na 7. miejscu (14 punktów), AZS jest na 8. (12 oczek).

Trener Maciej Majcherek i jego King zagrają u siebie

Świąteczne porachunki

PULS
#193

SŁODKIE DZIEŁA SZTUKI OD MISTRZYNI ŚWIATA

W 2019 roku została mistrzynią świata w dekorowaniu tortów i od tego czasu wciąż biegnie do przodu. Teraz tworzy słodkie królestwo w Bydgoszczy. Wpadliśmy na lukrowane pierniczki

Agnieszka Domka-Rybka

Specjalizuje się w figurkach z masy cukrowej i to słodkie dzieła sztuki przyniosły jej światową sławę. W nich liczy się najdrobniejszy detal, więc Jowita musi czasami użyć skalpela. Chirurgicznego! Mistrzyni dekoracji opowiada nam, co zmieniło w jej życiu zwycięstwo w Mediolanie, o cukierkowym królestwie, które tworzy w Bydgoszczy, i planowanej wystawie bydgoskich kamienic w formie domków dla lalek, które będzie można zjeść.

Siostrzyczko, skalpel? Trzeba wyrzeźbić Chopina

Krótko po tym, jak Jowita Woszczyńska z Cukierni Sowa w Bydgoszczy, zdobyła w Mediolanie złoty medal podczas „Cake Designers World Championship 2019”, zapytaliśmy ją m.in. o to, jak zaczęła przygodę z cukiernictwem.

- Zdobienie tortów było moim hobby od dzieciństwa, ale po podstawówce nie poszłam do szkoły średniej związanej z cukiernictwem, lecz po maturze wybrałam studia filozoficzne na UMK w Toruniu - wspomina pani Jowita. - Zawsze na święta wypiekałam domki z pierników, dekorowałam je i rozdawałam jako upominki. Przypadkowo jeden z takich domków obejrzał brygadzysta z firmy Sowa i... zostałam zaproszona na rozmowę kwalifikacyjną do znanej cukierni. Tak zaczęła się moja poważna przygoda z cukiernictwem pod okiem najlepszych fachowców.

I potoczyła się w mistrzowskim stylu. Jowita dwukrotnie zdobywała mistrzostwo Polski w dekorowaniu tortów. Zwycięstwo w kraju umożliwiło bydgoszczance start w mistrzostwach świata w Mediolanie, gdzie zachwyciła jury tortem według tematu: „Tradycja i kultura w narodzie”. Nic dziwnego, że na najpiękniej ozdobionym torcie świata, ważącym 50 kg, znaleźli się m.in. Mikołaj Kopernik patrzący w niebo czy Jacek Malczewski malujący obraz „Zatruta studnia” oraz grający na fortepianie Fryderyk Chopin, a ponadto też łowiczanka piastująca dziecię i toruńskie kamienice przypominające pierniki.

Stworzenie wszystkich dekoracji z czekolady i masy cukrowej zajęło artystce pół roku! - Wszystkie figurki były ręcznie przeze mnie wycięte, np. gdy szukałam kołyski dla mamy

Przed Jowitą Woszczyńską, mistrzynią świata w dekorowaniu tortów nowy etap. W klimatycznym miejscu w samym sercu Bydgoszczy, dzieli się swoim talentem

z Łowicza, to na podstawie zdjęcia ludowej kołyski wycięłam ją sobie z tektury, a następnie rozwałkowałam masę cukrową i powstała identyczna jak w oryginale. Zawsze tak robię. Wszystko ręcznie. Nieraz trzeba nawet skalpela. Chirurgicznego! - opowiadała nam pani Jowita, a my przy tym od razu wyobrażaliśmy sobie, jak ta drobna kobietka o kasztanowych włosach wycina chirurgicznym skalpelem figurki do swoich słodkich dzieł sztuki.

Sukces w Mediolanie odmienił jej życie. Ambitna cukierniczka nie spoczęła na laurach. - Postawiłam na rozwój i staram się cały czas iść do przodu - opowiada teraz, gdy odwiedzamy ją w słodkim królestwie, które właśnie tworzy przy ulicy Długiej 62 pod nazwą „Lukrowana Bydgoszcz”.

Aktualnie w „Lukrowanej Bydgoszczy” trwają warsztaty z dekorowania pierników lukrem królewskim

Tutaj wszystko wygląda, jakby było oblane cukrową, przepyszną polewą. Stoją słodkie, bajkowe rzeźby, to m.in. mieszkańcy Doliny Muminków czy znany z bydgoskiej legendy „Pan Twardowski” na kogucie.

Pani Jowita jeszcze wspomina, jak po triumfie we Włoszech dużo pracy poświęciła, by wydać książkę „Sugar Fairy Tales” - z przepisami, technikami dekoratorskimi i inspiracjami, od tworzenia kwiatów i figurek z masy cukrowej po bardziej zaawansowane projekty inspirowane baśniami Braci Grimm. Książka trafiła nawet do zbiorów Biblioteki Kongresu USA w Waszyngtonie! - Moja książka to zaproszenie do osobistej baśni o spełnieniu marzeń - komentuje.

Znów sukces i jeszcze większa pewność siebie, więc odwa-

żyła się wynająć mały lokal (wielu bydgoszczan może kojarzyć go z różowym rowem przy ulicy Sułkowskiego), gdzie prowadziła indywidualne szkolenia cukiernicze.

Cukierkowo o mrocznych legendach bydgoskich

Podjęła też współpracę z Żywym Muzeum Piernika w Toruniu i Kolejówce w Warszawie, w Gliwicach, we Wrocławiu. Dodajmy, że w Kolejówce Warszawa otwarto w listopadzie Miasto z Piernika. To jedyna taka na świecie wystawa zbudowana w całości z tego pachnącego ciacha. Wśród piernikowych uliczek warszawskiego miasta pojawili się cukrowi mieszkańcy - „Piękna i Bestia”, wyrzeźbieni z lukru rękoma właśnie pani Jowity.

Dekoratorka zdradza również, że jej przyjaciel stworzył muzeum czekolady Wedla w Warszawie i to ją zainspirowało, aby również w Bydgoszczy zrobić wystawę - ale, jak w Kolejówce jest to piernik, w Warszawie czekolada, to nad Brdą ma królować masa cukrowa, bo w niej pracuje.

Otwarcie wystawy jest planowane na 19 kwietnia, ale nam autorka już dziś opowiada o cukierkowych szczegółach:

- To będzie wystawa z cukru, piernika i karmelu. Kamienice bydgoskie, ale w formie domków dla lalek. Bajkowe. Wszystko jadalne! Opowiem także legendy o Bydgoszczy. Choć są one przeważnie

Ten tort dał bydgoszczance mistrzostwo świata

mroczne, postaram się pokazać je w baśniowej formie, odpowiedniej dla dzieci. Będę też dużo mówić o cukiernictwie przedwojennym, m.in. o bydgoskiej Cukierni Lukullus, która była naprawdę ogromna.

Bydgoszczanka ma świetnie podejście do dzieci, gdy przychodziły do niej jeszcze na Sułkowskiego, często zdarzało się, że nie chciały stamtąd wyjść, lecz pytały, czy mogą zostać na noc.

- Dlatego teraz pokażę im inną odsłonę Bydgoszczy, taką słodką i z niezapomnianymi warsztatami, a przy okazji dołożę cegiełkę do ożywiania ulicy Długiej w Bydgoszczy. Inni już to robią znakomicie, jak Muzeum Mydła i Historii Brudu czy bydgoscy przewodnicy. Podziwiam! A ja postaram się robić to wręcz lukrowo! - zapowiada. I dodaje, że, oczywiście, cały czas współpracuje z cukiernią Sowa. W październiku udekorowała tort w kształcie sowy na otwarcie po generalnym remoncie cukierni przy ulicy ks. Schulza w Bydgoszczy, a niedługo w „Lukrowanej Bydgoszczy” zaproponuje kawę tej marki. Bardzo by też chciała wprowadzić do oferty szneci z glancem, aby każdy klient mógł sobie z rana przed pracą chwycić do czekolady i kawy. Powoli się tutaj rozkręca ze szkoleniami i warsztatami, choć oficjalne otwarcie nastąpi, jak wspomnianej wystawy, 19 kwietnia.

- Aktualnie trwają warsztaty z dekorowania pierników, bo

chcieliśmy to miejsce pokazać jeszcze przed świętami (wpadłam na taki warsztat - red.). Od 19 grudnia ruszamy ze zbiorami piernikowych domków, zapraszam. Celowo zaczęłam od lukru królewskiego, idealnie pasuje do świątecznych pierników. Jest tylko małą częścią wszystkich rodzajów dekoracji. Ale dziś dekoratorzy na świecie skupiają się właśnie tylko na małym fragmencie, jak m.in. lukier królewski. Brałam lekcje od dekoratorki z Rzymu, która przez całe życie uczy tylko lukru.

Wywodzi się on z Anglii i wymaga ogromnej perfekcji. To wylewane koronki, potem odrywane, zaszuszone i następnie przyklejane do tortów. Często można je podziwiać na zdjęciach tortów w rodzinie królewskiej. Lukier angielski ceniony na całym świecie. Jest tak elastyczny, że da się z niego robić cuda, najbardziej delikatne figurki i to z jakimi detalami!

Ona zasiada dziś w jury, a kto ją recenzuje?

- Figurki z masy cukrowej lubię najbardziej, to moja specjalność! - zdradza Jowita.

Dla niewtajemniczonych wyjaśnia, że jako dekoratorka nie piecze tortów: - Dostaję już gotowy, upieczony i moim zadaniem w cukierni jest go ozdobić, czyli albo zrobić na nim kwiatuszki, figurki według życzenia lub coś na nim namalować. Jednak u mnie na warsztatach będziemy też piekły. Co kilka tygodni postaram się przygotowywać nową tematykę, np. wiosną zaczniemy robić i dekorować mazurki, babeczki z kwiatuskami z kremu masłanego, malować na masie cukrowej. Będę do Bydgoszczy zapraszać różnych dekoratorów nie tylko z Polski, ale i zagranicą. Na pewno przyjedzie maestro czekolady Wedla, który pokaże, jak wylewać ten smakołyk, sporo będzie się działo!

Dziś, gdy zasiada w jury cukierniczych konkursów i ocenia innych, wciąż ma swoich recenzentów - rodzinę. - To są zawsze moi pierwsi oceniający. Są ze mnie dumni, choć mam, niestety, mniej czasu dla bliskich. Moje dziecko kiedyś powiedział: „Fajnie mieć taką mamę, nawet, jeśli czasem trzeba tęsknić i ją dzielić z innymi”.

Dziś dorosły Mikołaj pomaga jej w biznesie. ©©

Historie z jego wypraw brzmią jak gotowe scenariusze filmowe. Ale Kiedy Piotr Grześ - leśnik, certyfikowany klasyfikator grzybów i autor bloga „Grzybów znawca” - opowiada o swoich początkach, zaczyna od historii sprzed kilkudziesięciu lat. Jego babcia, córka leśnika zesłanego na Sybir, jako małe dziecko zbierała grzyby, by pomóc rodzinie przetrwać.

Ta opowieść żyła w domu od pokoleń. Rodzice Piotra również chodzili do lasu - z wiedzą, pokorą i szacunkiem do przyrody. To z nimi wyruszał na pierwsze wyprawy, te pachnące ściółką, poranną mgłą i koszmami pełnymi borowików.

Dziś mówi, że choć kocha sam moment zbierania, to najważniejsza stała się obserwacja. Może wrócić z pustym koszykiem - i być szczęśliwy. Bo dla niego liczy się spotkanie, moment, odkrycie. Nie kilogramy.

Mimo że przemierza Europę i kawał świata, jego serce bije w bardzo lokalnych rytmach. Najczęściej można go spotkać w Wielkopolsce: w Parku Krajo-
brazowym Promno, w Puszczy Zielonce, na trasie rowerowej między Kostrzynem a Poznaniem, w lasach Antoninka i dolinie Cybiny.

Nie potrzebuje wielkich wypraw, by coś znaleźć. Czasem wystarczy... droga do pracy.

GRZYBOWY INDIANA JONES ODKRYWA TAJEMNICE

Gdzie inni widzą las, on widzi historię, zagadki i tropy prowadzące do najrzadszych grzybów świata. Piotr Grześ - leśnik z Wielkopolski, którego pasję ukształtowała babcia zesłana na Sybir - przemierza lasy od Promna po Kaukaz

Natalia Szezwczyk

- Paradoks polega na tym, że gdy nie mam koszyka, trafiam na wyspy. A gdy przygotuję się idealnie, nieraz muszę się nachodzić - śmieje się Piotr.

Ponieważ ma zapas suszonych i mrożonych grzybów „na trzy lata”, coraz częściej zabiera tylko aparat. Nie zbiera - ogląda.

A najbardziej lubi momenty, kiedy las jest tylko dla niego. Cichy. Mroczny. Tajemniczy.

Wielkie spotkania

Każdy grzybiarz ma swoje marzenia. Jego były dwa: borowik królewski i muchomor cesarski - grzyb mityczny, ten z okładek atlasów.

Dziś może powiedzieć jedno: oba znalazł. I to w pięknych okolicznościach.

Wyprawa po muchomora cesarskiego to gotowy scenariusz filmowy. Najpierw research: opady, mapy, lasy, wyso-

kości... Potem lot. Wynajęty samochód. Dojazd na miejsce. Kilka kroków w głąb lasu...

I tam był. Dokładnie w miejscu, które Piotr wytypował w domu, patrząc w ekran komputera. Na tym jednak lista poszukiwań się nie kończy. Piotr szukał też bocznika mikołajkowego na Cyprze, szczudłówki piaskowej na Wyspach Kanaryjskich, kielonek błyszczących na Kaukazie, cookeiny w kosta-

rykańskiej dżungli, gatunku czerwonej kurki na Karaibach.

To nie są „grzybowe wypady”. To są grzybowe ekspedycje.

Okruchy niezwykłości

Choć łatwo wyobrazić sobie go jako samotnego wędrowca, prawda jest inna. Grzyby są dla niego czymś, co łączy - nie od dziela.

Żona i córka towarzyszą mu w wielu wyprawach. Córka od małego widziała rzeczy, które wielu grzybiarzy zna tylko z artykułów naukowych. Najpierw noszona w nosidle, potem w plecaku, teraz sama biegnąca po leśnej ścieżce.

- Nie forsuję ich. Ale kiedy trafimy na coś ciekawego, cieszymy się tym razem - mówi.

A jeśli nie las? Też byłoby intensywnie.

Piotr od 20 lat trenuje kolarstwo górskie. Latem wniósł rower na Toubkal - najwyższy szczyt Afryki Północnej - a potem zjechał 2000 metrów w dół.

- To była przygoda, której długo nie zapomnę - przyznaje bez wahania.

Dłaczego wciąż wraca do lasu?

Bo - jak mówi - nie da się znaleźć „wszystkich grzybów świata”. Każdy sezon wygląda inaczej, bo zmienia się klimat, pojawiają się nowe zjawiska, a stare rytmy przestają działać.

FOT.PIOTR GRZEŚ

Siedź tu to kolejny, niezwykły mieszkaniec polskich lasów. Bardzo smaczny

To, co kiedyś było pewne, dziś wymaga obserwacji od zera.

Grzybiarstwo dla Piotra nie jest „odhaczaniem gatunków”. To proces, w którym im więcej wiedzy, tym więcej niewiadomych. Każde wejście do lasu może przynieść gatunek, którego nie spodziewa się nawet po latach doświadczeń. Zdarza się, że jedno wyjątkowe znalezisko warto jest całej wyprawy.

To właśnie ta nieprzewidywalność - drobne błyski niezwykłości wśród pozornie zwykłej ściółki - sprawia, że chce wracać. Las nie jest dla niego ucieczką od życia. Jest przestrzenią, w której to życie nabiera sensu i proporcji. ©

MATERIAŁ INFORMACYJNY ORLEN

0011444451

Taniec, który buduje tożsamość. Drawsko Pomorskie na ludowo

Drawsko Pomorskie, malowniczo położone wśród jezior i rozległych lasów, pozostaje jednocześnie niewielką miejscowością oddaloną od dużych ośrodków miejskich. Taka lokalizacja wpływa na ograniczony dostęp mieszkańców - zwłaszcza najmłodszych - do oferty zajęć pozalekcyjnych czy możliwości artystycznego rozwoju. Lokalny Ośrodek Kultury od lat stara się niwelować te braki i organizować dodatkowe zajęcia rozwijające zainteresowania dzieci i młodzieży.

Światłoczułe Opowieści - Kolor, Kadr, Ruch

Ośrodek Kultury w Drawsku Pomorskim został wyróżniony i wśród 185 innych zgłoszonych instytucji, otrzymał prestiżowy grant w programie „Kulturalny ORLEN”. Dzięki temu mieszkańcy gminy zyskali dostęp do wzbogacającej oferty warsztatowej, obejmującej różnorodne formy twórczej aktywności. Projekt „Światłoczułe Opowieści - Kolor, Kadr, Ruch” łączy w sobie elementy plastyki, muzyki, tańca, rękodzieła oraz pracy z filmem i animacją.

Dyrektor ośrodka, Aneta Olszacka, podkreśla, jak

duże znaczenie dla lokalnej społeczności ma działalność instytucji: - Funkcjonujemy w niewielkim miasteczku oddalonym o kilkadziesiąt kilometrów od większych centrów kultury. Nasza oferta jest więc często jedyną przestrzenią, w której dzieci, młodzież, dorośli i seniorzy mogą rozwijać swoje pasje. Dzięki wsparciu ORLENU zaprosiliśmy do współpracy instruktorów z dużych miast i lokalnych pasjonatów, co pozwoliło otworzyć przed młodymi mieszkańcami zupełnie nowe możliwości. Bez tego dofinansowania nie byłoby to możliwe - zaznacza.

Grant umożliwił stworzenie warsztatów w ośmiu dziedzinach artystycznych. Szczególną popularnością cieszą się zajęcia z tańca ludowego, które szybko stały się jednym z filarów całego projektu.

Taniec, który łączy pokolenia i umacnia lokalną tożsamość

Zainteresowanie tańcem ludowym nie jest w Drawsku Pomorskim przypadkowe. Od pół wieku działa tu Zespół Tańca i Pieśni „Diabaz”, stanowiący prawdziwą wizytówkę regionu i źródło dumy mieszkańców. To właśnie w nim kolejne generacje uczą się tradycyjnych tańców, pieśni oraz pielęgnowania lokalne-

go folkloru. Nic więc dziwnego, że dzieci uczestniczące w zajęciach szybko ohrzczyły swoją grupę mianem „Małego Diabazika”. Wielu młodych tancerzy deklaruje już dziś, że marzy im się w przyszłości dołączenie do dorosłego zespołu.

Znaczenie poczucia wspólnoty potwierdza mama Frani, uczestniczki zajęć: - Najbardziej cieszy ją to, że jest częścią większej społeczności. Zna historię zespołu i wie, że należy do najmłodszej grupy tanecznej. To bardzo pomaga w budowaniu silnych więzi lokalnych i poczucia przynależności - opowiada pani Anna.

Podobne doświadczenia ma mama kilkuletniej Emilki: - Sama tańczę w „Diabazie”, więc córka od zawsze widziała, jak przygotowuję się do występów. Teraz, dzięki zajęciom, może rozwijać własną pasję. Po każdym warsztacie opowiada z entuzjazmem o nowych krokach i zabawach. Widać, jak się otwiera, nabiera pewności siebie - mówi Karolina Podolska.

Pasja, energia i radość tańca

Zajęcia odbywają się w dwóch grupach - przedszkolnej i wczesnoszkolnej - do których uczęszcza łącznie 43 uczestników. Choć większość stanowią dziewczynki, nie brakuje również chłopców chętnie próbujących swoich sił w tańcu ludowym.

Instruktor, Karolina Martusiewicz, zwraca uwagę na wymiar wychowawczy zajęć: - Program „Kulturalny ORLEN” pozwolił nam znacząco poszerzyć ofertę ośrodka. Najbardziej cenię to, że dzieci mogą oderwać się od komputerów, spędzić czas aktywnie i przede wszystkim integrować się. Widok uśmiechniętych twarzy po zakończonych zajęciach jest dla mnie najlepszą nagrodą - opowiada.

Entuzjazm najmłodszych potwierdzają też uczestniczki - Emilka, Sonia i Julia. Dziewczynki zgodnie podkreślają, że najbardziej lubią wspólną zabawę, możliwość spędzania czasu z rówieśnikami oraz satysfakcję z opanowywania kolejnych układów.

Sztuka w wielu odsłonach

Taniec ludowy to tylko jeden z elementów oferty stworzonej dzięki grantowi. Ośrodek Kultury, korzystając z nowych możliwości, organizuje również zajęcia filmowe, warsztaty z animacji poklatkowej, tworzenia mozaiki ceramicznej, malowania światłem, przygotowywania wycinanek wielkoformatowych, a także zajęcia teatralno-cyrkowe i literackie. Dzięki temu dzieci i młodzież mogą zetknąć się z wieloma rodzajami sztuki, ucząc się zarówno techniki artystycznych, jak i pracy projektowej, ruchowej czy narracyjnej.

- To ogromne bogactwo dla naszej instytucji. Cieszymy się, że młodzi mieszkańcy gminy mogą korzystać z pełnego spektrum działań twórczych i rozwijać swoje pasje - podsumowuje dyrektor Aneta Olszacka.

CZEKAMY NA BOŻE NARODZENIE I MOCNO TRZYMAMY SIĘ ZA PORTFELE

Niespodzianek nie ma: w tym roku też będzie Boże Narodzenie i też będzie drogo. Większość z nas nie zamierza jednak wydać na święta więcej niż zazwyczaj. Jak przyoszczędzimy? Kupimy mniej prezentów, wykorzystamy stare ozdoby albo sami je zrobimy. Co wcale nie znaczy, że te święta będą gorsze niż poprzednie – w końcu najważniejsza nie jest liczba prezentów, a atmosfera panująca przy świątecznym stole

Dorota Kowalska

Małgorzata, 58 lat, księgowa. Od lat organizuje wigilię u siebie w domu. Przychodzą: jej tata (mama zmarła wiele lat temu), córka z mężem i dziećmi, w tym roku będą też rodzice zięcia. W sumie ma u siebie 9 osób.

- Nie wyobrażam sobie, żeby było inaczej. Cały czas gdzieś biegamy, wszyscy mają swoje sprawy. Boże Narodzenie to tak naprawdę jeden z niewielu momentów, kiedy możemy zwolnić, porozmawiać, nacieszyć się sobą – opowiada. Potrawy wigilijne przygotowuje już kilka dni wcześniej, a przynajmniej to, co może postać w lodówce czy zamrażalce. Są więc pierogi z kapustą i grzybami, śledzie, karp, w Wigilię gotuje zupę grzybową, robi kapustę z grzybami i grochem. Każdy też przynosi coś ze sobą, kładzie na stole.

- Myślę, że w tym roku wydam na święta około 2 tysięcy złotych! – mówi. - Dużo – wrzusa ramionami.

Bo przecież trzeba jeszcze kupić choinkę, jakieś wędliny, kawałek ciasta, zawsze robi też na święta sałatkę jarzynową i taką z pomidorów, mozzarelli, rukoli i oliwek. No i są prezenty: dla wnuków, męża, dzieci.

- Staram się nie szaleć. Nienawidzę wyrzucać jedzenia, więc to nie jest tak, że w święta wypada mi ono z lodówki. Robię takie zakupy, jakie muszę zrobić, ale pewnych rzeczy nie przeskokę – tłumaczy.

Nie jest z tych, którzy biorą pożyczki albo kredyty na święta, ale tak – to finansowo ciężki dla niej czas.

- W tym roku na pewno jest drożej niż w zeszłym – Małgorzata nie ma co do tego wątpliwości. Widzi to po paragonach z supermarketów, o małych sklepach nie mówi.

Trzymamy się za portfele

To prawda, będzie drożej. Podwyżki cen na 2025 roku zaplanowało aż 48 proc. firm, tylko jedna trzecia z nich już ich dokonała. Pozostałe, a więc praktycznie 30 proc. ogółu, czekają na ostatnie miesiące, a nawet tygodnie 2025 roku. Powód planowanego albo już dokonanego wzrostu cen? Rosną koszty energii, paliw i kosztów pracy: podwyżki płac i związane z tym obciążenia chociażby na rzecz ZUS.

Podwyżki swoich cen i usług planują przede wszystkim małe firmy, więc możemy się zdziwić, idąc tuż przed świętami do fryzjera, krawca, ulubionego butiku czy cukierni za rogiem.

Firmy z podwyżkami czekają, bo liczą na efekt psychologiczny: przed świętami wydajemy więcej niż zazwyczaj, jesteśmy przyzwyczajeni do określonych produktów i kupimy je, nawet jeśli będą o kilka złotych droższe.

Dodatkowo kryzys, inflacja i rosnące koszty sprawiły, że Boże Narodzenie z trzech ostatnich lat było skromne, a jest trochę tak, że jeśli sytuacja się poprawia, chcemy odreagować chude lata i stajemy się bardziej rozrzutni.

Chociaż wygląda na to, że nie zamierzamy szaleć pieniędzmi. Na tegoroczne zakupy świąteczne 56 proc. Polaków planuje przeznaczyć podobną kwotę jak rok wcześniej – wynika z badania Santander Consumer Banku „Polaków Portfel Własny: E-commerce od święta”. Co piąty uczestnik sondażu (19 proc.) planuje zwiększyć wydatki, a 14 proc. ograniczyć budżet. Wyższe koszty planują przede wszystkim osoby w wieku 30-39 lat (27 proc.).

W grupie osób planujących większe wydatki 77 proc. wskazało, że to efekt rosnących cen, część stwierdziło, że ma dłuższą

Świątecznych symboli nie brakuje. Sklepy pełne są ozdób, wszędzie grają świąteczne piosenki, na platformach pełno jest filmów związanych z Bożym Narodzeniem

listę prezentów (32 proc.), inni chcą pozwolić sobie na droższe i lepsze upominki (22 proc.), a niektórzy organizują święta u siebie lub podejmują większą grupę gości i dlatego muszą liczyć się z wyższymi kosztami (15 proc.).

Jednak jest grupa respondentów, która planuje zmniejszyć w tym roku świąteczne wydatki. Głównym powodem jest ograniczona sytuacja materialna – stwierdziło tak 31 proc. badanych. Częściej na ten powód wskazywały kobiety (34 proc.) niż mężczyźni (26 proc.). Problem ten dotyczy głównie osób o najniższych dochodach – do 2999 zł.

Jak chcemy przyoszczędzić na świętach? 26 proc. badanych planuje kupić mniej prezentów, a 23 proc. zamierza wykorzystać ozdoby świąteczne z poprzednich lat lub przygotować je samodzielnie. Według badania to kobiety częściej niż mężczyźni starają się kontrolować domowe finanse – 45 proc. z nich ogranicza wydatki na co dzień, a w przypadku mężczyzn to 10 proc.

Ile wydamy na święta? Jedna czwarta Polaków na zakupy w sklepach internetowych przeznaczy na święta do 500 zł. Tę kwotę wskazywali najczęściej najmłodsi dorośli 18-29 lat (34 proc.), 28 proc. nie przekroczy

1000 zł, a prawie jedna na pięć osób deklaruje wydatki między 1001 zł a 2000 zł (19 proc.). Więcej niż 2000 zł zamierza przeznaczyć jeden na dziesięciu badanych.

Z kolei 13 proc. Polaków nie zamierza robić świątecznych zakupów w sieci. Częściej są to mężczyźni (15 proc.) niż kobiety (11 proc.), a podobne nastawienie mają zarówno seniorzy (16 proc.), jak i osiemnastolatki (15 proc.).

Szał jarmarków

Magda, 27-latką, pracuje. Mieszka sama, ale święta spędza w rodzinnym domu.

- Na szczęście, inaczej nie dałabym rady finansowo – przyznaje. Bo wiadomo: odpada jej przygotowanie Wigilii i całych świąt. Jak to się mówi, jedzie na gotowe.

- Ale i tak na święta wydam ponad 500 złotych. Jest drożej niż w zeszłym roku, więc wydam więcej – tłumaczy. I tak: od lat robią sobie kilka dni przed 24 grudnia Wigilię z przyjaciółmi. Stara paczka, znają się właściwie od szkoły podstawowej. Każdy na kolację coś przynosi, ona – krokiety. W tym roku nie będzie miała czasu ich zrobić, więc kupi u pani Eweliny w osiedlowym sklepiku. Ta zawsze przed Wigilią ma u siebie robione ręcznie pierogi, uszka, krokiety – 11 złotych za sztukę, ale zprezenty: dla mamy, taty, babciom na szczęście podarki przygotowują rodzice. No i prezent dla osoby z paczki, bo zawsze robią losowanie i kupują sobie coś pod choinkę. W tym roku wylosowała Maćka. Dobrze, z prezentem nie będzie problemu, bo Maciek to mól książkowy. Mają się zmieścić w kwocie 100 złotych, więc pewnie będzie jeszcze coś oprócz książki.

- Co do prezentów stawiam na oryginalność, zawsze odwiedzam jarmark bożonarodzeniowy, można tam znaleźć coś ciekawego – mówi. - Tanio nie jest! – dodaje ze śmiechem.

To prawda, ale Polaków ogarnął szal jarmarkowy. Jeżdżą na jarmarki bożonarodzeniowe do Pragi, Wiednia, Berlina, Gdańska czy Warszawy.

Popularny youtuber Książulo postanowił sprawdzić, co można zjeść i za ile na jarmarku bożonarodzeniowym w stolicy. Irzeczywiście, tanio nie jest.

Pierwszym posiłkiem Książulo, czyli Szymona Nyczke, była kanapka ze smalcem za 11 zł. - Smakuje jak pasztet, naprawdę.

FOT. ALEKSY WITWICKI

Jarmarki bożonarodzeniowe są w każdym większym mieście. Ale narzekamy na ceny – wszystko drogo kosztuje

Gdzieś się zagubił taki smalcowy klimat – ocenił youtuber.

Kawałek boczku można dostać na jarmarku pod Pałacem Kultury za 10 zł, przy czym był on, zdaniem Książula, ledwo ciepły i zbyt tłusty. Pita z kurczakiem kosztowała 35 zł. Za kanapkę z mięsem grillowanym zapłacił 54 zł, a za miszkę barszczu świątecznego 25 zł.

- Ale słone. Sama sól. To w ogóle nie smakuje burakiem – stwierdził.

Za grzaniec na jarmarku w Warszawie trzeba zapłacić 20 zł. Cynamonki kosztują 17,90 zł, oscypki z żurawiną 9 zł, a herbata z miodem z własnej pasieki 15 zł. Bratwurst czy currywurst – 40 zł, miniburgery – 39 zł.

Diabelskim młynem przejdziemy się za 45 zł, a karuzelą za 20 zł.

Ceny na jarmarku bożonarodzeniowym w Krakowie też nie zaskakują – drogo, nawet bardzo. 8 sztuk pierogów kosztuje 45 zł, 10 sztuk – 50 zł, 12 sztuk – 55 zł, 400 ml grzańca – 40 zł, za pajdę ze smalcem lub osełką czosnkową trzeba zapłacić 18-19 zł, a „w wypasionej wersji” 56 zł. Uroczę kubki, które mogą być prezentem pod choinkę, można kupić od 25 do 30 zł, są też rękodzieła, kosze z wikliny, haftowane obrusy, ozdoby.

Jesteśmy tradycjonalistami

Święta Bożego Narodzenia są dla nas ważne. Jak wynika z badania CBOS, dla większości Polaków (62 proc.) to w pierwszej kolejności święto rodzinne. Tylko dla niespełna co piątego Polaka (19 proc.) to głównie przeżycie religijne, dla co dziesiątego (10 proc.) miła tradycja, dla co dwudziestego (5 proc.) wypoczynek i przerwa od pracy.

Z kolei z badania „Sztuka przeżywania świąt według Polaków”, zrealizowanego przez serwis Prezentmarzeń, wynika, że aż 73 proc. Polaków odczuwa silniejsze emocje podczas świąt. Dominują głównie pozytywne uczucia (81 proc.), takie jak radość (33 proc.) i wdzięczność (20 proc.), ale dla części święta to stres i zdenerwowanie (37 proc.).

Najważniejszymi czynnikami wpływającymi na emocje w okresie świątecznym są spotkania rodzinne (45 proc.) oraz przygotowania do świąt (37 proc.). 39 proc. ankietowanych wskazało, że to organizacja uroczystości w domu przysparza im najwięcej stresu, a 29 proc. odczuwa niepokój związany z kupowaniem prezentów.

Dla 6 proc. osób Boże Narodzenie jest doskonałą okazją do refleksji i poprawy relacji z innymi. Czas spędzony z rodziną jest jednym z najważniejszych aspektów Bożego Narodzenia. Aż 48 proc. respondentów wskazało, że właśnie te chwile przynoszą im największą radość. 57 proc. respondentów deklaruje, że święta przeżywa bardziej świadomie, jedynie dla 23 proc. osób są one mniej ważne. Na liście ulubionych wspomnień z dzieciństwa królują: kolacja wigilijna, rozpakowywanie prezentów, wspólne koledowanie. Trzymamy się tradycyjnych zwyczajów: 2 proc. Polaków pielęgnuje wspólne ubieranie choinki, a 20 proc. wciąż przygotowuje kolację wigilijną z 12 potraw.

- Obdarowywanie bliskich prezentami to nie tylko tradycja, ale także wyraz emocji i troski. Ponad 56 proc. respondentów podkreśla, że prezenty odzwierciedlają nasze relacje rodzinne i przyjacielskie. Dla 62 proc. Polaków są one ważne. Ich wartość nie opiera się jedynie na wymia-

rze materialnym, ale także na symbolice i emocjach, które towarzyszą przy ich wręczaniu. Co ciekawe, 67 proc. respondentów otrzymało kiedykolwiek prezent w formie przeżyć, co pokazuje również rosnącą popularność doświadczeń jako formy obdarowywania. Coraz więcej osób docenia prezenty w formie przeżyć. W erze materializmu stawiamy na wspólne chwile i wartości, które pozostają z nami na dłużej – mówi Michał Krasoń z serwisu Prezentmarzeń.

Przygotowania do Wigilii postrzegane są w różnorodny sposób – 27 proc. uczestników uznaje je za przyjemność, a dla 33 proc. to duże obciążenie. Respondenci często korzystają z zakupów online przy organizowaniu prezentów (44 proc.), preferują wygodę i elastyczność. 41 proc. Polaków przygotowuje większość potraw samodzielnie, a 36 proc. tylko niektóre z nich, podczas gdy 12 proc. korzysta z gotowych dań. Jesteśmy silnie przywiązani do tradycji kulinarnych i procesu przygotowań.

Nie wpaść w świąteczny szal

Ewa, razem z mężem, bo Marek świetnie gotuje, podobnie jak Małgorzata święta przygotowują wcześniej. Rozkładają też zakupy, nie robią ich w ostatnim tygodniu przed świętami, ale już w listopadzie sprawdzają, co im potrzeba, co można kupić wcześniej, i to kupują. Wtedy, jak tłumaczy, nie ma takiego szoku cenowego.

- Pierogi, uszka lepimy jakieś dwa tygodnie przed świętami – mówi Ewa. Wszystko potem mrozą, wyciągają w Wigilię, wrzucają na gotującą się wodę i gotowe.

- Czasami też wcześniej przygotowuję bigos, bo jemy go

na święta. Wcześniej piekę ciasta – dodaje. Nie ona jedna wychodzi z założenia, że nie ma sensu wszystkiego zostawiać na ostatnią chwilę.

- Chociaż mam w pracy koleżanki, które biorą przed świętami trzy dni wolnego i nie wychodzą z kuchni – wzrusza ramionami.

Starają się nie przesadzać ze świątecznymi zakupami, ale i tak, jak przyznają, wydadzą na święta jakieś 1500 złotych. Podrożało, jak wyliczają, niemal wszystko: chleb, ser, jaja, warzywa, owoce. W 2024 roku ceny kawy na światowych rynkach poszły w górę aż o 87 procent, cena kakao, w którego – jak wiemy – robi się czekoladę, przez rok wzrosła o 145 procent. Więć o czym tutaj mówić?

- Prezenty sobie kupujemy, ale wcześniej. Z tym też nie czekamy na ostatnią chwilę – wtrąca Marek. Robią listę: na zwisko, a obok pomysł na prezent.

Mają na kolacji wigilijnej dzieci, czyli 14-letnią Zosię, 18-letniego Adama i rodziców. Pytają dzieci, co chciałyby dostać pod choinkę, podobnie rodziców. Jeśli zobaczą coś niebanalnego w wrześnień co październiku, kupują już wtedy. Dla rodziców starają się przygotować coś z pomysłem: zafundować im jakiś weekendowy wyjazd, dobry masaż czy wyjście do teatru.

- Wszyscy sporo czytamy, więc książki również sprawdzają się jako prezenty – mówi Marek.

I dodaje, że najważniejsze to nie wpaść w świąteczny szal. - Nas zresztą na to nie stać – wybucha śmiechem.

Jego kuzyn, Wojtek, 44-latek, ojciec dwójki dzieci, nie ukrywa, że w tym roku podarki pod cho-

inką będą skromne. W ramach prezentu idą z żoną w styczniu na koncert. Antek, syn, dostanie piłkę, córka zestaw farbek, bo uwielbia malować, do tego jakieś słodczy. Tyle.

Według badania IBRIS wydatki świąteczne przeciętnego gospodarstwa domowego wyniosły w 2024 roku 1575,95 zł, to stanowi wzrost o około 8 proc. w porównaniu do roku 2023. I najwyższy wynik w ostatnich pięciu latach, co w opinii autorów raportu może być efektem inflacji, ale także większej gotowości do świątecznych wydatków.

Co ciekawe, jak zauważono w raporcie, chociaż kwota przeznaczana na święta rośnie, zmienia się struktura wydatków. Prezenty były dla respondentów mniej ważne niż kiedyś – w 2024 roku Polacy przeznaczali na nie 51 proc. budżetu świątecznego, podczas gdy w 2023 roku było to 66 proc. To prawda, część osób czy rodzin rezygnuje z robienia sobie prezentów – bo drogo, bo kłopot. Inni stawiają na symboliczne drobizgi.

Przy świątecznym stole

Mimo że jesteśmy tradycjonalistami, celebруем święta Bożego Narodzenia, to jednak stopniowo zmieniamy do nich stosunek.

- Z roku na rok coraz więcej Polaków przyznaje, że świąt Bożego Narodzenia po prostu nie lubi. To nie jest tak, że kiedyś wszyscy je uwielbiali, tylko teraz coraz więcej osób ma od wagę powiedzieć to wprost. Przykładowo w badaniu Amazon i IBRIS 20 procent milenialsów i 33 proc. osób z pokolenia Z przyznało, że dzielenie się opłatkiem jest dla nich dyskomfortem i nie lubi tego rytu-

ału podczas Wigilii – mówi dr Bartosz Kicior, socjolog z Uniwersytetu SWPS.

I tłumaczy, że zwłaszcza dla kobiet presja świątecznych przygotowań i związana z tym harówka – sprzątanie, gotowanie – są przytłaczające. Coraz mniej pań chce spędzać przedświąteczny czas na szorowaniu podłóg i ścieraniu kurzu, a potem święta w kuchni. Dlatego z roku na rok rosną w tym okresie obroty firm cateringowych, coraz więcej też osób na Boże Narodzenie po prostu wyjeżdża.

Z badań RMF wynika, że w 2023 roku blisko 10 proc. Polaków wyjechało na święta z kraju. Z pozostałych 90 proc. badanych, którzy zostali w Polsce, też nie wszyscy spędzili Boże Narodzenie w domu rodzinnym.

- Chodzi o to, żeby po prostu przez te trzy, cztery dni odpocząć, nie robić zbyt dużo, a dla wielu pobyt w domu to właśnie praca. Ten, kto wykupuje taki wyjazd, inwestuje przede wszystkim w spokój. Płaci za to, że nie musi sprzątać mieszkania na błysk, bo przyjedzie rodzina i będzie oceniać, dekorować dom, przygotowywać albo zamawiać tych wszystkich potraw. Gdy spojrzymy na koszty związane z jedzeniem, a także wydatke czasowy i energetyczny, to czasem okazuje się, że te trzy dni spędzone w hotelu z posiłkami nie wychodzi wcale tak drogo – tłumaczy dr Bartosz Kicior.

Na świąteczne wyjazdy udajemy się najczęściej z rodziną, czasem z rodziną i przyjaciółmi. Coraz częściej spędzamy święta tylko w kręgu najbliższych. Rzadziej spotykamy się przy świątecznym stole z dalszą rodziną, chcemy uniknąć trudnych pytań i rozmów o polityce. Zwłaszcza kobietom przeszkadza poruszanie prywatnych tematów i dociekliwości wujków, cioci, dalekich kuzynów.

Dla tych, którzy świętują tradycyjnie, bardzo ważny jest aspekt ekonomiczny.

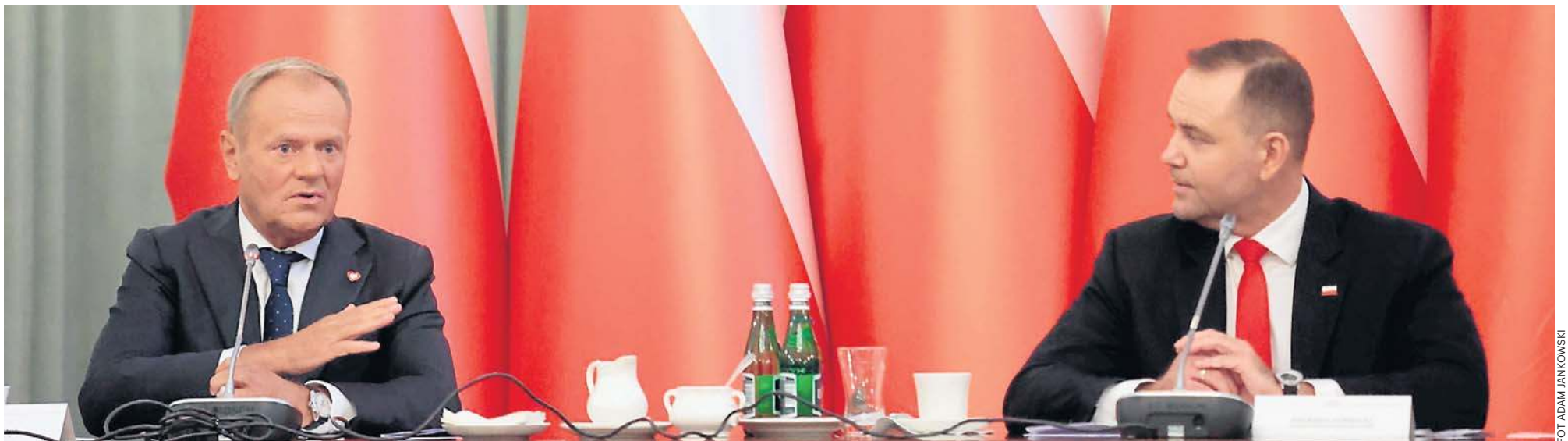
- Wydajemy coraz więcej pieniędzy nie tylko dlatego, że wszystko więcej kosztuje, ale też z chęci pokazania się, zrobienia wrażenia np. na członkach rodziny. Niektórzy kupują online drogie ozdoby czy zastawę stołową przed świętami po to, żeby zaraz po Bożym Narodzeniu wykorzystać możliwość odstąpienia od umowy, na którą mamy 14 dni, i zwrócić zakupy. To trend wynikający z niezdrowego podejścia do swojego wizerunku – podkreśla dr Bartosz Kicior.

Właśnie, bo chyba najważniejszy jest zdrowy rozsądek. Przecież święta to spotkanie z bliskimi, chwila oddechu od codziennej bieganiny. Najważniejsza nie jest świąteczna zastawa, ale atmosfera panująca przy świątecznym stole. PAP

PROF. TOMASZ NAŁĘCZ: TAK OSTREJ KONFRONTACJI MIĘDZY RZĄDEM A PREZYDENTEM JESZCZE NIGDY NIE BYŁO

– W poprzednich kadencjach bywały spięcia, raz większe, raz mniejsze, ale zawsze interes państwa był tą granicą, której żadna ze stron nie przekraczała. A to, co jest w tej kohabitacji najbardziej charakterystyczne, to fakt, że w tej wojnie interes państwa się nie liczy. Liczy się przede wszystkim zniszczenie drugiej strony – mówi prof. Tomasz Nałęcz, historyk, publicysta i polityk, w latach 2010-2015 doradca prezydenta RP, obecnie radny dzielnicy Wawer

Dorota Kowalska

Prof. Nałęcz: Strategia Karola Nawrockiego polega na tym: będę jak mógł utrudniał działanie rządowi, ale winę za efekty tego, co robię, przypiszę rządowi. Rząd podejmuje to wyzwanie, bo to nie jest wojna, w której tylko jedna strona zadaje ciosy

Panie profesorze, jak Pan ocenia te kilka miesięcy prezydentury Karola Nawrockiego?

To jest najbardziej konfrontacyjna kohabitacja w dziejach polskich prezydentur. Ona jest tak skrajnie konfrontacyjna, że wykracza nawet poza czarne prognozy formułowane przez najbardziej pesymistycznych politologów. Prezydent wypowiedział bezpardonową wojnę rządowi. Ofiarami tego konfliktu będziemy my wszyscy, bo jak toczy się taka wojna na górze, to ofiary padają po stronie obywateli.

No właśnie, bo co mamy? Mamy weta prezydenckie, mamy odmowę nominacji sędziowskich i oficerskich, mamy odmowę przyznania odznaczeń i orderów żołnierzom i funkcjonariuszom ABW. Wygląda na to, że póki

co stracni są głównie obywatele, pewnie także wyborcy Karola Nawrockiego.

Oczywiście, bo to jest strzelanie na oślep. Nawet nie strzelanie, to bombardowanie na oślep całych obszarów życia publicznego, więc ofiarami są ludzie najróżniejszych przekonań. Wojna nigdy niczego nie buduje – zawsze niszczy.

Dobrze, tylko w co gra Karol Nawrocki?

Tutaj odpowiedź nie jest trudna. Karol Nawrocki chce sparaliżować działanie rządu, żeby go oskarżyć o nieudolność. Karol Nawrocki twierdzi, że rząd Donalda Tuska to najgorszy rząd Polski od 1989 roku. Gdyby nie był antykomunistą, to powiedziałby, że to najgorszy rząd Polski od 1944 roku albo i od 1918 roku, ale ogranicza tę ocenę do III Rzeczypospolitej i stara się to za wszelką cenę udo-

wodnić. Karol Nawrocki jest rozgrywającym PiS w kampanii przed wyborami parlamentarnymi w 2027 roku. Obok tego toczy się także gra o przywództwo w obozie prawicy, o to, kto obejmie sukcesję po Jarosławie Kaczyńskim, jeśli chodzi nie o najwyższe urzędy, ale o rzeczywiste podejmowanie decyzji. Więc to są cele Karola Nawrockiego. Zauważmy – wszystkie partyjne, a nie prezydenckie w świetle konstytucyjnej roli głowy państwa.

Do tego jeszcze wrócimy. Panie profesorze, ale przecież obywatele widzą, co robi Karol Nawrocki. Widzą, co wetuje, jak to wpływa na ich życie. Sędziowie, żołnierze i funkcjonariusze ABW też widzą, kto im nie przyznał nominacji i orderów.

Na tym polega ryzyko strategii Karola Nawrockiego: atrofia

państwa i niezalatwanie szeregu różnych spraw – bo do tego zmierzają działania prezydenta, przede wszystkim weta prezydenckie, ale nie tylko – mogą być przypisane jemu, a nie rządowi. Ta strategia Karola Nawrockiego polega na tym: będę jak mógł utrudniał działanie rządowi, ale winę za efekty tego, co robię, przypiszę rządowi. Rząd podejmuje to wyzwanie, bo to nie jest wojna, w której tylko jedna strona zadaje ciosy. Te ciosy zadaje też druga strona. A my, obywatele, jesteśmy nie tylko ofiarami, jesteśmy też sędziami w tej wojnie. Z tym że naszym sądem i wyrokiem – poza tym, że formułujemy nasze opinie, wyrażamy je publicznie, odpowiednie instytucje badania opinii publicznej prowadzą różnego rodzaju sondaże – będą wybory parlamentarne w 2027 roku. I tu jest wielkie ryzyko po stronie pre-

zydenta, że jego strategia może nie być kołem napędowym kampanii PiS-u w 2027 roku. A jeśli ta kampania nie przyniesie sukcesu, to zły prognostyk dla kampanii prezydenckiej w roku 2030.

Właśnie, bo rząd może powiedzieć tak: „Posłuchajcie, robimy, co możemy. Chcemy wam ułatwić życie, ale proszę, to jest prezydent, który na wszystkie nasze działania mówi „nie”.

Rząd już to robi. Tej rzeczywistej wojnie, podstawianiu sobie nawzajem nogi, towarzyszy też wojna propagandowa: próba przekonania nas, obywateli, że cała wina leży po tej drugiej stronie, że wilk walczy z barankiem. Tak naprawdę walczą ze sobą dwa wilki, chociaż jeden jest bardziej krwiożerczy, drugi bardziej mięści się w ramach konstytucji w swoich działaniach, bo

krwiożerczość oceniam stopniem naciągania konstytucji do swojej strategii. Nie jestem symetrystą, nie uważam, żeby zmagali się dwie strony stosujące tę samą broń. Jestem krytyczny wobec prezydenta. Rozumiem, że taka totalna wojna wydana przez prezydenta rządowi powoduje, że rząd też nie ma innego wyjścia – musi odpłacić pięknym za nadobne i sięgnąć po podobny oręż. Nie można na wojnie mylić zaatakowanego z broniącym się, chociaż obydwie strony walczą, prawda? Więc uważam, że tu stroną atakującą jest prezydent. Rząd jest stroną broniącą się, chociaż jak to na wojnie, także tej obronnej, podejmuje się kontrofensywy i kontruderzenia, samemu też się atakuje, a nie tylko paruje ciosy. Elementem tej wojny jest próba przekonania nas, obywateli, że zło płynące z tej wojny jest winą tylko drugiej

strony. Ta wojna się dopiero rozkręca; niestety, nie jesteśmy nawet w jej apogeum, jesteśmy na początku tej grywki. I jak na razie, moim zdaniem, w tym starciu o przekonywanie ludzi, kto jest winowajcą tego konfliktu, rząd góruje. Choć zdarzają mu się też wpadki.

Jakie wpadki?

Taka spektakularna wpadka, teraz na siłę odkręcana, to arcyniemądre stwierdzenie marszałka Czarzastego, że będzie stosował weto. Albo się twierdzi, że prezydenckie weta paraliżują państwo i nie mówi o tym, że my też będziemy weta stosować, albo się mówi: prezydent zgłasza weto, to ja też będę wetaował. Tyle tylko, że mówiąc to drugie, marszałek Czarzasty w znacznej mierze usprawiedliwił działania prezydenta. Zresztą, moim zdaniem, zachował się niemądrze także dlatego, że prezydent ma konstytucyjne prawo do niepodpisywania ustaw, a marszałek nie ma żadnego uprawnienia do blokowania inicjatyw ustawodawczych. Może to w praktyce robić, uruchamiając tak zwaną zamrażarkę, ale to wiąże się z pewną praktyką, a nie z zapisaną kompetencją. Zresztą, proszę zwrócić uwagę na ostatnie wystąpienia marszałka Czarzastego. Wycofuje się rakiem z tego niefortunnego orędzia. Ono było nieprzemyślane, wzięło się z jakiejś euforii związanej z wyborem na marszałka Sejmu. Było oczywiście błędem.

Może wzięło się to z tego, że marszałek Czarzasty został bardzo mocno zaatakowany przez PiS i samego prezydenta w momencie, kiedy został wybrany na to stanowisko. Ale został zaatakowany nie za kompetencje i sposób urzędowania, tylko za przeszłość. Został zaatakowany niemądrze.

Bo każdy tę przeszłość zna, prawda?

Nawet nie o to chodzi. Może dla Jarosława Kaczyńskiego i jego równolatków słowo „komunista” coś znaczy, ale dwa pokolenia wyrastają już w wolnej Polsce, więc, moim zdaniem, można było skrytykować Włodzimierza Czarzastego, jak się chciało, znacznie skuteczniej niż tym starym hasłem „komunista”. Poza tym, jak PiS wypomina komuś komunizm, a ma w swoich szeregach Piotrowicza w Trybunale Konstytucyjnym i cały szereg ludzi jeszcze bardziej uwikłanych w stary system niż był Czarzasty, to nie brzmi to przekonywująco. Nie, moim zdaniem to się wzięło z braku przemyślenia. Ktoś najpierw coś powiedział, a potem pomysł. Zresztą, marszałek Czarzasty, chociaż tego nigdy

nie przyzna, rozumie, że popełnił bardzo poważny błąd. To widać po tym, jak się teraz ze swoich słów wycofuje.

Jeszcze w czasie kampanii prezydenckiej wiele osób podnosiło, że pan Nawrocki to osoba dość bezwzględna, ambitna. Myśli Pan, że chodzi mu o to, aby rządzić prawicą? Zbyt długo obserwowałem politykę, patrzyłem na nią od środka, żeby mieć komuś za złe jego ambicje, pod warunkiem że działania mieszczą się w granicach dekalogu, czyli tych najbardziej uniwersalnych zasad etycznych obowiązujących w świecie. Natomiast ta rywalizacja o liderowanie na prawicy nie bierze się z jakichś nadmiernych ambicji. Ona jest podyktowana po prostu PESELEM. To, że przywództwo Jarosława Kaczyńskiego się kończy, widzą wszyscy poza Jarosławem Kaczyńskim. Fakt, że prawica już się szykuje do wykreowania nowego lidera, widać gołym okiem. Karol Nawrocki chce sięgnąć po to przywództwo, co jest zresztą kolejnym nieszcześciem dla urzędu, bo prezydent nie może celem swego działania uczynić liderowania jakiejś formacji. Prezydent musi reprezentować interesy wszystkich obozów politycznych. Mamy to nawet zapisane w konstytucji. Konstytucja zabrania prezydentowi piastowania jakiegokolwiek stanowiska, tzn. odgrywania jakiejś roli poza prezydenturą. Dlaczego? Bo każda inna rola koliduje z misją prezydencką. Misja prezydencka to misja spajająca wszystkich obywateli, spajająca państwo. Jeśli prezydent będzie miał jakąś inną rolę społeczną, to będzie rola związana z częścią z nas, czyli będzie kolidowała z prezydenturą. Więc aspirowanie do przywództwa na prawicy, sięgając do ducha konstytucji, koliduje z misją prezydencką. Tyle że prezydent nawet się z tym nie kryje. W wywiadzie radiowym w przededniu Święta Niepodległości na pytanie, czy prezydent jest liderem polskiej prawicy, rzecznik prezydenta bez mrugnienia okiem powiedział: „Tak, prezydent jest liderem polskiej prawicy”. Jak głowa państwa może być liderem jednego obozu politycznego?

Karol Nawrocki próbuje ustawić rząd, mówi, co ten ma robić, sam najchętniej prowadziłby politykę zagraniczną, chyba chciałby zmiany konstytucji na taką, która prezydentowi dawałaby więcej władzy, jak to jest w Stanach Zjednoczonych czy we Francji. Przy całym moim krytycyzmie wobec postępowania prezydenta, rozpychania konstytucji, działania wbrew misji prezydenckiej, bo prezydent ma być arbitrem, ma być spoiwem

łączącym wszystkich obywateli, to na pewno nie popełnię tego grzechu, żeby ten krytycyzm zamienić w dezawuowanie intelektualne prezydenta. Widać, że prezydent bardzo szybko uczy się polityki. Kiedy popatrzymy na Karola Nawrockiego z początku kampanii prezydenckiej, kiedy popełnił wiele błędów, z których szybko wyciągnął wnioski, i tego dzisiaj – widać różnicę. Prezydent świetnie wie, że nie ma żadnych szans na ustanowienie systemu prezydenckiego w Polsce w przewidywalnej przyszłości. Polacy są tak podzieleni, że trudno wyobrazić sobie sytuację, w której jeden z obozów będzie miał większość dwóch trzecich w parlamencie, a to jest niezbędny warunek zmiany konstytucji, wykluczwszy zamach stanu. Ale nie sądzę, żeby ktoś tam w Pałacu Prezydenckim planował zamach stanu. Nie, prezydent usurpuje sobie tę władzę w ramach konfrontacji z rządem i będzie to robił dalej. Rząd nie będzie tej usurpacji uznawał, i oczywiście słusznie. Nieszcześnie polega na tym, że PiS zniszczył organ państwa, który mógłby od strony formalnej te usurpacje uczynić bezprzedmiotowymi, czyli Trybunał Konstytucyjny. Kiedy w Polsce w latach 2007-2010 trwał ostry spór między rządem, notabene Donalda Tuska, i prezydentem Kaczyńskim o to, kto prowadzi polską politykę zagraniczną, to rzecz z inicjatywy rządu trafiła do Trybunału Konstytucyjnego i Trybunał Konstytucyjny rozstrzygnął – nie było to trudne rozstrzygnięcie, bo o tym wprost mówi jeden z artykułów konstytucji – że politykę wewnętrzną i zagraniczną prowadzi Rada Ministrów. Aczkolwiek w sentencji wyroku Trybunału Konstytucyjnego znalaziono pewne miejsce dla prezydenta, bo mamy w Polsce podzieloną władzę wykonawczą między rząd i między prezydenta, choć oczywiście lwia część tych kompetencji przysługuje rządowi. Tymczasem PiS zdemolował Trybunał Konstytucyjny i nie ma tego, kto mógłby ten spór rozstrzygnąć, nie ma komu położyć tamy tej prezydenckiej usurpacji. Tę tamę kładzie rząd, nie uznając szeregu decyzji prezydenta, nie uznając władztwa prezydenta w różnych dziedzinach. Widać to w sprawie awansowej. Prezydent usurpuje sobie zwierzchnictwo nad służbami specjalnymi, chcąc poza wiedzą premiera kontaktować się ze służbami. Premier się na to nie zgadza. Prezydent mści się, nie podpisując awansów, i nie ma organu, który by stwierdził, że prezydent jest zobowiązany, jeśli wszystko jest przedstawione lege artis, by te awanse podpisać. I tak będzie w sze-

regu różnych dziedzin życia, więc czeka nas trudny okres.

Nie ma Pan wrażenia, że przez osiem lat rządów Zjednoczonej Prawicy ta konstytucja została tak rozciągnięta, jak to Pan nazwał, tak dopasowywana do potrzeb ekipy rządzącej, że przestała być szanowana?

Wie pani, na pewno szacunku dla konstytucji w tych latach 2015-2023 nie było ani po stronie prezydenta Dudy, ani po stronie rządowej. Zniszczono Trybunał Konstytucyjny, a to bardzo ważny organ, który jako jedyny w państwie może rozstrzygnąć spory na szczytach władzy. Teraz nowa ekipa od 2023 roku chce przywrócić praworządność, ale bardzo trudno to zrobić, jeśli po stronie prezydenta nie ma takiej woli. Więc jesteśmy w dużym kłopotcie. Ale tak naprawdę najważniejszą nadzieją w tej sytuacji – bo nigdy nie jest tak, żeby nie było nadziei – jest stanowisko obywateli, o czym już wspominaliśmy. Żaden polityk nie będzie stosował strategii, która nie daje mu obywatelskiego poparcia, także Karol Nawrocki. Jeśli Karol Nawrocki przesadzi ze strategią blokowania rządu i rząd znacznie przekonywać skutecznie obywateli, że złe działanie państwa to wina blokującego prezydenta, to prezydent będzie musiał zmodyfikować swoje działania. Przecież on po to blokuje rząd, żeby pomniejszać liczbę jego zwolenników. Jeśli okaże się, że to działanie jest przeciwskuteczne, to z niego zrezygnuje. Przed tym bombardowaniem na szczytach władzy, które trwa, nie musimy się chować do schronów i czekać, aż przejdzie. Nie, my, nasz osąd może sprawić, że to bombardowanie ustanie, bo skoro będziemy wobec niego krytyczni, to politycy zaprzestaną tej wojny. Żaden z polityków nie będzie działał w sposób, który będzie usuwał mu grunt spod stóp.

Pan, jako historyk, przypomina sobie taką trudną kohabitację?

Nie. Napisałem książkę, historię polskich prezydentur od 1989 roku do 2017 roku, ale tak trudnej kohabitacji nie było. Owszem, iskrzyło, był prezydent Wałęsa konfrontujący się z rządem SLD-PSL, był prezydent Kwaśniewski, któremu przyszło współrządzić z rządem AWS-u i Unii Wolności, był Lech Kaczyński, który współrządził z rządem Donalda Tuska. Tam były spiecia, raz większe, raz mniejsze, ale zawsze interes państwa był tą granicą, której żadna ze stron nie przekraczała. A to, co jest w tej kohabitacji najbardziej charakterystyczne, to fakt, że w tej wojnie interes państwa się nie li-

czy. Liczy się przede wszystkim zniszczenie drugiej strony. Mówię zwłaszcza o działaniach prezydenckich, ale jak mówię – logika wojny jest taka, że kiedy jedna ze stron sięga po jakąś broń, to strona broniąca się musi sięgnąć po równie potężny oręż. I niestety, broniąc się, druga strona też potrafi działać niszczycielsko. Ale, jak mówię, mam tu jasny osąd, kto jest winny temu konfliktowi. A wracając do pani pytania: tak ostrej konfrontacji jeszcze nigdy nie było, to nie ulega najmniejszej wątpliwości.

Co takiego może zrobić rząd? Po jaką broń sięgnąć?

Uważam, i na tym polega też ryzyko strategii prezydenckiej, że tak naprawdę większą moc działania ma rząd. Co może zrobić rząd wobec tej usurpacji ustrojowej Karola Nawrockiego? Nie uznawać jej. I rząd to robi.

No dobrze, ale nominacji nie ma, orderów nie ma, odznaczeń nie ma, są za to prezydenckie weta.

Wie pani, bez orderów można żyć. Nominacje można obejść, chociaż nie powinno się ich obchodzić, nie powinno się stosować bypassów, bo bypass w państwie praworządnym też jest działaniem na granicy praworządności. Ale proszę zwrócić uwagę: pan prezydent nie podpisuje nominacji oficerskich, a pan minister wydaje rozporządzenie, które przyznaje tym ludziom dodatki oficerskie, choć nie są oficerami, prawda? To jest trochę tak, jakby uczeń dobrze się uczył, zdał do następnej klasy, ale konflikt nauczyciela z dyrektorem sprawił, że świadectwa nie dostał, a bez tego świadectwa nikt nie uzna jego wykształcenia. W sytuacji braku nominacji oficerskich pan minister podjął decyzję, że uznaje wykształcenie bez świadectwa. Więc takie działania mogą być podejmowane i rząd je podejmuje. Natomiast jeśli chodzi o weta do ustaw, to rząd oczywiście może jakoś rozmasowywać tę sytuację przy pomocy rozporządzeń i aktów niższej rangi, choć braku ustawy nie przeszkodzi, ale tutaj otrzewniając na prezydenta może działać dezaprobatą czy wręcz oburzeniem ludzi, których brak takiego rozwiązywania dotyka. Weźmy ostatni przykład: prezydent zawetował ustawę, która dawała rządowi narzędzia do monitorowania i kontrolowania rynku kryptowalut. To ogromne ryzyko, bo jeśli wybuchnie teraz jakaś afera związana z kryptowalutami, taka jak na przykład Amber Gold czy inne głośne afery finansowe, to jak się prezydent uchyli od odpowiedzialności za tę aferę?

Nie uchylił się. Rząd powie: „Wina Nawrockiego”.

Oczywiście. Zwłaszcza że obydwie strony będą coraz chytrzejsze i będą usiłowały tak te wzajemne ataki kierować, aby zwiększać ryzyko działania drugiej strony.

Kto, Pana zdaniem, wyjdzie z tej wojny bardziej poobijany?

W mojej ocenie prezydent. Na wojnie większą szansę zwycięstwa ma ten, kto ma większy potencjał zbrojeniowy, a polska konstytucja daje rządowi więcej kompetencji w rządzeniu krajem i moim zdaniem to rząd ma więcej możliwości realnego działania. Więc uważam, że jeśli tylko rząd będzie zachowywał się rozważnie – a w zachowaniach Donalda Tuska widzę wiele rozważ, wiele doświadczenia – to prezydent będzie w coraz większych opałach. I nawet nie chodzi o prezydenta, tylko chodzi o prawicę. Obywatele są znacznie mądrzejsi niż się politykom wydaje, wierzę w mądrość obywatelską. Przecież strategia Karola Nawrockiego miała mu przynieść osobistą popularność, ale też wzrost popularności PiS-u i prawicy. A jak wyglądają sondaże PiS-u? Spadają. Już teraz widzimy, że strategia Karola Nawrockiego na totalną konfrontację z rządem odbija się rykoszetem i godzi w PiS. I to jest problem dla Jarosława Kaczyńskiego. Ośrodek prezydencki będzie mrugał okiem i mówił: „Przecież prezydent dobrze działa, to Jarosław Kaczyński sobie nie radzi ze swoją formacją”, ale tak naprawdę ta zadyszka pisowska to, moim zdaniem, efekt totalnej wojny na górze. Ludzie oczekują od władzy skuteczności. Ludzie oczekują od władzy, że będzie im zapewniała bezpieczeństwo, godziwe warunki życia, godziwe warunki płacy. Ludzie patrzą krytycznie na tę wojnę na wyniszczenie, ona im nie odpowiada. Jak na razie odbija się to na notowaniach PiS-u, ale nie odbija się na notowaniach Platformy. Im mocniej prezydent atakuje, tym bardziej Platformie przyrasta poparcie, chociaż kosztuje mniejszych partii koalicyjnych. Nasze oceny obywatelskie naprawdę w tym konflikcie mają ogromne znaczenie.

Bo wiadomo, że gra idzie o wybory parlamentarne 2027 roku.

I prezydenckie w 2030, oczywiście. Choć prezydenckie są trzy lata po tych z 2027 roku. Ale ma pani rację: chodzi przede wszystkim o te bliższe wybory. Jeśli popatrzeć przez ich pryzmat na grę prezydenta Nawrockiego, to wcale się ona PiS-owi, przynajmniej na razie, nie opłaca.

KATASTROFA WE MGLE. DZIŚ OSTATNIA DROGA MARIUSZA I KRZYSZTOFA

– Powinniśmy żyć tak, jakby każdy dzień mógł być ostatnim. Aby kiedyś wspomniano nas dobrze, tak jak my dziś wspominamy tych dwóch wspaniałych chłopaków – mówi o ofiarach katastrofy śmigłowca Dariusz Łapa, starosta przeworski. 5 grudnia lokalna społeczność odprowadzi 41-letniego Mariusza i 44-letniego Krzysztofa na miejsce wiecznego spoczynku

Stanisław Sowa

Sobota, 29 listopada, godzina 15.50. Dyżurny Państwowej Straży Pożarnej w Rzeszowie przyjmuje zgłoszenie od mieszkańca o pożarze śmigłowca w lesie. Miejsce zdarzenia: wzgórze wyrastające na wschód od Rzeszowa, okolice górnej Maławy i Cierpisza. To styk powiatów rzeszowskiego i łańcuckiego.

Gdy z niemałym trudem, bo przebijając się przez gęstniejącą mgłę i nastające ciemności, docieramy w okolice miejsca katastrofy, na wąskiej asfaltówce między Maławą a Wolą Rafałowską zauważamy długi sznur pojazdów strażackich i policyjnych na sygnałach alarmowych. Przyjeżdżają samochody wojskowe i karetki.

Okazuje się, że jesteśmy pierwszymi dziennikarzami. Niestety, nie możemy się dostać do miejsca katastrofy – służby otaczają teren szczelnym kordonem. Ruch w stronę Woli Rafałowskiej i Cierpisza został wstrzymany, a policja kieruje użytkowników ruchu na objazdy.

Jesteśmy na wysokości prawie 400 m n.p.m. W odległości ok. 200 metrów od nas znajduje się zabytkowy kościółek św. Marii Magdaleny oraz wieża widokowa, z której – w warunkach inwersji – można dojrzeć na horyzoncie Tatry. Jeśli śmigłowiec nadlatywał od Rzeszowa, który położony jest na wysokości około 200 m n.p.m., pilot musiał kontrolować wzrastającą wysokość terenu. Była gęsta mgła, prawie zero widoczności. Co wskazywały urządzenia pokładowe?

Przybywa gapiów. Ludzie dowiadują się o katastrofie helikoptera z radia lub internetu. Wiele osób próbuje robić zdjęcia i nagrania. Z marnym skutkiem, bo mgła taka, że prawie nic nie widać. W dodatku zapadają ciemności. Gdy wraz z coraz liczniejszą grupą dziennika-

Helikopter rozbił się w trudno dostępnym, błotnistym i zalesionym terenie. Służby docierały na miejsce quadami

W akcji na miejscu katastrofy strażaków wspomagali żołnierze z Podkarpackiej Brygady Obrony Terytorialnej

rzy czekamy na oficjalny komunikat, pojawia się młody mężczyzna. Mówi, że tu mieszka i był świadkiem zdarzenia.

Usłyszał jakby huk

– Była godzina 15.30, gdy usłyszałem, że coś przelatuje, a po chwili jakby huk. Ale nie przywiązałem do tego większej wagi. Gdzieś za dziesięć czwarta dostałem telefon, że rozbił się samolot gdzieś koło nas. Wsiadłem na quada i przyjechałem tutaj. Był już pierwszy wóz strażacki. Żadnych płomieni ani dymu nie widziałem. Mgła była taka, że było widać na odległość pięciu metrów – relacjonuje Adrian Porada.

W końcu mamy oficjalny komunikat. Podkomisarz Magdalena Żuk, oficer prasowy Komendy Miejskiej Policji w Rzeszowie, potwierdza, że znaleziono ciała dwóch osób. Pożar został ugaszony. W pobliżu nie ma zabudowań, więc nie było zagrożenia bezpieczeństwa innych osób. Policjanci wraz z prokuratorem przeprowadzą oględziny miejsca zdarzenia. Został o nim poinformowany przewodniczący Państwowej Komisji Badania Wypadków Lotniczych.

Śmigłowiec spadł w miejscu, do którego dojazd jest znacznie utrudniony ze względu na ukształtowanie terenu, błoto oraz warunki pogodowe. Strażacy dotarli więc pieszo oraz na quadach.

Służby potwierdzają, że ofiary to mieszkańcy powiatu przeworskiego, 41-latek i 44-latek, a rozbity śmigłowiec to Robinson R44.

Co to za maszyna?

Helikopter Robinson R44 to czteromiejscowy lekki śmigłowiec produkowany przez Robinson Helicopter Company od 1992 roku. Projekt został oparty na konstrukcji śmigłowca Robinson R22. Pierwszy

FOT. PODKARPACKA BRYGADA OBRONY TERYTORIALNEJ

FOT. PODKARPACKA BRYGADA OBRONY TERYTORIALNEJ

lot R44 odbył się 31 marca 1990 roku, a certyfikat Federal Aviation Administration (FAA) uzyskał w grudniu 1992 r. Pierwsza dostawa maszyny dla odbiorcy odbyła się w lutym 1993 r.

W Polsce helikopter tej klasy, znany jako Błękitny 24, wykorzystywany był przez telewizję TVN24 do relacjonowania i nadawania programów na żywo z powietrza. Dwie tego rodzaju maszyny trafiły też w 2018 roku do Wyższej Szkoły Oficerskiej Sił Powietrznych w Dęblinie. Również w 2018 roku śmigłowce R44 zostały wybrane przez Lotnicze Pogotowie Ratunkowe w przetargu na dostawę dwóch śmigłowców szkolno-treningowych. W 2019 r. śmigłowiec R44 został odebrany przez straż graniczną.

Helikopter zboczył z kursu

Niedziela, 30 listopada. Na miejscu tragedii pojawiają się przedstawiciele Państwowej Komisji Badania Wypadków Lotniczych, pracuje też prokurator z Prokuratury Okręgowej w Rzeszowie. Teren w promieniu kilkuset metrów od miejsca katastrofy jest wciąż zamknięty dla osób postronnych.

- Przeprowadzane są wszystkie niezbędne czynności procesowe, w tym oględziny i zabezpieczenie śladów - informuje mł. asp. Tomasz Domka z Komendy Powiatowej Policji w Łańcucie.

Jak wynika ze wstępnych ustaleń Prokuratury Okręgowej w Rzeszowie, która 1 grudnia wszczęła śledztwo, początkowo helikopterem podróżowały 3 osoby; leciały z Krosna. Następnie doszło do międzylądowania w Zagorzycach, gdzie wysiadła jedna osoba. 2 osoby wyruszyły w lot, którego celem były okolice Przeworska. W rejonie Malawy helikopter zboczył z kursu wschodniego na północny i - tracąc wysokość - zaczął zahaczać o czubki drzew. Około godziny 15.35 rozbił się w lesie, w odległości około 700 metrów od drogi prowadzącej z Malawy do Woli Rafałowskiej. Ofiary to bracia: 41-letni Mariusz S. oraz 44-letni Krzysztof S., właściciele firmy w Przeworsku.

- Prawdopodobną przyczyną tego zdarzenia były bardzo trudne warunki atmosferyczne, które panowały tego dnia, mianowicie gęsta mgła, która w znaczący sposób ograniczała widoczność, oraz duża wilgotność powietrza, która również mogła mieć wpływ na silnik helikoptera - informuje Katarzyna Drupka, zastępca prokuratora okręgowego w Rzeszowie. Podkreśla, że to są wstępne ustalenia.

Na miejscu katastrofy pobrane zostały m.in. próbki paliwa i oleju z wraku. Spalony wrak helikoptera został zabezpieczony do dalszych badań.

Strażacy ruszyli na miejsce katastrofy quadami i pieszo, pokonując nierówności terenu i błoto, aby ugasić pożar szczątków śmigłowca i lasu

Przesłuchano świadków. Śledczy znaleźli też dokumenty świadczące o tym, że zaledwie dzień wcześniej helikopter pozytywnie przeszedł przegląd techniczny.

Dzień później prokuratura poinformuje, że przeprowadzono sekcje zwłok zmarłych mężczyzn. „Wstępne wyniki sekcji zwłok wykazały na niemal identyczne obrażenia: liczne złamania kości czaszki, uraz czaszkowo-mózgowy oraz złamania żeber połączone z uszkodzeniem wielu narządów wewnętrznych. Biegły ocenił je jako urazy wielonarządowe. Z ustaleń wynika, że śmierć obu mężczyzn nastąpiła natychmiastowo. Podczas sekcji pobrano także krew i płyny ustrojowe do dalszych badań toksykologicznych, których wyniki będą stanowiły istotny element prowadzonego postępowania” - brzmi komunikat prokuratury.

To byli porządni ludzie

Poniedziałek, 1 grudnia. Jesteśmy w podprzeworskim Studzianie, rodzinnej wsi przedsiębiorców. Jak opowiadają mieszkańcy, helikopter był

im dobrze znany. Często widywali maszynę latającą nad okolicą, czasem nawet późnymi godzinami nocnymi.

Sołtysa wsi, Antoniego Żyłę, zastajemy mocno zajętego. Właśnie chodzi od domu do domu i roznosi wśród mieszkańców wigilijne opłatki.

- Od urodzenia mieszkali tutaj. To byli porządni ludzie - opowiada sołtys łamiącym się głosem o Mariuszu i Krzysztofie. - Kiedy usłyszałem o tragedii, to był dla mnie szok. A potem zaczęły się telefony, ludzie dopytywali, czy to prawda.

Co mówią mieszkańcy, gdy zachodzi do domów z wigilijnymi opłatkami?

- Że nie mogą w to uwierzyć. Że to nie powinno się wydarzyć. To ogromna tragedia dla rodziny. W imieniu całej wsi chcę przekazać najbliższym szczerze, głębokie wyrazy współczucia. Mariusz i Krzysztof wspierali naszą społeczność, nigdy nie byli obojętni. Jeśli ktoś prosił o pomoc, to zawsze znaleźli sposób, żeby pomóc. To dla nas ogromna strata, cała wieś jest pogrążona w żałobie - zapewnia Żyła.

Wszyscy nasi rozmówcy wspominają ofiary jako życzliwych, pracowitych i bezinteresownych ludzi.

- Nie znałem ich osobiście, ale ojca bardzo dobrze znam. Wśród ludzi jest tylko żal, ogromny żal. Niedowierzenie, bo to młodzi ludzie, którzy mieli całe życie przed sobą. Zostawili żony, dzieci... Wszyscy o nich mówią dobrze, bo tacy po prostu byli - opowiada pan Józef.

- Niedawno rozmawiałam z Mariuszem. Nie mogę uwierzyć w to, co się stało. To jest niewyobrażalna tragedia, coś, czego nikt się nie spodziewał. Dla nas wszystkich to szok - dopowiada przysłuchująca się naszej rozmowie kobieta.

Pozostawili po sobie wiele dobra i życzliwości

Lokalni samorządowcy we wpisach i kondolencjach podkreślają wielkie zasługi zmarłych przedsiębiorców. Mariusz Superson i Krzysztof Superson angażowali się w różne przedsięwzięcia. Ufundowali witraże w kościele, sponsorowali klub piłkarski. Prowadzili świetnie rozwijającą się firmę, która produkuje opakowania foliowe, dawali ludziom pracę. Mariusz pełnił funkcję prezesa zarządu, a Krzysztof był członkiem zarządu. Ostatnio firma SupFol została nagrodzona prestiżową Podkarpacką Nagrodą Gospo-

darczą w kategorii „Najlepszy Produkt 2025”.

- Kiedy w sobotę około 16.00 dostałem informację, że doszło do nieszczęśliwego wypadku i że nasze służby są zaangażowane, miałem nadzieję, że to nie dotyczy naszych mieszkańców. A jednak... Szok i niedowierzenie towarzyszą nam do dziś. W imieniu samorządu i swoim składam rodzinom najszczerze wyrazy współczucia - mówi Dariusz Łapa, starosta przeworski.

I podkreśla, że ta tragedia pokazuje, jak kruche jest ludzkie życie. - Powinniśmy żyć tak, jakby każdy dzień mógł być ostatnim, z miłością, empatią i wdzięcznością. Tak, aby kiedyś wspomniano nas dobrze, tak jak my dziś wspominamy tych dwóch młodych, wspaniałych chłopaków - zaznacza starosta Łapa.

„Odeszli młodzi, przedsiębiorczy ludzie, aktywnie zaangażowani w życie lokalnej społeczności, pozostawiając po sobie wiele dobra i życzliwości” - czytamy we wpisie w mediach społecznościowych na profilu starosty przeworskiego.

W powietrzu cieszył się każdą chwilą

We wpisie na stronie Aeroklubu Rzeszowskiego Mariusza Supersona żegnają jego przyjaciele.

- Z Mariuszem znaliśmy się prawie 10 lat - mówi Robert

Grabowski, instruktor-pilot, sekretarz zarządu Aeroklubu Rzeszowskiego. - Poznaliśmy się, kiedy zaczynał swoją przygodę z lotnictwem. On się szkolił, ja byłem instruktorem. Odbiliśmy wiele wspólnych lotów. Lotnictwo było dla niego wielką pasją, odskocznią od codzienności. W powietrzu zawsze odpoczywał i cieszył się każdą chwilą. Rozpoczął swoją przygodę z lotnictwem jako pilot samolotów ultralekkich. Miał duże doświadczenie. Później został pilotem śmigłowców. Latał dla przyjemności, ale również w celach biznesowych.

Robert Grabowski zapamięta Mariusza jako człowieka bardzo wrażliwego na potrzeby innych, który angażował się również w życie lokalnej społeczności. - To tam, razem z bratem i resztą rodziny, zapoczątkował swój biznes, który rozwijał. Odnosił ogromny sukces i pomagał tym, którzy tej pomocy potrzebowali. Zawsze można było na niego liczyć - mówi.

Uroczystości pogrzebowe odbędą się w piątek, 5 grudnia o godz. 12.00 w Bazylice Kolegiackiej pw. Ducha Świętego w Przeworsku. Wcześniej, o godz. 11.30, zostanie odprawiony różaniec. Po mszy ciała Mariusza i Krzysztofa zostaną odprowadzone na stary cmentarz w Przeworsku.

Współpraca: Urszula Sobol i Barbara Galas

**ROZPOCZYNAŁ SWOJĄ PRZYGODĘ
Z LOTNICTWEM JAKO PILOT
SAMOLOTÓW ULTRALEKKICH.
MIAŁ DUŻE DOŚWIADCZENIE**

PO CO WILLY BRANDT PRZYBYŁ DO POLSKI W GRUDNIU 1970 R.

Kancelarz Niemiec wysiadł z samolotu na Okęciu 6 grudnia 1970 r. przed południem. Jego wizyta miała zmienić nie najlepsze wówczas relacje polsko-niemieckie, a przede wszystkim ustalić granice

Mariusz Grabowski

Ltej wizyty wszyscy pamiętają widok Brandta klęczącego 7 grudnia pod pomnikiem Bohaterów Getta. Ów gest zinterpretowano jako publiczne wyznanie winy i uznanie moralnej odpowiedzialności narodu niemieckiego wobec Żydów. Ale główny cel wizyty Brandta w Warszawie był inny.

„Jestem socjaldemokratą”

Brandt został kanclerzem Republiki Federalnej Niemiec w październiku 1969 r., a jednym z ważniejszych celów jego polityki zagranicznej stało się uregulowanie relacji z państwami Bloku Wschodniego, przede wszystkim ze Związkiem Sowieckim i Polską Rzeczpospolitą Ludową.

Z przekonania Brandt był liberalnym socjaldemokratą, który w 1964 r. zastąpił Ericha Ollenhauera na stanowisku przewodniczącego SPD (Sozialdemokratische Partei Deutschlands). W okresie rządów tzw. wielkiej koalicji CDU/CSU (Christlich Demokratische Union Deutschlands/Christlich-Soziale Union in Bayern) i SPD w latach 1966-1969 Brandt pełnił urząd wicekanclerza i ministra spraw zagranicznych. Po wygraniu wyborów do Bundestagu przez koalicję SPD i liberałów z FDP (Freie Demokratische Partei) we wrześniu 1969 r. został wybrany na kanclerza. Stało się to 21 października.

Już w listopadzie Brandt, czyli niemal błyskawicznie, udzielił „Życiu Warszawy” szeroko komentowanego wywiadu, w którym deklarował chęć „nawiązania lepszych relacji z Polską”. Komunistyczne władze w Warszawie „wyraziły zadowolenie” z postawy nowego zachodnioniemieckiego kanclerza.

Gesty i czyny

Gdy spojrzymy w „Kalendarium stosunków polsko-niemieckich w XX wieku” zamieszczone na gov.pl, czyli oficjalnej stronie polskiego rządu

Polityka Willy'ego Brandta szła w poprzek tzw. doktryny Hallsteina. Zgodnie z nią, RFN nie utrzymywała stosunków dyplomatycznych z państwami, uznającymi NRD

zauważymy, że w latach 60. nastąpiło zjawisko stopniowego zbliżenia polsko-niemieckiego.

W październiku 1965 r. zostało ogłoszone memorandum Niemieckiego Kościoła Ewangelickiego „O sytuacji wypędzonych i stosunku narodu niemieckiego do wschodnich sąsiadów”. W odpowiedzi polscy biskupi opublikowali „Orędzie do biskupów niemieckich w sprawie pojednania między obu narodami”.

15 marca 1967 r. podpisano układ o przyjaźni, współpracy i wzajemnej pomocy między Polską a NRD na okres 20 lat. Rok później grupa katolików zrzeszonych w Kole z Bensbergu ogłosiła apel, w którym domaga się „pokoju uregulowania stosunków z Polską i wezwania do „uznania powojennego terytorialnego status quo”.

Gest wykonał także I sekretarz PZPR Władysław Gomułka. 17 maja 1969 r. skierował pod adresem Republiki Federalnej Niemiec ofertę „nawiązania wzajemnych stosunków dyplomatycznych”.

Co z tą granicą?

Można powiedzieć, że polityka Willy'ego Brandta i chadecko-liberalnej koalicji rządzącej RFN szła w poprzek tzw. doktryny Hallsteina. Zgodnie z nią, RFN nie utrzymywała stosunków dyplomatycznych z państwami, uznającymi odrębność państwową NRD. To było jednym z powodów braku formalnych relacji między RFN a PRL.

Innym powodem było podkreślanie przez rząd w Bonn tymczasowego charakteru zachodniej granicy Polski. Jedną trzecią terytorium PRL traktowano w zachodnich Niemczech jako tereny, znajdujące się pod „czasową administracją polską”. Takie stanowisko, wywołujące zdecydowany sprzeciw w Polsce, było pochodną poglądu wielu milionów Niemców, którzy przez prawie dwie dekady mieli nadzieję na zmianę granicznego status quo na wschodzie. W tej sytuacji przez dekady nie było mowy o dialogu międzyrządowym między Warszawą a Bonn.

Brandt ze swoją Ostpolitik, wypracowaną głównie przez Egona Bahra, w latach 1969-1974 sekretarza stanu w urzędzie kanclerskim, miał ambicję zmiany tej sytuacji.

Niemcy w Moskwie

Najpierw, w sierpniu 1970 r., RFN podpisały w Moskwie układ z ZSRR. Jego sygnatariuszami byli kanclerz Willy Brandt i minister spraw zagranicznych RFN Walter Scheel oraz premier ZSRR Aleksiej Kosygin i minister spraw zagranicznych ZSRR Andriej Gromyko.

Dokument miał pięć artykułów, z czego ważny dla Polski był artykuł trzeci: „Strony zobowiązują się do poszanowania wszystkich granic europejskich, w tym zachodniej granicy PRL i granicy RFN-NRD, a także do niewysuwania w przyszłości roszczeń terytorialnych”.

Co ciekawe, przy okazji jego podpisywania przedstawiciele Republiki Federalnej Niemiec przekazali przedstawicielom Związku Radzieckiego „list do-

tyczący zjednoczenia Niemiec”. Mówił on o politycznej woli RFN do dążenia ku jedności Niemiec, jeżeli będzie się to odbywało zgodnie z prawem niemieckiego narodu do samostanowienia i z zachowaniem pokoju.

„Bardzo serdecznie”

Porozumienie niemieckorozyjskie dawało zielone światło dla porozumienia Niemiec i Polski. Władze partyjno-rządowe PRL wystosowały do Bonn oficjalne zaproszenie i w konsekwencji samolot Lufthansy 6 grudnia 1970 r. przywiózł Brandta do Polski.

Mieczysław Rakowski, ówczesny poseł, aparatczyk KC PZPR i naczelny „Polityki”, w swoim dzienniku zapisał, że „kanclerz Niemiec był wzruszony już w chwili wylądowania na Okęciu, kiedy odgrywano hymny Polski i Niemiec. Jeszcze tego samego dnia Brandt zjadł wystawną kolację w towarzystwie pierwszego sekretarza, Władysława Gomułki. Atmosfera było podobno niezwykle serdeczna”.

7 grudnia, już po symbolicznym geście pod Pomnikiem Getta, Willy Brandt i premier PRL Józef Cyrankiewicz podpisali Układ między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Republiką Federalną Niemiec o podstawach normalizacji ich wzajemnych stosunków. Uroczystość odbyła się w samo południe w Sali Kolumnowej pałacu Rady Ministrów (obecnie to Pałac Prezydencki).

Radość tow. Gomułki

Traktat zatwierdzał przede wszystkim nienaruszalność granic, poszanowanie integralności terytorialnej i suwerenności wszystkich państw w Europie jako warunku zapewniającego pokój. RFN uznała oficjalnie zachodnią granicę Polski na Odrze i Nysie Łużyckiej.

Grzegorz Berendt w tekście „Willy Brandt w Warszawie 7 grudnia 1970 r.” zauważa, że wielu Niemców uważało, że kanclerz zdradził tam interesy niemieckiej wspólnoty narodowej, godząc się na trwały związek istotnej części dawnego terytorium Rzeszy z powojenną Polską.

„Traktat warszawski” – jak pisało o nim w Niemczech – był bez wątpienia sukcesem polityki Władysława Gomułki. Jeszcze w kwietniu 1969 r. przywódca NRD Walter Ulbricht, który samowolnie uważał się za głównego pośrednika w relacjach krajów komunistycznych z RFN, mówił Gomułce wprost, że takie relacje nie mają sensu. Miesiąc później, w maju 1969 r. Gomułka publicznie ogłosił, że „nie ma żadnej przeszkody prawnej, by PRL nawiązała stosunki z Niemcami Zachodnimi”.

Choć ówczesne państwo polskie było w dużym stopniu niesuwerenne, a jego władze

były politycznie podporządkowane Kremlowi, to polskim komunistom udało się wynegocjować ponadczasowy układ broniący granic Polski.

Kwestia reparacji

Istnieje dyplomatyczna legenda, że pewne akapity traktatu naszkicował osobiście ołówkiem Władysław Gomułka, prosty ślusarz bez wykształcenia, ale za to z polityczną intuicją. Warto też wiedzieć, że fragmenty tego układu stały się potem wzorem dla ułożenia tekstu końcowego aktu Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie podpisanego 1 sierpnia 1975 r.

Wieczorem 7 grudnia – twierdzi dr Robert Spałek z IPN – podczas rautu po podpisaniu układu, Gomułka powiedział Brandtowi, że gdyby doszło do wypłaty odszkodowań indywidualnych za straty wojenne poniesione przez Polaków, to wyniosłyby one ok. 180 mld marek RFN.

„Zasugerował, że rozmowy o reparacjach i odszkodowaniach indywidualnych byłyby długie i żmudne. Ich wynik byłby dla PRL niepewny, dlatego lepszą i szybszą rekompensatą dla Polski byłoby pozyskanie długoterminowych, nisko oprocentowanych kredytów od RFN”.

Z pokojowym Noblem

17 maja 1972 r. Bundestag i Bundesrat ratyfikowały „układ warszawski”. Dwa lata później RFN przyznała Polsce kredyt w wysokości 1 mld marek. Z kolei w październiku 1975 r. podpisano w Warszawie, przez ministrów spraw zagranicznych Polski i RFN, porozumienie dotyczące „nieuregulowanych spraw w stosunkach polsko-niemieckich”. W tym umowę o wznowieniu wyjazdów Niemców z Polski, w tzw. formule łączenia rodzin.

Okazją do zawarcia tego porozumienia było spotkanie nowych przywódców obu państw: Edwarda Gierka i Helmuta Schmidta, na konferencji w Helsinkach. Spotkanie było bardzo krytykowane – doszukiwano się w nim brudnego politycznego dealu: wypuszczenia z Polski Niemców, szczególnie z Opolszczyzny, w zamian za kredyty.

Cztery lata wcześniej, w 1971 r. Willy Brandt został uhonorowany za swoją „politykę pojednania między dawnymi, wrogimi sobie krajami” Pokojową Nagrodą Nobla. W uzasadnieniu Komitetu Noblowskiego napisano, że Brandt „w imieniu narodu niemieckiego wyciągnął rękę do polityki pojednania między dawnymi wrogimi krajami”.

Granica na Odrze i Nysie Łużyckiej została ostatecznie uznana w polsko-niemieckim traktacie granicznym z 14 listopada 1990 r.

MUZYKA

Na pożegnanie
Piotra Wierzbickiego

Piotr Wierzbicki zmarł 28 listopada, a zaledwie dwa tygodnie wcześniej, 5 listopada (również w jego 90. urodziny) do księgarń trafiła jego ostatnia książka - „Burza śnieżna w Bostonie”. To zbiór felietonów i esejów o muzyce, a właściwie owoc fascynacji tajemnicą muzyki jako fenomenu.

W roli przekonywacza

„Burza...” stanowi poprawione wydanie „Życia z muzyką” z 1993 r. Autor dodał doń kilka nowych tekstów, a także fragmenty z dwóch innych książek: „Muzykalny kosmos” (2010) i „Boski Bach” (2014). Efektem jest książka z pogranicza krytyki muzycznej i historii muzyki, ale nacechowana bardzo osobistą interpretacją.

To bardzo charakterystyczne dla książek Wierzbickiego - jego eseistyka w dziedzinie muzyki polega w dużej mierze na nadawaniu swoim odczuciom, intuicjom, spostrzeżeniom waloru powszechnego. „Nie samo spotkanie autora z muzyką jest tu najważniejsze, ale rezultat tego spotkania: opis, charakterystyka, interpretacja - tłumaczenie sensów ukrytych muzyki i wewnętrznych powiązań zjawisk muzycznych” pisał w 1993 r. muzykolog Bohdan Pocij i jego ocena jest wciąż aktualna.

„Stał dwór szlachecki...”

Spośród 42 szkiców-esejów „Burzy...” już ten wprowadzający definiuje formę całości. Jego tytuł jest prowokujący: „Wiejski mężczyzna wkracza w świat muzyki miejskiej”. Ten mężczyzna to oczywiście Wierzbicki na brukach Krakowa, a „wiejskość” to majątek jego dziadka w Domaniewicach, w którym spędził wojnę, a który władza ludowa bezceremonialnie rozparcelowała.

Dodajmy, że dziadkiem tym był Andrzej Wierzbicki (1877-1959), członek Komitetu Narodowego Polskiego, przewodniczący polskiej Delegacji Ekonomicznej na konferencję w Paryżu, poseł na Sejm i minister, kandydat na premiera, wreszcie prezes, członek rad lub prezes 16 dużych zakładów pracy i banków.

Czy fascynacja muzyką u Piotra Wierzbickiego zrodziła się, gdy po raz pierwszy usłyszał na plantach orkiestrę wojskową? „Nie: nie biegłem za orkiestrą, mnie biec za orkiestrą nie było wolno, byłem chłopczykiem dobrze wychowanym. Ja tej orkiestry słuchałem. To była dziwna wszechogarniająca cielesno-duchowa rozkosz”.

Ile teologii jest w muzyce?

Wierzbicki zaczyna „Burzę...” prowokacją biograficzną, kończy muzyczno-filozoficzną, esejem „Muzyka i wszechświat”. Stawia w niej tezę, że muzyka - dzieło ludzkiej wyobraźni - może zaciekać nawet Boga. Bóg bowiem jest bytem muzycznym.

„Ma w głowie wszystkie repertuary, potrafi bezbłędnie zanucić każdą z dwustu kantat Bacha i całego »Don Giovanniego« Mozarta, zna »Koncertino« Szymanowskiego, (...) wie, do czego zmierzał Chopin w środkowej części »Mazurka f-moll« opus 68 nr 4”.

Najwyraźniej to miał na myśli Pocij, pisząc o „tłumaczeniu sensów ukrytych muzyki” u Wierzbickiego. Brzmi to dostojnie, ale niesie też ukojenie. **margra**

Piotr Wierzbicki,
„Burza śnieżna
w Bostonie”, wyd. PIW,
Warszawa 2025,
cena 59 zł

WIEŚCI NIE Z TEJ ZIEMI

JOANNA KRUPA

Bywa
drogocenna

Celebrytka była jedną z gwiazd tegorocznego balu TVN, ponieważ od lat jest związana ze stacją za sprawą prowadzenia talent-show „Top Model”. Jak podaje „Super Express” Krupa zachwyciła kreacją od Waltera Mendeza, projektanta, który ubiera gwiazdy, takie jak Jennifer Lopez czy Kim Kardashian. Tabloid wyliczył też, ile warte były ozdoby Krupy - szczególnie imponujący zegarek Rolex, wyceniany na 200 tys. zł. Modelka dobrała do niego kolczyki, trzy bransoletki oraz cztery pierścionki z dużymi kamieniami. Łączna wartość całej biżuterii wyniosła niemal 1,5 mln zł.

ANIA WYSZKONI

Żąda
odszkodowania

Piosenkarka od lat skonfliktowana jest z liderem zespołu Łzy - Adamem Konkołem - który zarzuca jej, że bezprawnie wykonuje „Agnieszkę” i inne hity, które kiedyś śpiewała z grupą. Muzyk wyspecjalizował się w złośliwych komentarzach pod filmikami wrzucanymi przez Wyszkoniego do TikToka. Teraz Plotek dowiedział się, że wokalistka pozwała dawnego kolegę o naruszenie dóbr osobistych, żądając odszkodowania w wysokości 300 tys. zł. Konkół poproszony o komentarz powiedział: - Zarobiła miliony na „Agnieszce”, a teraz chce ode mnie 300 tys. zł za majtki. To nie moja wina, że skąpe ubrania z 50-latką nie zrobią 20-latką.

KASIA CICHÓPEK

Smakuje
związek

We wtorek minął miesiąc od dnia ślubu prezydentki i Macieja Kurzajewskiego. Małżonkowie nie omieszkali uczcić tej okazji. Na Instastories celebrytki pojawiła się relacja z jednej ze stołecznych restauracji i pochwaliła się tym, co zjedli. W menu degustacyjnym, którego cena to w przypadku skróconej wersji 580 złotych za osobę, a pełnej - 650 złotych, znalazły się m.in. halibut z porrem i solirodem, pierogi Wagyu z ponzu i truflą czy foie gras z orzechem laskowym. Serce

Anna Wyszkoniego od lat jest skonfliktowana z Adamem Konkołem, który nieustannie hejtuje ją na TikToku

celebrytki skradł jednak oryginalny deser - lody ze szczawiu, które smakowały jak truskawki.

ANNA LEWANDOWSKA

Zrzuciła
okruszki

W wydanej niedawno książce „Lewandowski. Prawdziwy” Sebastiana Staszewskiego, słynny piłkarz i jego żona są sportretowani jako wyjątkowo skąpi ludzie. Autor biografii przywołuje na dowód sytuację, kiedy to po jednej z urodzinowych imprez sportowiec poprosił jej uczestników, aby zrzucili się po 50 euro. Specjalnością małżeństwa było także wręczanie znajomym z okazji urodzin czy imienin podarunków, składających się z darmowych gadżetów albo przedmiotów, które dostali od sponsorów. Nie inaczej rzecz się ma z samą celebrytką. Regułą w jej firmie były ponoć świąteczne premie w stylu karty podarunkowej o wartości stu czy dwustu złotych. „I to dla ludzi, którzy w tym czasie pomagali zarobić im kupę pieniędzy. Jednym było przykro, inni czuli się zażenowani, bo odnosiło się wrażenie, jakby ktoś zrzucił ci ze stołu okruszki” - pisze Stanisławski.

MAJA BOHOSIEWICZ

Ma plan
działania

Kontuzja sprawiła, że celebrytka wycofała się z „Tańca

z gwiazdami”. Po rezygnacji z programu, otwarcie napisała o dolegliwościach, których się nabawiła w jego trakcie. „Przez długi czas sądziłam, że stres po prostu się tylko czuje. Że to napięcie w karku, szybki oddech, trudność z zasypianiem. Nie sądziłam, że może aż tak wpłynąć na ciało” - stwierdziła. Okazało się, że nieregularne jedzenie i stres zatrzymały jej prawidłowe funkcjonowanie układu trawiennego, co objawiało się spuchniętym brzuchem i brakiem energii. Teraz Bohosiewicz poinformowała fanów, że otrzymała badania, na które czekała sześć tygodni. „Mam już plan działania i leczenia i zobaczymy, jak pójdzie” - zakończyła.

JUSTYNA STECZKOWSKA

Musiała
coś czuć

Piosenkarka gościła niedawno w programie Magdy Molek. Kiedy prowadząca spytała ją o seks, Steczkowska wyznała, że zawsze wynikał on u niej z miłości. - Jak już z kimś wchodziłam w relację, znaczy tak głęboką, jak ta bliskość, która wiąże się z seksualnością, to naprawdę musiałam głęboko coś do kogoś czuć i chcieć to zrobić. Uważam, że ciało kobiety to świątynia. Nie chciałam, żeby każdy w tej świątyni przebywał, kto tylko ma na to ochotę, albo moja wyobraźnia czy libido ma ochotę w tym momencie to zrobić - stwierdziła.

HOROSKOP

Wodnik (20.01 - 18.02)

Dziś podejmiesz ważne decyzje. Zaufaj swojej intuicji. Horoskop dzienny zapowiada, że osiągniesz dzięki temu zamierzone cele.

Ryby (19.02 - 20.03)

Czas na relaks i zadbanie o siebie. Horoskop na dziś wyraźnie wróży, że przyniesie Ci to radość oraz spokój.

Baran (21.03 - 19.04)

Komunikacja będzie dzisiaj kluczowa. Horoskop dzienny na piątek radzi wykorzystać swoje umiejętności, aby rozwiązać trudne sytuacje.

Byk (20.04 - 20.05)

Emocje mogą być intensywne. Horoskop dzienny to wskazówka, by skupić się na tym, co sprawia Ci radość.

Bliźnięta (21.05 - 21.06)

Twoja kreatywność rozkwitnie. Horoskop na dziś to wskazówka, by zrealizować swoje pomysły i nie bać się pokazać światu talentów.

Rak (22.06 - 22.07)

Zorganizuj swoje sprawy. Horoskop dzienny na piątek wróży, że drobne zmiany w rutynie przyniosą pozytywne efekty w codziennym życiu.

Lew (23.07 - 22.08)

Zrównoważenie relacji będzie kluczowe. Horoskop dzienny radzi poświęcić czas na rozmowy z bliskimi.

Panna (23.08 - 22.09)

Tajemnice mogą wyjść na jaw. Horoskop na dziś radzi zachować ostrożność w relacjach z innymi osobami i nie ufać wszystkim.

Waga (23.09 - 22.10)

Czas na nowe przygody! Horoskop dzienny na piątek radzi otworzyć się na nowe doświadczenia i nie bać się podejmować ryzyka.

Skorpion (23.10 - 21.11)

Praca i ambicje będą na czołowej pozycji. Horoskop na dziś to wskazówka, by skupić się na obranych celach.

Strzelec (22.11 - 21.12)

Twoje pomysły mogą zaskoczyć innych. Horoskop radzi być otwartym na współpracę i dzielić się swoją wizją.

Koziorożec (22.12 - 19.01)

Intuicja będzie Twoim przewodnikiem. Horoskop dzienny na piątek to podpowiedź, by zaufać sobie i nie bać się podążać za marzeniami. Do brzo na tym wyjdiesz.

[illegible]

Litery z pól ponumerowanych od 1 do 29 utworzą rozwiązanie – przysłowie abisyńskie.

ROZWIĄZANIE: KAZDY DZIEŃ PRZYNOSI JAKIEŚ DOBRO.